

UNIVERZITA KARLOVA

PRÁVNICKÁ FAKULTA

KATEDRA OBČANSKÉHO PRÁVA

TÉMA DIPLOMOVÉ PRÁCE

POSTAVENÍ SPRÁVCE KONKURSNÍ PODSTATY

JMÉNO VEDOUCÍHO DIPLOMOVÉ PRÁCE:

Prof. JUDr. František Zoulík, Csc.

Martin Grác

5. ročník

Volutová 2523/14

158 00 Praha 5

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a že jsem vyznačil
prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze 21.1.2006

Martin Grác

Obsah

1	ÚVOD	7
1.1	Konkursní právo jako společenský fenomén a součást právního řádu	7
1.2	Cíl této práce	10
2	KONKURS	14
2.1	Konkurs a vyrovnání vs. zrušení, likvidace a zánik společnosti	15
2.2	K vymezení pojmu úpadek	16
2.3	Konkurs vs. vyrovnání	18
3	KONKURNÍ SOUD	19
3.1	Věcná příslušnost	19
3.2	Místní příslušnost	19
3.3	Incidenční spory a příslušnost	20
3.4	Obsazení soudu	20
3.5	Rozhodování soudu	21
4	NÁVRH NA PROHLÁŠENÍ KONKURSU	21
4.1	Náležitosti návrhu	22
5	USTANOVENÍ SPRÁVCE KONKURNÍ PODSTATY	23
6	PRÁVA A POVINNOSTI SPRÁVCE	25
6.1	Odpovědnost správce konkursní podstaty	28
6.2	Zástupce správce a zvláštní správce	29
6.3	Předběžný správce	29
6.4	Oprávnění správce k povinné součinnosti třetích osob	30
6.5	Postavení správce s ohledem na účtování úpadce	31
6.6	Povinnost zachovávat mlčenlivost	33
6.7	Zápis do obchodního rejstříku a dokumenty sbírky listin	35
6.8	Povinnosti podle zákona o archivnictví	36

JUDIKÁT NEJVYŠŠÍHO SOUDU ČR - PROCESNÍ NÁSTUPNICTVÍ	36
7 KONKURSNÍ PODSTATA	38
7.1 Druhy konkursních podstat	40
7.2 Soupis podstaty a excindační žaloba	40
NÁLEZ ÚSTAVNÍHO SOUDU ČR 275/04 - PRÁVO NA SOUDNÍ A JINOU PRÁVNÍ OCHRANU	41
8 ODPOROVATELNOST A NEÚČINNOST PRÁVNÍCH ÚKONŮ	44
9 DŮSLEDKY PROHLÁŠENÍ KONKURSU	46
9.1 Oprávnění nakládat s majetkem dlužníka přechází na správce	46
9.2 Oprávnění vykonávat práva a plnit povinnosti související s nakládáním s majetkem náležejícím do konkursní podstaty	46
9.3 Úpadce může odmítnout přijetí daru nebo odmítnout dědictví jen se souhlasem správce	47
9.4 Oprávnění vést místo úpadce soudní spory, zahajovat je a samostatně v nich vystupovat dle § 14 odst. 1 písm. c/ a písm. d/, § 16 odst. 1	47
9.4.1 Přerušování řízení	47
9.4.2 Oprávnění zahájit řízení	48
9.5 Pozastavení výkonu rozhodnutí	48
9.6 Zánik některých práv na oddělné uspokojení	48
9.7 Nesplacené pohledávky	48
9.8 Zánik udělených zmocnění	48
9.9 Započtení na majetek náležející do podstaty není přípustné	48
9.10 Zánik některých věcných břemen	49
9.11 Zánik SJM	49
9.12 Nucené vypořádání majetku náležejícího do SJM	49
9.13 Oprávnění odstoupit od nesplněné smlouvy	49
9.14 Výpověď některých smluv	49
9.15 Povinnost třetích osob vydat plnění	49

JUDIKÁT NEJVYŠŠÍHO SOUDU ČR - STŘETU KONKURSNÍHO ŘÍZENÍ A ŘÍZENÍ O VÝKON ROZHODNUTÍ ZŘÍZENÍM SOUDCOVSKÉHO ZÁSTAVNÍHO PRÁVA K NEMOVITOSTEM	50
10 ZPŮSOB ZPENĚŽENÍ MAJETKU NÁLEŽEJÍCÍHO DO KONKURSNÍ PODSTATY	52
10.1 Zpeněžení ve veřejné dražbě	53
10.1.1 Zpeněžení jednotlivých částí tvořících konkursní podstatu ve veřejné dražbě	54
10.1.2 Zpeněžení celého podniku či jeho části ve veřejné dražbě	55
10.2 Zpeněžení soudním výkonem rozhodnutí	55
10.3 Zpeněžení mimo dražbu	55
10.3.1 Postup při zpeněžení	56
10.3.2 Odhadní cena	57
10.4 Nedobytné pohledávky a nezpeněžitelný majetek	58
10.5 Věřitelé zajištěných pohledávek	58
10.6 Zpeněžení věcí, práv a jiných majetkových hodnot, které slouží provozování podniku, jednou smlouvou	58
NÁLEZ ÚSTAVNÍHO SOUDU 220/04 - PRÁVO VLASTNIT MAJETEK, NABÝVÁNÍ MAJETKU	60
11 OBLIGATORNOST A ZPŮSOB OCENĚNÍ SOUPISU KONKURSNÍ PODSTATY	62
11.1 Ocenění na základě účetní hodnoty	62
11.2 Ocenění znalcem dle § 18 odst. 5 ZKV	63
11.3 Odborná péče správce	63
12 ZÁVĚREM K § 27A ZKV	64
12.1 Otázka zákonné nutnosti ocenění podstaty znalcem	64
12.2 Otázka vhodnosti postupu správce v případě prodeje podstaty jednou smlouvou dle § 27a ZKV	65
12.3 Vliv zástavního práva odděleného věřitele na možnost zpeněžit podnik jednou smlouvou	65
12.4 Problematika neplatnosti kupní smlouvy pro rozpor s § 27 odst. 5 ZKV v souvislosti se zpeněžováním majetku náležejícího do konkursní podstaty	67

12.5	Konečná zpráva správce konkursní podstaty o zpeněženém majetku	68
	JUDIKÁT NEJVYŠŠÍHO SOUDU ČR - ZPENĚŽOVÁNÍ KONKURSNI PODSTATY - KONEČNÁ ZPRÁVA KONKURSNIHO SPRÁVCE	68
13	ROZVRH PODLE § 30 ZKV	69
	JUDIKÁT NEJVYŠŠÍHO SOUDU ČR - NALÉHAVÝ PRÁVNÍ ZÁJEM	73
14	NUCENÉ VYROVNÁNÍ PODLE § 34 A NÁSL.	74
15	ZRUŠENÍ KONKURSU	77
16	TRESTNĚPRÁVNÍ EXKURZ DO JEDNÁNÍ ÚČINĚNÝCH ZA TRVÁNÍ KONKURSU	78
17	ZÁVĚR	80
	LITERATURA A OSTATNÍ PRAMENY	84

1 ÚVOD

1.1 Konkursní právo jako společenský fenomén a součást právního řádu

Samotná problematika konkursu a vyrovnání má kořeny mnohem hlubší, než-li je na první pohled zřejmé pouze ze zákona 328/1991 Sb. o konkursu a vyrovnání (dále jen „ZKV“). Stěžejním otázkou, která stojí do značné míry i mimo zákonnou úpravu je poznatek, jakým způsobem přistupovat a následně pracovat se subjektem, který naplňuje zákonné znaky úpadku.

Subjektů označovaných na základě zákonné terminologie jako úpadce rozeznáváme několik druhů. Všem je společný základní atribut, a to **neschopnost plnit své závazky** v podobě insolvence nebo předlužení. Insolvencí chápeme neschopnost úpadce uspokojit všechny své splatné závazky vůči vícero věřitelům. Pluralita na straně věřitelů je jedním z pojmových znaků konkursního práva a společně s déletrvajícím platební neschopností vytváří zákonný předpoklad úpadku.

Zcela zásadně bychom měli oddělit chápání konkursního řízení jako nástroje právního uspořádání poměrů dlužníka – úpadce a konkursního řízení jako nástroje tzv. „**likvidačního prodeje**“ majetku náležejícího do konkursní podstaty úpadce. Nebývá totiž výjimkou, že konkursní řízení se v divoké praxi českého konkursního řízení zcela vymyká svému účelu a pomocí nekalých praktik silných zájmových skupin bývá potírána jeho základní podstata a účel. Je nutné podotknout, že konkurs nemá být v první řadě chápán jako prostředek k prolomení základních zásad právního řádu, které jsou navíc jen nedostatečně chráněny zdánlivě nezávislou mocí soudní.

Často se setkáváme s názorem, že soudobá domácí úprava konkursu a vyrovnání není dostačující a vykazuje ve svém celku značné rezervy. Tímto tvrzením je zapotřebí se vážně zabývat a věnovat mu další pozornost. Zákon o konkursu a vyrovnání je právní normou pocházející z roku 1991, která ke konci roku 2005 prodělala téměř tři desítky novelizací. Tyto fakta poukazují na několik skutečností. Za první se jedná o právní normu, která vznikala v době velmi nadšené a plné celospolečenských a jiných změn, právní řád nevyjímaje. Ve svém jádru vychází z tradic domácí konkursně-právní nauky a z inspirace zahraničně-právní úpravou. Je tedy zřejmé, že svému účelu by měla vyhovovat mnohem více, než jiné právní normy, pocházející z doby mnohem starší, tedy z doby zcela jiného společenského uspořádání, z doby naprosto odlišných společenských hodnot a právních premis. Četné novelizace jsou bolestí českého právního řádu jako celku, neboť každá

novelizace s sebou přináší i další nucené změny i v ostatních právních předpisech. V zájmu zachování kompatibility právních předpisů musí být harmonizovány i tyto ostatní právní předpisy. Nedojde-li tedy k důsledně harmonizaci všech dopadajících právních norem, vzniká legislativní nejednotnost a dezorganizace, která vede pouze k aplikačním nejasnostem. V soudobé právním státě, který je jedním z vůdčích principů, na kterých spočívá Česká republika, je za kvalitu přijímaných právních norem odpovědná zákonodárná moc. Zákonodárná činnost je odpovědná za kvalitu přijímaných právních norem. Pakliže tedy vycházíme z faktu, že zákon o konkursu a vyrovnání byl **téměř třicetkrát novelizován** a upravován, je nasnadě si položit otázku, zda-li je to chybou zákonodárce, který ledabyly uvedl úpravu konkursu v život anebo je to chybou aplikační praxe, která zcela pomíjí účelu a smyslu zákona jen a pouze hledá způsob, jakým lze z přijaté normy pro sebe vyvodit prospěch a nutí tím zákonodárce ke stále restriktivnějším zásahům do právní úpravy.

Nutno podotknout, že žádná právní norma nikdy nedosáhne absolutní dokonalosti sama o sobě, ale její kvalita může přesvědčit pouze v harmonizovaném souboru právních norem, které vzájemnými vazbami upravují určitou právní problematiku, v našem případě problematiku konkursu a vyrovnání. Proto je namístě rozšířit naše hledání pramene společenských pochybností ohledně úpravy konkursu a vyrovnání i na ostatní normy, a to ve svém celku. **Konkurs a vyrovnání je širokou disciplínou právního řádu**, která má své důsledky jak v hmotném právu, tak v procesním právu. Každá norma tohoto členění musí tedy vykazovat určitou úroveň kvality a kompatibility vzhledem k celku, aby je bylo možné v aplikační praxi bez výhrad ve svém souladu aplikovat.

Samotná aplikační praxe je dalším poněkud v pozadí stojícím neduhem současného konkursu a vyrovnání. Ze samotného účelu konkursu a vyrovnání je patrné, že role nezávislého orgánu, který dohlíží nad dodržováním zákonnosti, musí být svěřena bezvýhradně soudu. Soud jako nestranný orgán povoláný k prosazování a upevňování zákonnosti disponuje rozsáhlým aparátem a náležitou autoritou k tomu, aby vymohl a prosadil zákonnost v každém jednotlivém případě. Je to tedy **role soudu, jako vůdčí autority v konkursním řízení**, který rozhoduje o postupu v jednotlivých stádiích v řízení, který rozhoduje o samotném meritů věci a je to také zároveň soud, kterému skládá své účty a je odpovědný i správce konkursní podstaty. Nabízí se tedy logická otázka, zda-li je soud vybaven dostatečnými oprávněními k plnění jemu svěřených úkolů. Na tuto otázku neexistuje jednoznačná odpověď, ale vycházejme ze zjištění, že současná právní úprava konkursu a vyrovnání v celém českém právním řádu vykazuje v této oblasti značné

deficity. Postavení soudu jako zákonné autority je nutné řešit komplexně v rámci kompletní zákonné úpravy. Z koncepčního hlediska se nabízejí zejména dvě řešení, prvním je role silného nezávislého soudu, který provádí autoritativně sám jednotlivé úkony a fáze konkursu, druhou koncepcí je role soudu jako nezávislého dohlázeatele, který pouze schvaluje návrhy dohod oprávněných osob, zejména věřitelů. Věřitelé mají tedy rozhodující postavení a svými úkony rozhodují o dalším postupu ve věci.

Společenský fenomén konkursu se mnohokrát, ač možná nevědomky, již zabýval otázkou, zda-li současná společenská potřebnost výkonu funkce správce konkursní podstaty odpovídá klasickému teoretickému pojetí správce, který je osobou ač na řízení zúčastněnou, ale do jisté míry nezávislou, která má zjevně vymezené pravomoci, jejichž cílem je provedení předem stanovených jednotlivých kroků řízení směřující k rychlému poměrnému uspokojení věřitelů. Takové pojetí má většinou za následek likvidaci a zánik úpadce, bez další reálné naděje věřitelů na uspokojení zbylé části pohledávek. V dnešní době je totiž hranice mezi konkursem a vyrovnáním na jedné straně a likvidací společnosti na straně druhé velmi nezřetelná a není náhodou, že široká veřejnost považuje účinky konkursu a vyrovnání za faktickou likvidaci úpadce. De lege ferenda se v rámci společenské potřeby bude muset právní teorie a zákonodárná moc zabývat otázkou, zda-li by potřebám společnosti a efektivního fungování právního řádu, které je bezesporu nezbytnou součástí právního státu do budoucna, nevyhovoval více správce konkursní podstaty v podobě odborného poradce pro krizové řízení úpadce, který by v součinnosti s věřiteli provedl jednotlivé fáze řízení, které by ovšem nemusely ve všech případech směřovat k nezvratné likvidaci a zániku úpadce a poskytovaly by tedy budoucí naději na uspokojení dosud neuhrazených pohledávek. Takové krizové řízení se ovšem nemůže spokojit jen s kusou úpravou institutu vyrovnání v právním řádu. Je potřeba tento institutu dále rozvést a provázat s ostatní navazující úpravou, tak aby nevznikala vzájemná nekompatibilita právního řádu jako celku, byly odstraněny duplicity a na druhou stranu se právní řád vyvaroval legislativních mezer, které sice vytvářejí prostor pro rozhodovací praxi soudů, nicméně vnášejí právní nejistotu mezi subjekty aplikační praxe. Soudní praxe sice pozvolna při své činnosti odstraňuje svým autoritativním výkladem jednotlivé legislativní mezery, ale taková náprava následuje až se značným zpožděním.

Pakliže bychom se měli zabývat samotným účelem konkursního práva bez ohledu na současnou pozitivně-právní úpravu, je nutné pochopit samotný smysl konkursního práva. Insolvence mezi různými subjekty je problematikou vskutku archaickou. Již v dávných historických dobách docházelo k situacím, kdy jeden povinný subjekt nebyl schopen splnit

svůj závazek vůči svým věřitelům. Věřitelé byli takovou faktickou neschopností dlužníka plnit své závazky degradováni do nepříjemné pozice oprávněných, kteří musí vzniklou insolvenční dlužníka respektovat a příslušnými prostředky se domáhat svého uspokojení. Je tedy možné shrnout, že základním účelem konkursního práva je snaha o uspořádání poměrů dlužníka ve chvíli, kdy dlužník neplní své závazky vůči svým věřitelům. Konkursní právo tedy umožňuje věřitelům fakticky získat přehled o aktuálních důvodech a rozsahu dlužníkovy insolvence a zahájit ve spojení s mocí úřední proces nového uspořádání majetkových poměrů úpadce.

Je tedy zřejmé, že základním účelem konkursního práva by měla být snaha o nové uspořádání vztahů dlužníka alias úpadce ke svým věřitelům a nikoliv snaha o bleskovou faktickou likvidaci dlužníka, tak jak je v poslední době všeobecně chápána.

Otázka sankční povahy konkursu je do jisté míry sporná a je nutné se jí zabývat v komplexním měřítku a v rámci úpravy konkursního zákona ve spojení se správněprávními a trestněprávními normami.

1.2 Cíl této práce

Prvotní úlohou této práce je seznámit čtenáře s problematikou konkursu a vyrovnání v platném právním řádu a nabídnout tak čtenáři základní přehled o vybraných otázkách výše uvedené problematiky. Vzhledem k tomu, že tato práce vznikala jako tematicky orientované dílo na postavení správce konkursní podstaty se zřetelem na jeho práva a povinnosti, byla celá struktura a obsah tohoto díla adaptován ke splnění zadaného úkolu.

Správce konkursní podstaty je samostatným účastníkem konkursního řízení a je mu v právní úpravě i právní teorii věnována značná pozornost. Na druhou stranu není možné přehlížet, že i této osobě musí být věnována určitá autonomie, která garantuje úspěšné splnění převzatých povinností.

Tato práce vytváří základní přehled o postavení správce konkursní podstaty, akcentuje zejména základní instituty konkursu, se kterými se jeho účastníci musí vypořádat, a to vše s ohledem na postavení správce. Bylo by nanejvýš nepraktické, omezit se v tomto díle pouze na jakýsi taxativní výčet popisující zákonná ustanovení, která dopadají na problematiku postavení správce. Za mnohem přesvědčivější formu jsem při psaní této práce považoval rozvedení jednotlivých tematických okruhů problematiky konkursu. **Zvláštní důraz jsem kladl na doposud publikovaná rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, který se ve svých judikátech k aplikačním nejasnostem zákona o konkursu a vyrovnání mnohokrát vyjadřoval. Domnívám se, že některé judikáty jsou svou**

povahou vskutku dominující, ostatní podávají poměrně ucelený obraz o současné úpravě konkursu a na druhou stranu vytvářejí aplikační vodítko pro další praxi. Do textu jsou dále zapracovány i nálezy Ústavního soudu ČR, které se sice na první pohled týkají problematiky konkursu pouze okrajově, ale při podrobnějším zkoumání je možné z nich dovodit pro aplikační praxi vskutku opodstatněné závěry. Výše zmíněné judikáty, které jsou v textu práce zrevidovány a podstatně zkráceny tak, aby obsahovaly podstatnou část ze svého odůvodnění, pomáhají vytvořit jasný obraz o jednotlivých ustanovení konkursu a vyrovnání. **Domnívám se, že přesvědčivá argumentace Nejvyššího soudu ČR a Ústavního soudu ČR k jednotlivým tématickým okruhům této práce přispívá v současné době rozhodující měrou k pochopení a ustálení základních institutů konkursního práva.**

I přesto, že tato práce vznikala v období, kdy je v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR (dále jen „PSPČR“) projednáváno zcela nové znění úpravy konkursního práva (dále jen „insolvenční zákon“), který by měl nahradit stávající právní úpravu, stojí tato práce na současné právní úpravě zákona 328/1991 o konkursu a vyrovnání v platném znění ke dni svého sepsání. Insolvenční zákon by měl odstranit interpretační nedostatky stávající právní úpravy, měl by přiblížit českou právní úpravu konkursu zahraničním úpravám a v neposlední řadě by se měl postarat o to, aby se stal právně respektovanou právní normou, která by komplexním způsobem upravovala problematiku konkursu. Bohužel ke dni vzniku této práce není ještě zřejmé, zda-li předložený návrh v PSPČR bude našimi zákonodárci akceptován a uveden v život. Stejně tak je dosud nejisté, s jakými připomínkami a pozměňovacími návrhy se náš zákonodárny sbor bude poměřovat s předloženým návrhem a v jakém znění nakonec celá právní úprava bude přijata. Je jasné, že problematika konkursu a vyrovnání je jedním z pilířů fungujícího společenského řádu stojícího na základech soukromé autonomie a tržního hospodářství, tudíž je taková norma z celospolečenského hlediska nanejvýš důležitá. Její nová úprava by měla zabezpečit rychlý, hladký a transparentní průběh konkursního řízení, který bude respektovat a chránit zájmy věřitele a na druhou stranu nebude vykazovat prvky likvidačního prodeje úpadcova majetku. Sankční povaha konkursu by měla zůstat zcela mimo základní instituty nové právní úpravy, ale na druhou stranu by bylo žádoucí se takovému institutu věnovat v trestně- popř. správněprávních normách, které by v rámci vzájemné provázanosti ochránily zájmy věřitele a představovaly by pro úpadce zákonem aprobovaný nátlak či sankci.

Veřejnoprávní zájem na nové právní úpravě je možné spatřovat zejména v rámci zachování právní jistoty, která je základním atributem fungujícího právního státu. Na úpadce je nutno

pohlížet z veřejnoprávního pohledu jako na osobu, která svým jednáním nemůže dostát svým závazkům a z tohoto důvodu je nutné společně s nezávislou státní mocí učinit v právní úpravě jasně definovaná opatření, která by i v zájmu zachování právní jistoty věřitele prolomí doposud chráněné právní zájmy úpadce. Takové intervence nezávislé soudní moci jsou v tomto případě žádoucí, ovšem je nutné takovou intervenci předem jasně určit a na druhou stranu se vypořádat s opodstatněnou námitkou, že každý jednotlivý případ konkursu vykazuje značné autonomní rysy, které je nutné v každém řízení samostatně zohlednit tak, aby mohl být smysl a účel konkursu vůbec naplněn. Bez takové autonomie by se totiž jednalo o pouhou exekuci bez dalších aspektů, které právě samotnou exekuci a konkurs odlišují.

Sám zákonodárce se musí nejprve vypořádat s otázkou, zda-li v budoucí úpravě konkursu bude přísně sledovat linii promptního narovnání majetkových poměrů mezi úpadcem a jeho věřiteli s tím, že se spokojí s majetkovým stavem úpadce ke dni rozvrhu zpeněžené podstaty, nebo zda-li zákonodárce se bude spíše přiklánět ke konkursu, který vykazuje prvky krizového řízení úpadce, které je do jisté míry dnes obsaženo v úpravě vyrovnání, a umožnit tak věřiteli podílet se na zachování majetkových hodnot úpadce a v rámci restrukturalizace úpadce se podílet případně na jeho dalším majetkovém profitu. Samotnou restrukturalizaci není možné samozřejmě do právní úpravy zakotvit bez dalšího. V první řadě není možné k restrukturalizaci přistupovat jako k všeobecnému řešení úpadku. Naopak je nutné přenechat autonomii takového rozhodnutí samotným věřitelům, neboť právě věřitelé jsou těmi, kteří své majetkové hodnoty v podobě pohledávek poptávají po úpadci a právě věřitelé se domáhají po soudní moci, aby tato soudní moc jim garantovala ochranu jejich oprávněných zájmů a aby tato soudní moc se stala nezávislým arbitrem mezi věřitelem a úpadce. Věřitelé by se samozřejmě měli rozhodnout, zda-li se spokojí s poměrnou majetkovou hodnotou (zřídka kdy převyšující 10%), kterou obdrží jako uspokojení své nárokové pohledávky nebo zda-li se rozhodnou podílet se na dalším fungování a rozvoji úpadce a zvýšit tak svou šanci na uspokojení své nárokové pohledávky, popř. získat další majetkový prospěch z budoucího majetkového profitu úpadce. Na řešení restrukturalizace úpadce by měla mít dále zájem také veřejná moc, reprezentovaná navenek samotným státem, který v úpadci ztrácí nejen dalšího zaměstnavatele, ale také dalšího daňového poplatníka. Ostatně stát se stane po úspěšném provedení konkursu odpovědným za ty, kteří do okamžiku zrušení či zániku úpadce byly odkázáni svou ekonomickou aktivitou právě na zrušeného úpadce.

Tato práce byla sepsána ke dni účinnost zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění zákonů č. 122/1993 Sb., 42/1994 Sb., 74/1994 Sb., 117/1994 Sb., 156/1994 Sb., 224/1994 Sb., 84/1995 Sb., 94/1996 Sb., 151/1997 Sb., 12/1998 Sb., 27/2000 Sb., 105/2000 Sb., 214/2000 Sb., 370/2000 Sb., 30/2000 Sb., 368/2000 Sb., 120/2001 Sb., 125/2002 Sb., 403/2002 Sb., 101/2003 Sb., 210/2003 Sb., 257/2004 Sb., 499/2004 Sb., 179/2005 Sb., 377/2005 Sb.

V Praze dne 1.11.2005

Martin Grác

2 KONKURS

Výraz "konkurs" pochází z původního termínu "concursum creditorum", tj. souběh věřitelů. Takovým souběhem se myslí zejména souběh jejich nároků i přihlášek.

Termín "vyrovnání" byl terminologicky zaveden zákonem č. 64/1931 Sb. místo staršího termínu "narovnění" zřejmě proto, aby byl v občanskoprávní teorii vyjádřen rozdíl od narovnění (transactio) jako jednoho z obecných důvodů zániku závazku.

Účel zákona 328/1991 Sb. o konkursu a vyrovnání vyplývá z jeho § 1 odst. 1. Je jím řešení majetkových vztahů dlužníka, který se dostal do krizové situace, v zákonné terminologii – do úpadku. Děje se tak formou soudního řízení, ať již konkursního, nebo vyrovnacího. Zákon má jednak stránku hmotněprávní, kterou rozumíme uspořádání majetkových poměrů dlužníka, jednak stránku procesněprávní, kterou rozumíme způsob řešení vzniklé krizové situace. Přesto je na místě dát přednost spíše procesnímu pojetí, protože konkurs i vyrovnání ve smyslu hmotněprávním jsou pouze určitou částí (fází) řízení, v nichž k nim dochází. Kromě toho nemohou být uskutečněny jinak než v rámci procesu a v procesní formě, jsou proto současně také procesními instituty.

Účelem a cílem konkursu i vyrovnání je uspořádání majetkových poměrů všech subjektů dotčených dlužníkovým úpadkem. To platí jak o konkursu, tak i o vyrovnání, byť v nestejně míře, neboť vyrovnání může za určitých okolností znamenat možnost záchrany úpadce, a je mu v § 46 odst. 3 ZKV dokonce uloženo, aby v tomto směru provedl určitá opatření. Tato možnost záchrany je však až sekundárním důsledkem majetkového uspořádání, které je i v těchto případech základním cílem.

Právní podstata jak konkursu, tak vyrovnání spočívá v tom, že v obou případech jde o uspořádání majetkových poměrů. Konkurs a vypořádání mají jako majetková uspořádání tyto specifické rysy:

1. Základním předpokladem, aby k nim mohlo dojít, je existence úpadku dlužníka, tj. splnění podmínek uvedených v § 1 ZKV.
2. Musí jít vždy o majetkové uspořádání, které se uskutečňuje s tím, že je zde více věřitelů.

3. Větší počet zásadně dvoustranných obligačních vztahů (charakterizovaných jako dluh - pohledávka) je řešen současně a mnohostranně.
4. Uspořádání probíhá mezi subjekty, jejichž zájmy jsou rozdílné (a to nejen dlužníka vůči věřitelům, ale i mezi věřiteli navzájem); z toho důvodu probíhá podle přesně stanovených pravidel.

Konkurs i vyrovnání nejsou instituty obchodního práva, ale naopak mají obecnou povahu, tzn. že se mohou týkat zásadně všech právních subjektů bez ohledu na to, zda jde o osobu fyzickou nebo právnickou, či zda jde o podnikatele ve smyslu § 2 odst. 2 ObchZ anebo o osobu, která podnikatelem není. Právě tak se jich každý může účastnit i jako věřitel. Výjimku tvoří pouze ustanovení § 1a ZKV, které stanoví, kdo nemůže být úpadcem podle ZKV a proti komu nelze podle tohoto zákona uspořádat majetkové poměry. Takovými osobami jsou dle ustanovení § 1a odst. 1 zejména osoby plnící úkoly uspokojování veřejných potřeb a zákon je vyjmenovává jako územní samosprávný celek nebo jiná právnická osoba zřízená zákonem, jestliže stát převzal její dluhy nebo se za ně zaručil. Další výjimku tvoří dle ustanovení § 1a odst. 2 banky, spořitelny a úvěrní družstva, pojišťovny a tuzemské zajišťovny po dobu, po kterou jsou tyto osoby nositeli licence nebo povolení podle zvláštních předpisů upravujících jejich činnost.

2.1 Konkurs a vyrovnání vs. zrušení, likvidace a zánik společnosti

Konkurs a vyrovnání se svou povahou liší i od zrušení, likvidace a zániku právnických osob podle hmotněprávních předpisů, neboť tyto upravují průběh zániku subjektivity právnické osoby. Prohlášení konkursu je v případě obchodních společností a družstev důvodem jejich zrušení. Od ostatních důvodů zrušení právnické osoby se však liší zejména v těchto směrech:

- a) konkurs vždy představuje konfliktní situaci mezi řadou subjektů, kdežto ostatní důvody zrušení právnické osoby nemusí být konfliktní,
- b) konkurs lze prohlásit jedině v případě úpadku, kdežto ostatní případy zrušení představují velmi širokou škálu důvodů a motivů,
- c) konkurs má závazně formu soudního řízení, kdežto zrušení právnické osoby může proběhnout i mimosoudně,

- d) konkurs nevede sám o sobě ke ztrátě subjektivity právnické osoby, ale musí k němu zpravidla přistoupit další skutečnost, kdežto ostatní případy zrušení vedou k zániku této subjektivity bezprostředně,
- e) většina jiných případů zrušení právnické osoby (než je konkurs) vyžaduje, aby byla provedena její likvidace, konkurs tuto likvidaci zcela nahrazuje, a to do té míry, že se navzájem vylučují.

2.2 K vymezení pojmu úpadek

Úpadek je základní hmotněprávní podmínkou prohlášení konkursu i povolení vyrovnání. Pojem úpadku je vymezen dvojím způsobem:

- a) buď jako platební neschopnost (insolvence) ve smyslu § 1 odst. 2 ZKV nebo
- b) jako předlužení ve smyslu § 1 odst. 3 ZKV.

Jde o pojmy, které mají různý obsah. V praxi může dojít k insolvenční, aniž by zde byla předluženost, a naopak. Případy, kdy v době podání návrhu půjde jak o insolvenční, tak o předluženost, budou zcela výjimečné, neboť k jedné z těchto situací dojde dříve (obvykle k insolvenční). K tomu, aby bylo možné prohlásit konkurs nebo povolit vyrovnání stačí, aby zde byla buď insolvence nebo předluženost. Z hlediska osoby dlužníka má insolvence obecnou povahu (tj. týká se všech dlužníků bez ohledu na jejich právní postavení), naproti tomu předlužení se může týkat jen právnických osob a fyzických osob podnikatelů.

O úpadek (ať už ve formě insolvence nebo ve formě předlužení) může jít jen tehdy, jestliže dlužník má více věřitelů. Pravidelně jich bude větší počet, ale minimálně musí zde být alespoň dva věřitelé. Kdyby tomu tak nebylo, nebylo by třeba přistoupit ke konkursu, ale postačilo by, aby jediný věřitel se domáhal uspokojení svých nároků prostřednictvím vykonacího řízení. Požadavek existence více dlužníků jako podmínka konkursu nebo vyrovnání je výslovně zmíněn v § 1 odst. 2 v souvislosti s insolvenční. Pluralita na straně věřitelů platí ovšem i pro předlužení. Vyplývá to jednak z celkové dikce § 1 odst. 3, která má povahu ustanovení, které bezprostředně navazuje na předchozí odstavec, opírá se o jeho základní premisu, kterou pouze doplňuje, jakož i z řady dalších ustanovení, kde jsou věřitelé vždy uváděni v množném čísle.

Neschopnost splnit závazky (insolvence) spočívá v tom, že dlužník nemá dostatek prostředků k tomu, aby je splnil. Dále z pojmu insolvence vyplývá, že musí jít o objektivní neschopnost splnit, nikoli pouze o neochotu dlužníka splnit - v opačném případě lze totiž dosáhnout plného uspokojení věřitelů ve vykonacím řízení.

O insolvenci dlužníka jde jen tehdy, jestliže není schopen splnit své splatné závazky, nejde o ní tehdy, jestliže v rámci provozu podniku převezme dlužník závazky přesahující jeho momentální platební možnosti. Splatností rozumíme dobu, kdy měl být závazek splněn. Jakmile není splněn splatný dluh, je věřitel při splnění všech dalších podmínek oprávněn navrhnout konkurs. Zákon tedy nevyžaduje, aby před tím dlužníka upomenul anebo aby mu poskytl dodatečnou lhůtu ke splnění. Částečné splnění dluhu před podáním návrhu nebo i po něm nebrání tomu, aby byl prohlášen konkurs ani jeho prohlášení neodkládá. Postačí, že jde o pohledávky splatné, nemusí jít o pohledávky přiznané soudem anebo o pohledávky, k jejichž vymahatelnosti má věřitel jiný exekuční titul, v čemž je jeden z podstatných rozdílů konkursu a vyrovnání od exekuce.

Další podmínkou insolvence je požadavek, aby neschopnost plnit závazky trvala delší dobu. Zákon má nepochybně na mysli určitou trvalost tohoto stavu, při jejímž posuzování je třeba vzít v úvahu řadu dalších okolností.

Od insolvence i předlužení jako dvou případů, které pojmově vymezují úpadek, je třeba lišit zastavení plateb dlužníkem. Zastavení plateb zakládá pouze nevyvratitelnou domněnku, že dlužník je insolventní, ale není dalším pojmovým vymezením úpadku. Zastavení plateb má však vztah pouze k insolvenci, nikoli též k předlužení.

Předlužení jako druhé pojmové vymezení úpadku nemá uplatnění obecné. O úpadek v důsledku předlužení může jít jen u subjektů dvojího typu. Prvým z nich jsou fyzické osoby, které jsou podnikateli podle § 2 odst. 2 ObchZ. Druhým typem subjektů, u nichž úpadek může spočívat v předlužení, jsou právnické osoby, a to bez ohledu na to, zda jsou podnikateli nebo ne. Při posuzování předlužení tedy (na rozdíl od insolvence) nebereme v úvahu jen stav dlužníkových peněžních prostředků, ale i všechny majetkové hodnoty, které mu patří (věci, pohledávky, další penězi ocenitelná práva atd.).

Stav úpadku musí existovat v době prohlášení konkursu nebo povolení vyrovnání. Vyplývá to z ustanovení § 154 odst. 1 a § 167 odst. 2 o.s.ř., podle nichž pro usnesení je rozhodující stav v době jeho vyhlášení.

2.3 Konkurs vs. vyrovnání

Konkursní a vyrovnací řízení mají při vzájemném srovnání řadu shodných rysů, ale i rozdílů. Ke shodným rysům konkursního a vyrovnacího řízení patří jejich totožný účel a hmotněprávní základ (§ 2 odst. 1 ZKV). Tím je podmíněna i shodnost nebo podobnost řady procesních zásad a institutů, zejména okruh účastníků, procesní orgány, způsob a pořadí uspokojování atd. Tyto shodné rysy umožňují, aby se konkursní a vyrovnací řízení v určitém případě prolínalo, jak je tomu při nuceném vyrovnání (§ 34 – 43 ZKV). Mezi konkursem a vyrovnáním však existují i rozdíly, jejichž základ spočívá v tom, že při vyrovnání převažuje uplatňování zásady dispoziční, zatím co její uplatňování v řízení konkursním je omezeno řadou oficiálních zásahů.

Konkursní a vyrovnací řízení probíhá v určitých fázích. Charakteristické je to především pro řízení konkursní, které pravidelně probíhá v těchto pěti etapách:

- a) přípravné řízení do prohlášení konkursu
- b) přihlášky věřitelů
- c) zjišťování konkursní podstaty
- d) zpeněžení konkursní podstaty
- e) rozvrh výtěžku a zrušení konkursu.

Dojde-li v průběhu konkursního řízení k nucenému vyrovnání, mohou být poslední (nejvýše tři) fáze nahrazeny jeho projednáním a realizací. Fáze konkursního řízení vykazují logickou souslednost, což ale neznámá, že by jednotlivé procesní úkony nemohly být provedeny i v jiné fázi řízení, než je obvyklé. Jako zásada však platí, že soudní úkony, jimiž se určitá fáze končí, mají probíhat v uvedeném sledu. Rovněž zmeškání některých lhůt nebo jednání má za následek, že účastník již nemůže určitý úkon provést (viz např. § 22 odst. 2 ZKV). Také vyrovnací řízení má své fáze, které od sebe oddělují povolení vyrovnání, potvrzení vyrovnání a jeho skončení.

3 KONKURSNÍ SOUD

Konkursní řízení se zahajuje stejně jako všechna ostatní řízení v civilním procesu u věcně a místně příslušného soudu. Příslušností rozumíme okruh působnosti mezi soudy navzájem. V oblasti příslušnosti konkursního soudu je na základě ZKV v platném znění připuštěna aplikace občanského soudního řádu (dále jen „o.s.ř.“), neboť pro účely konkursního řízení, resp. ZKV se použijí ustanovení o.s.ř., pokud ZKV nestanoví jinak.

V současné právní úpravě rozhodují soudy v občanském soudním řízení dle o.s.ř. ve věcech, které vyplývají z občanskoprávních, pracovních, rodinných a obchodněprávních vztahů, pokud nejsou svěřeny na základě zákona k projednání jiným orgánům. Pravomocí soudu rozumíme souhrn oprávnění a povinností, které zákon přiznává soudům k výkonu jejich činnosti.

3.1 Věcná příslušnost

Občanský soudní řád upravuje pro řízení konkursní a vyrovnací věcnou příslušnost v § 9, na jehož základě svěřuje věcnou příslušnost výlučně krajským soudům. Příslušný krajský soud je tedy vymezen tak, že odpovídá obvodu, v němž je obecný soud dlužníka.

3.2 Místní příslušnost

Místní příslušnost vymezuje rozsah působnosti mezi jednotlivými soudy téhož druhu. Určuje tedy, který konkrétní soud prvního stupně má určitou věc projednávat a rozhodovat. Rozlišujeme jednak obecnou místní příslušnost a zvláštní místní příslušnost. Obecná místní příslušnost závisí na obecných důvodech, kterými jsou zpravidla bydliště nebo sídlo dlužníka. Neměl-li by dlužník bydliště, byl by místně příslušným soudem soud, v jehož obvodu se dlužník zdržuje. Jestliže fyzická osoba nemá bydliště a ni se nezdržuje na území ČR, bude její příslušnost posuzována podle posledního bydliště, které měla na našem území, popřípadě podle toho, kde má majetek.

Obecným soudem právnické osoby je soud, v jehož obvodu má právnická osoba své sídlo a nemá-li své sídlo, v jehož obvodu má své místo podnikání.

Zvláštní místní příslušnost spočívá ve zvláštních důvodech, které jsou dány zvláštní povahou věci nebo osobními skutečnostmi. Uplatňuje se jen ve zvláštních případech.

Zákon rozlišuje mezi zvláštní příslušností danou na výběr a zvláštní příslušností výlučnou.

Místní příslušnost daná na výběr, avšak v řízení konkursním a vyrovnacím nepřipustná, umožňuje žalobci právo volby mezi více soudy, které přicházejí v úvahu jakou soudy obecně místně příslušné. Podáním žaloby dojde však k vyčerpání práva volby a místní příslušnost je tak definitivně stanovena.

Výlučná místní příslušnost znamená, že v zákonem taxativně stanovených případech je namísto obecného soudu výslovně určeno, který soud bude věc projednávat a rozhodovat.

K tíživé situaci může dojít ve chvíli, vyskytne-li se potřeba zabývat se otázkou, jak postupovat, dojde-li k zahájení řízení u více místně příslušných soudů. Zákon takovou otázku výslovně neřeší, ale vzhledem k subsidiárnímu použití o.s.ř. je třeba na základě ustanovení § 83 o.s.ř. dovodit, že je dána v této věci překážka již probíhajícího soudního řízení (litispendence). V takovém případě bude tedy místně příslušným soudem soud, u něhož bylo zahájeno řízení dříve.

3.3 Incidenční spory a příslušnost

V oblasti konkursního řízení platí zvláštní úprava věcné a místní příslušnosti pro projednání tzv. incidenčních sporů. Incidenčními spory označujeme spory, které jsou vyvolány konkursem nebo vyrovnáním. Jde typicky o spory o pravost nebo pořadí přihlášených pohledávek, o odpůrčí žaloby, o žaloby na vyloučení věci z konkursní podstaty apod. V oblasti věcné příslušnosti jsou i k projednání těchto sporů příslušné soudy krajské, a to i tehdy, kdyby jinak bez překážky konkursu nebo vyrovnání o těchto věcech rozhodovaly v prvním stupni soudy okresní. V oblasti místní příslušnosti jsou příslušné soudy je dána tzv. výlučná místní příslušnost soudu, který projednává konkurs a vyrovnání. Tento soud je příslušný i k projednání společného jmění manželů (dále jen „SJM“), které zaniklo vypořádáním konkursu.

3.4 Obsazení soudu

Při obsazování soudu platí zásada, že celé konkursní a vyrovnací řízení provádí samosoudce. Senátní rozhodování tedy nepřichází v úvahu.

3.5 Rozhodování soudu

V řízení konkursním a vyrovnacím rozhoduje soud výlučně ve formě usnesení. Forma rozhodnutí je subsidiárně upravena v o.s.ř. V rámci konkursního a vyrovnacího řízení nepřichází v úvahu jako součást výrokové části usnesení výrok o náhradě nákladů řízení. Proti usnesení lze podat odvolání, z mimořádných opravných prostředků připadá v úvahu po splnění zákonných náležitostí i dovolání. V určitých případech stanovuje ZKV zcela jasně, že podávat odvolání proti usnesení je nepřípustné. Tak je tomu např. v případě usnesení, kterým soud povoluje dlužníkovi ochrannou lhůtu ve smyslu § 5b ZKV.

Svá specifika má i usnesení o prohlášení konkursu dle § 13 ZKV. Ve své výrokové části musí totiž mimo samotného merita věci obsahovat i výrok o ustanovení správce konkursní podstaty a dále výzvu věřitelům, aby se přihlásili ve 30denní lhůtě ode dne prohlášení konkursu se svými pohledávkami. Pro doručování je stanovena povinnost, že dlužníkovi musí být doručováno do vlastních rukou. Specifické je pro toto usnesení i to, že se vyvěsí na úřední desce konkursního soudu v den, kdy bylo vydáno. Současně se vyvěsí i na úřední desce okresního soudu v jehož obvodu má dlužník bydliště nebo podnik, jsou-li mimo obvod konkursního soudu. Výpis z tohoto usnesení je dále uveřejněn v Obchodním věstníku. Sdělení se zasílá i katastrálnímu úřadu, který eviduje nemovitosti úpadce.

Specifickou formu má i usnesení o schválení konečné zprávy správce konkursní podstaty ve smyslu § 29 odst. 3 ZKV. Soud tuto zprávu projedná a rozhodne o ní usnesením, které doručí správci, úpadci věřitelům a současně ji vyvěsí na úřední desce soudu. Otevře se tak cesta k vydání rozvrhového usnesení podle § 30 ZKV.

4 NÁVRH NA PROHLÁŠENÍ KONKURSU

Návrh je jediným způsobem, kterým lze zahájit konkursní řízení. Procesní legitimace k podání návrhu se opírá o hmotněprávní postavení navrhovatele jako dlužníka nebo věřitele.

K podání návrhu je oprávněn:

- a) dlužník, který se ocitl v úpadku;

Podává-li návrh na prohlášení konkursu dlužník, je procesní situace jednodušší, mimo pochybnost bude jak jeho oprávnění podat tento návrh, tak i splnění podmínek

prohlášení konkursu (existence úpadku a existence postačujícího majetku). V návrhu stačí pouze dlužníkově prohlášení o těchto skutečnostech. Dlužníkům návrh ovšem musí vyhovovat ustanovením o procesní způsobilosti a o jednání za právnickou osobu. Je-li dlužníkem fyzická osoba, může podat návrh jen tehdy, jestliže má plnou způsobilost k právním úkonům (§ 20 o.s.ř. ve vztahu k § 8, 10 ObčZ), jinak musí takový návrh podat její zákonný zástupce (a to za podmínek § 28 o.s.ř. po předběžném schválení soudem, neboť nejde o běžnou záležitost). Pokud za právnickou osobu nepodá návrh na prohlášení konkursu likvidátor, je k tomu oprávněn pouze její statutární orgán.

b) věřitel, a to kterýkoli z věřitelů;

Návrh na prohlášení konkursu může podat kterýkoli z konkursních věřitelů. To znamená, že věřitelé, kteří své nároky nemohou uplatnit přihláškou do konkursu, nemohou podat ani návrh na jeho prohlášení. Není vyloučeno, aby několik věřitelů podalo návrh společně. Věřitel jako navrhovatel musí doložit, že proti dlužníkovi má pohledávku. Pohledávka, kterou dokládá, může být jakkoli vysoká, může být z kterékoli třídy a nemusí být vymahatelná, ale v době podání návrhu již musí existovat. Kromě existence pohledávky musí věřitel ve svém návrhu uvést i okolnosti nasvědčující úpadku, ať už ve formě insolvence anebo předlužení. Pokud však dlužník zastavil platby, jde o nevyvratitelnou domněnku insolvence. Zastavením plateb se ovšem rozumí výslovné dlužníkově prohlášení, nikoli pouze neplnění dluhu. Rovněž v případě, že dlužník podal návrh na vyrovnání v souladu s ustanovením § 46 a násl., které dosud nebylo povoleno, není třeba dále doložit existenci úpadku.

c) likvidátor právnické osoby;

Z ustanovení obchodního zákoníku vyplývá povinnost likvidátora podat bez zbytečného odkladu návrh na prohlášení konkursu, zjistí-li předlužení jím likvidované právnické osoby.

4.1 Náležitosti návrhu

Po formální stránce musí návrh na prohlášení konkursu splňovat všechny náležitosti, které jsou obecně předepsány pro podání v § 42 odst. 3 o.s.ř. a kromě nich přiměřeně i náležitosti návrhu na zahájení řízení podle § 79 odst. 1 o.s.ř. V tomto rámci musí

splňovat i obsahové náležitosti, které jsou v § 4 odst. 1 a 2 pro návrh na prohlášení konkursu předepsány diferencovaně pro návrh dlužníka a pro návrh věřitele. Samotný petit musí být v návrhu formulován tak, že se navrhuje prohlášení konkursu proti individuálně určenému dlužníkovi. Navrhuje-li konkurs dlužník, postačí podat jedno vyhotovení, navrhuje-li ho věřitel, musí být podána vyhotovení dvě, z nichž jedno se doručí dlužníkovi, a to do vlastních rukou podle § 79 odst. 3 o.s.ř.

Návrh je možné vzít zpět jen do prohlášení konkursu, neboť tímto okamžikem nastanou hmotněprávní účinky konkursu. Dojde-li ke zpětvzetí návrhu, soud řízení zastaví podle § 96 odst. 2 o.s.ř.

Majetek postačující k úhradě nákladů řízení je hmotněprávní podmínkou konkursu. Její splnění musí soud zkoumat před prohlášením konkursu, a není-li splněna, musí soud návrh zamítnout v souladu s ustanovením § 12a odst. 4. Soud však k existenci této podmínky přihlíží i kdykoli během konkursního řízení: zjistí-li nedostatek zbylého majetku, zruší konkurs podle § 44 odst. 1 písm. a).

5 USTANOVENÍ SPRÁVCE KONKURSNÍ PODSTATY

Správce konkursní podstaty může být dle zákona č. 328/1991 Sb., zákona o konkursu a vyrovnání, pouze fyzická osoba, kterou do této funkce ustanoví konkursní soud. Nic ovšem nebrání tomu, aby tatáž fyzická osoba vykonávala funkci správce konkursní podstaty ve více konkursních řízeních. Výběr správce konkursní podstaty ani jeho odvolání nemůže nikdo autoritativně ovlivnit. Osobu správce konkursní podstaty vybírá soud, který při své volbě není vázán ani případným návrhem osoby podávající návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka, ani názorem dlužníka samotného.

Kromě toho, že soud správce do funkce ustanovuje, je také soud jako jediný oprávněn jej této funkce zbavit. V této souvislosti je vhodné zmínit, že o zproštění správce konkursní podstaty funkce může soud rozhodnout i na návrh věřitelů. Takový návrh může soud zamítnout pouze tehdy, má-li o změně v osobě správce závažné pochybnosti. Návrh věřitelů je pro soud však nezávazný a má pouze doporučující charakter. Zprostit správce funkce je ovšem oprávněn soud z důležitých důvodů i bez návrhu. Zproští-li soud správce jeho funkce, ustaví zároveň správce nového.

Správce konkursní podstaty vybírá soud zásadně ze seznamu správců, který je u soudu veden. Do tohoto seznamu správců lze zapsat jen bezúhonnou fyzickou osobu, která je plně způsobilá k právním úkonům, má přiměřenou odbornou způsobilost a se zápisem souhlasí. Při sestavování seznamu se soud řídí vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 476/1991 Sb. v platném znění, kde jsou uvedeny formální požadavky zápisu. Seznam je veden příslušným Krajským soudem a jeho předseda sestavuje aktuální seznam zapsaných osob oprávněných vykonávat funkci správce konkursní podstaty. Do seznamu je dále možno zapsat i veřejnou obchodní společnost, která bude činnost správce vykonávat prostřednictvím svých společníků, o nichž prokáže, že splňují podmínky pro zapsání do seznamu. Správcem může soud ustavit pouze ve věci nepodjatou osobu. Osoba zapsaná do seznamu může své ustavení správcem odmítnout, jen jsou-li pro to důležité důvody, takovým důvodem může být třeba i podjatost v řízení.

Zákon o konkursu a vyrovnání výjimečně umožňuje, aby soud mohl ustavit správcem i osobu do seznamu správců nezapsanou. To ovšem pouze za předpokladu, že tato osoba splňuje podmínky pro zapsání do seznamu a s ustavením souhlasí.

Podmínkou pro zapsání do seznamu je vlastní žádost osoby, která do seznamu má být zapsána. S touto podmínkou lze zapsat kteréhokoliv advokáta nebo notáře, který má sídlo v obvodu soudu, který vede seznam. Taková osoba musí při zápisu do seznamu předložit i doklad o tom, že je zapsána v seznamu advokátů vedeném Advokátní komorou. Zápis advokátů a notářů v seznamu je veden odděleně od ostatních osob. Zápis osob se provádí ke dni podání návrhu na zápis.

Ze seznamu jsou osoby vyškrtnuty buď na vlastní žádost nebo když ztratily předpoklady pro výkon funkce správce. Důvodem pro vyškrtnutí ze seznamu je i smrt příslušné osoby.

Správce konkursní podstaty ustanovuje soud v usnesení o prohlášení konkursu. Správce sám ale až na výjimky není účastníkem konkursního řízení, má zvláštní postavení a je tzv. osobou zúčastněnou na řízení. Těmito výjimkami, jsou jednak situace, kdy správce konkursní podstaty uplatňuje své vlastní pohledávky proti podstatě, jakými jsou jeho právo na odměnu a na náhradu vynaložených nákladů, jednak soudní spory související s konkursem, kterými rozumíme řízení probíhající již

v době prohlášení konkursu anebo jde-li o tzv. incidenční spory. Z hlediska procesního práva je však správce procesním subjektem bez výhrady.

Správce konkursní podstaty musí vykonávat svoji funkci osobně. Není mu proto umožněno, aby převedl část svých pravomocí na jiný subjekt, a to ani na věřitelský orgán. Stane-li se^{*} ovšem účastníkem soudního řízení např. z důvodu podání tzv. vylučovací – incidenční žaloby, může se samozřejmě v tomto řízení nechat procesně zastoupit jinou osobou.

Správce má nárok na náhradu výdajů a na odměnu. Jakékoliv dohody správce s věřiteli nebo s úpadcem o odměně jsou neplatné. Odměnu správce upravuje vyhláška Ministerstva spravedlnosti 476/1991 Sb. v platném znění. Odměnu správce tvoří součet odměny z částky, které bylo dosaženo zpeněžením konkursní podstaty a odměny určené podle počtu konkursních věřitelů. Pravidla výpočtu a podmínky nároku na odměnu jsou stanoveny v ustanovení § 6 – 9 vyhlášky 476/1991 sb. v platném znění.

Nároky správce jsou nároky za podstatou, které lze uspokojit kdykoliv v průběhu konkursu, a to v plné výši. Celkové vyúčtování za činnost správce v průběhu celého řízení musí být obsaženo v konečné správě.

6 PRÁVA A POVINNOSTI SPRÁVCE

Správce konkursní podstaty je v konkursním řízení nositelem řady práv a povinností, vždy však především musí dbát na společné zájmy konkursních věřitelů. Zákon o konkursu a vyrovnání v této souvislosti stanoví, že správce je povinen při výkonu své funkce postupovat s odbornou péčí a odpovídá za škodu vzniklou porušením svých povinností. Vzhledem k tomu je povinen uzavřít smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu, která by mohla v souvislosti s výkonem této funkce vzniknout. Povinnosti a práva mají ryze osobní povahu, správce je nemůže platně postoupit jinému účastníkovi, tedy ani věřiteli ani úpadci.

Správce podstaty není účastníkem řízení, patří však do širšího okruhu tzv. osob zúčastněných na řízení. Jeho postavení a s ním související oprávnění, povinnosti i odpovědnost se zakládají výlučně na předpisech procesního práva. Správce podstaty je proto třeba považovat za procesní subjekt, čemuž ostatně nasvědčuje i okolnost, že zákon v § 8 odst. 2 charakterizuje jeho postavení jako funkci. Správce podstaty nelze

považovat za zástupce úpadce, byť na něho přešla téměř všechna úpadcova dispoziční oprávnění, nelze ho však považovat ani za zástupce konkursních věřitelů, i když svou činností jedná vlastně v jejich zájmu. Jeho postavení je tedy ryze autonomní, se svými předem stanovenými právy a povinnostmi a odpovědností, kterou správce v průběhu celého řízení má, a to nejen vůči příslušnému konkursnímu soudu.

Ve dvou případech má však správce podstaty postavení účastníka řízení. Je tomu především v rámci konkursního řízení, pokud uplatňuje své vlastní pohledávky proti podstatě, a to pohledávku odměny a pohledávku úhrady vynaložených nákladů. Za druhé je tomu ve sporech, které souvisí s konkursem buď proto, že jde o řízení, která v době prohlášení konkursu již probíhala, jak uvádí § 14 odst. 1 písm. d) ZKV, anebo pokud jde o tzv. incidenční spory. Ve všech těchto sporech vystupuje správce na místě úpadce, přičemž spory vede na základě procesní legitimace ve smyslu § 19 o.s.ř.

Prohlášením konkursu přechází na správce oprávnění nakládat s majetkem patřícím do podstaty. Společně s oprávněním nakládat s majetkem náležejícím do podstaty přechází na správce i oprávnění vykonávat práva a plnit povinnosti, která jinak přísluší úpadci (tj. dlužníku, na kterého byl prohlášen konkurs), jestliže souvisí s majetkem patřícím do podstaty. Správce tedy nakládá se současným majetkem úpadce a rozhoduje i o majetku nebo závazcích, které v budoucnu teprve mohou vzniknout. Rozhoduje tedy o přijetí či odmítnutí daru úpadcem nebo o odmítnutí dědictví, které by připadlo úpadci.

Jednou z velice důležitých povinností správce, bez jejíhož splnění není možné pokračovat v konkursním řízení, je provedení soupisu podstaty podle pokynů soudu za použití seznamu předloženého úpadcem a za součinnosti věřitelů nebo věřitelského výboru, který vystupuje jako zástupce věřitelů. Úpadce je totiž povinen předložit správci seznam svého majetku a závazků s uvedením všech svých dlužníků a věřitelů. Každý dlužník a věřitel musí být náležitě označen a identifikován uvedením své adresy. Na vyžádání musí úpadce poskytnout k údajům uvedeným v seznamu náležité vysvětlení a doložit další skutečnosti, které uvedené zápisy dokládají. Předložený seznam musí úpadce podepsat a vysloveně o něm prohlásit, že je pravdivý a úplný.

Jestliže konkurs navrhuje dlužník, předloží seznam svých aktiv a pasiv společně s návrhem na konkurs. Nejde-li o návrh dlužníka, předloží seznam ihned, jakmile ho správce vyzve, nejpozději však do 15 dnů od prohlášení konkursu.

Správce dále vykonává práva a plní povinnosti zaměstnavatele, rozhoduje o obchodních záležitostech podniku, činí za úpadce právní úkony potřebné k provozování podniku, jakož i zajišťuje vedení účetnictví a plnění povinností podle předpisů o daních. Správce má také spolu s věřiteli právo odporovat právním úkonům úpadce.

Správce je taktéž povinen přezkoumat přihlášky pohledávek věřitelů do konkursního řízení, a to zejména dle úpadcových obchodních knih a jiných dokladů a vypracovat seznam těchto pohledávek k předložení soudu. Ty z pohledávek, které správce neshledá důvodnými, je povinen popřít, a to buď co do jejich pravosti, výše nebo právního důvodu. Přihlášky se podávají u soudu dvojmo. Pokud se pohledávka opírá o písemný úkon, je třeba připojit i listinu o tomto úkonu. Konkursní věřitelé, kteří mají bydliště nebo sídlo v cizině, jsou povinni v přihlášce uvést jméno svého zástupce pro doručování v tuzemsku, jinak jim zástupce pro doručování ustanoví na jejich náklad soud. Správce vyzve úpadce, aby se k seznamu přihlášených pohledávek vyjádřil. Vypracovaný seznam dále předloží soudu. Takto vypracovaný seznam společně se sbírkou písemných úkonů a jiných dokladů o přihlášených pohledávkách je dále přístupný i ostatním účastníkům řízení. Pohledávka se pokládá za zjištěnou, byla-li uznána správcem a nebyla-li popřena žádným z konkursních věřitelů. Popření pohledávky úpadcem nemá pro zjištění pohledávky význam, je však vyznačeno do seznamu.

Správce je dále oprávněn provést vypořádání společného jmění úpadce, jakož i zpeněžit majetek náležející do podstaty. Po zpeněžení majetku z podstaty je správce povinen předložit soudu konečnou zprávu spolu s vyúčtováním své odměny a výdajů.

V průběhu celého konkursního řízení musí správce postupovat v úzké spolupráci s věřiteli a konkursním soudem, jimž podává zprávy a vysvětlení, včetně zpráv o zpeněžování podstaty. O skutečnostech, které jsou zvláštními zákony určeny k utajení, pokud se o nich dozvěděl při výkonu své funkce, a to i po jejím skončení, je správce povinen zachovat mlčenlivost.

Výčet správcových oprávnění a povinností není však zdaleka úplný. Každé konkursní řízení má svá specifika, a proto činnost správce konkursní podstaty je nutné posuzovat vždy případ od případu. Jeho zákonný rámec však jednoznačně vyplývá z platné právní úpravy, zejména ze zákona o konkursu a vyrovnání. Ale právní rámec činnosti správce konkursní podstaty vymezuje i jeho činnost v oblasti ekonomických vztahů, do kterých zákonitě vstupuje, když nastupuje na místo úpadce. Patrná je tato skutečnost zejména v případech konkursních řízení fungujících podniků. Již prof. Zoulík ve svém komentáři k ZKV upozorňuje na skutečnost, že pozice správce konkursní podstaty se v mnohém podobá činnosti likvidátora právnické osoby. Je to dáno ekonomickým aspektem výkonu této funkce.

6.1 Odpovědnost správce konkursní podstaty

Za porušení povinnosti správce při výkonu své funkce přichází v úvahu tři druhy sankcí, které vyplývají z aplikace občanského soudního řádu, zákona o konkursu a vyrovnání a občanského zákoníku.

Podle o.s.ř. je umožněno tomu, kdo hrubě ztěžuje postup řízení zejména tím, že se nedostaví bez vážného důvodu k soudu nebo neuposlechne příkazu soudu, nebo kdo ruší pořádek v nebo kdo učinil hrubě urážlivé podání, uložit předsedou senátu usnesením pořádkovou pokutu až do výše 50.000,- Kč. Tato úprava je dále rozvedena právě v § 8 odst. 4 ZKV, podle kterého může soud uložit správci, když neplní řádně své povinnosti, pořádkovou pokutu až do výše 100.000,- Kč.

Podle § 8 odst. 2 ZKV je správce povinen při své výkonu funkce postupovat s odbornou péčí a odpovídá za škodu vzniklou porušením povinností, které mu ukládá zákon nebo které mu uloží soud. Z dikce § 8 odst. 2 vyplývá, že se jedná o obecnou odpovědnost k náhradě škody podle § 420 ObčZ a nejedná se tedy o rozšíření případů zvláštní odpovědnosti.

Za použití § 8 odst. 5 může soud z důležitých důvodů, na návrh některého účastníka nebo i bez návrhu, správce zprostit funkce. Přičemž takové důležité důvody mohou spočívat i v neplnění uložených povinností. Odpovědnost správce nezanikne ani v případě, když byl správce zproštěn funkce. Odpovědnost správce se však vztahuje pouze na dobu výkonu této funkce.

6.2 Zástupce správce a zvláštní správce

Oprávnění i povinnosti správce jsou osobní, tzn. že je musí správce vykonávat sám. Nemůže je na nikoho převést, ani se při jejich výkonu dát někým zastupovat. Z této zásady však platí některé výjimky:

a) Soud může ustanovit zástupce správce pro případ, že by správce nemohl přechodně funkci vykonávat na základě ustanovení § 9 odst. 2 ZKV. Jediným kritériem k tomu, zda zástupce má být do funkce ustanoven, je hledisko účelnosti. Zástupce správce má po dobu zastupování stejné rovnocenné postavení se správcem, má stejná oprávnění, povinnosti i odpovědnost a není tedy ve vztahu podřízenosti ke správci.

b) Soud může dále ustanovit zvláštního správce pro určitý obor správy, a to v podstatě jako pomocníka správce podstaty na základě ustanovení § 9 odst. 1 ZKV. Důvodem pro takové ustanovení je pouze rozsah správy. Zvláštní správce bude tedy vystupovat souběžně se správcem konkursní podstaty. Zákon ani nevylučuje, aby bylo jmenováno několik zvláštních správců, což může být účelné zejména v případě velkých podnikatelských celků, kdy rozsah správy překračuje obvyklé možnosti ustanoveného správce anebo kdy charakter správy vyžaduje zvláštní znalosti. Zvláštní správce je ustanoven stejným způsobem, jako správce podstaty a je rovněž vybírán ze seznamu správců vedených soudem. Na rozdíl od správce nemusí být jmenován při prohlášení konkursu a k jeho jmenování může dojít kdykoliv v průběhu konkursu, vyžadují-li to okolnosti. Zvláštní správce nabývá práva, má odpovědnost a plní povinnosti správce v mezích své působnosti. Ani zvláštní správce není v podřízeném postavení vůči správci konkursní podstaty a případné konflikty mezi správcem podstaty a zvláštním správcem řeší přímo soud.

Zvláštní správce i zástupce správce mohou být po úvaze soudu funkce zproštěni. Odměna za jejich výkon jim náleží stejně jako správci podstaty, které je upravena ve vyhlášce Ministerstva spravedlnosti č. 476/1991 Sb. v platném znění.

6.3 Předběžný správce

Zákon o konkursu a vyrovnání počítá i s institutem předběžného správce ve svém § 9a a násl. Nasvědčují-li totiž okolnosti tomu, že je dlužník v úpadku, a je-li to potřebné pro zajištění nebo zjištění dlužníkovy majetku, může soud po zahájení konkursního řízení ustanovit na základě ustanovení § 9a odst. 1 ZKV předběžného

správce. Návrh na ustanovení předběžného správce může podat i úřad práce, v jehož obvodu je sídlo nebo bydliště dlužníka.

Usnesení o ustavení správce se zveřejní stejným způsobem a podle stejných zásad jako usnesení o prohlášení konkursu. Předběžný správce vykonává povinnosti uložené mu přímo zákonem nebo soudem. Hlavní jeho povinností je zejména zjištění nebo zajištění dlužníkovy majetku a přezkoumání dlužníkových evidenčních záznamů a účetních knih. Předběžný správce je oprávněn požádat i příslušný daňový orgán o provedení daňové kontroly u dlužníka.

Zjistí-li soud, že pominuly důvody k ustanovení předběžného správce, zproští i bez návrhu předběžného správce funkce podle § 9b odst. 2 ZKV. Nezproští-li soud dle výše uvedeného funkce, vykonává předběžný správce svou funkci až do doby, než nastanou účinky prohlášení konkursu nebo do vydání rozhodnutí o zamítnutí návrhu na prohlášení konkursu nebo do vydání rozhodnutí o zastavení řízení. Soud zároveň rozhodne o úhradě hotových výdajů a odměně předběžného správce, kterou mu vyplatí ze zálohy na náklady konkursu. Nevyplacený zůstatek složené zálohy na prohlášení konkursu vrátí soud navrhovatelům v poměru, v jakém ji zaplatili. Pokud soud konkurs prohlásí, mají navrhovatelé, kteří zaplatili zálohu na prohlášení konkursu, právo z dlužníkovy majetku na vrácení části zálohy, která byla vyplacena předběžnému správci. Tyto nároky jsou pohledávkami za podstatou.

Dlužník může nakládat s majetkem náležejícím do podstaty jen se souhlasem předběžného správce, jinak lze považovat tyto právní úkony za neúčinné.

6.4 Oprávnění správce k povinné součinnosti třetích osob

Správce, aby mohl řádně vykonávat svoji funkci, potřebuje zajistit součinnost ostatních subjektů, zejména státních orgánů. Proto podle ZKV jsou orgány veřejné správy a jiné státní orgány, notáři, Středisko cenných papírů, banky, provozovatelé telekomunikačních služby, pošta a jiné osoby zabývající se přepravou zásilek, pojišťovny, vydavatelé tisku a dopravci povinni poskytovat správci součinnost na jeho písemnou žádost. Za orgány veřejné správy považujeme takové orgány, které jsou nadány zákonnou pravomocí v určité oblasti veřejné správy, jako např. finanční úřady, katastrální úřady, orgány evidence motorových vozidel apod. Součinnost příslušných orgánů se správcem spočívá v tom, že orgány a osoby poskytují správci údaje o majetku dlužníka – úpadce a některé další údaje, které jsou nutné pro výkon

správy, a to ve stejném rozsahu, v jakém by je poskytovaly přímo dlužníkovi - úpadci. Uvedenou součinnost je ještě zapotřebí doplnit o oprávnění správce požadovat od příslušných orgánů a osob vydání listin, které mají u sebe a které slouží k zjištění dlužníkovy majetku.

Zejména povinnost k součinnosti bank a jiných peněžních ústavů se správcem prolamuje určitým způsobem obhajovanou zásadu bankovního tajemství, neboť banka je povinna na vyžádání poskytnout správci seznam čísel bankovních účtů úpadce a informace o stavu a pohybech na těchto účtech. Stejně tak je povinna informovat o existenci a stavech vkladních knížek a jiných úschovách. Správce tedy požívá zásadních oprávnění, která z důvodů vyššího zájmu prolamují soukromoprávní ujednání od správce odlišných smluvních stran a vyšší zájem je ze zákona přímo nadřazen zájmům soukromoprávním. K obdobnému závěru dojdeme i při rozboru oprávnění správce ve vztahu k provozovateli poštovních a jiných obdobných služeb, který je povinen na vyžádání správce informovat o povaze, množství a rozsahu doručovací zásilek a peněžních úhrad dlužníka. Podobné oprávnění je uloženo dopravcům nákladu, kteří sdělují správci informace o povaze a rozsahu přepravovaného nákladu nebo o dlužníkově nákladu přepravovaného jinému příjemci. Provozovatelé telekomunikačních služeb oznamují správci na vyžádání informace o jednotlivých telekomunikačních stanicích. Pojišťovny sdělují správci na vyžádání informace o uzavřených pojistných smlouvách a o poskytnutých pojistných plněních. Jako zvláštní oprávnění můžeme označit oprávnění správce vůči vydavateli tisku, který je povinen na vyžádání poskytnout správci informace ohledně uskutečněné nebo plánované inzerce týkající se dlužníkovy majetku.

6.5 Postavení správce s ohledem na účtování úpadce

V případě prohlášení konkursu je nutné rozdělit ekonomické vztahy úpadce na období „před“ a „po“ prohlášení konkursu. Jedině tak je totiž možné odlišit pohledávky věřitelů na pohledávky přihlašované do konkursního řízení a pohledávky za podstatou a s určitostí přesně vyčíslit výši majetku podstaty. Základním účetním nástrojem pro uvedené oddělení ekonomické reality úpadce je uzavření účetních knih a sestavení mimořádné účetní uzávěrky k datu předcházejícímu den prohlášení konkursu.

Základním úpravou rozhodnou pro tyto kroky jsou příslušná ustanovení zákona o účetnictví, podle kterých účetní jednotky uzavírají účetní knihy mimo jiné ke dni předcházejícímu den účinnosti prohlášení konkursu. V návaznosti na takto definovaný rozvahový den je podle zákona o účetnictví nutné k témuž datu sestavit mimořádnou účetní závěrku. Vzhledem k tomu, že takto sestavená účetní závěrka zahrnuje účetní případy před prohlášením konkursu, odpovědnost za její sestavení nese statutární orgán úpadce.

Přechod povinnosti vést účetnictví stanovuje ZKV v § 14a odst. 1 tak, že prohlášením konkursu přechází na správce oprávnění vykonávat práva a plnit povinnosti, které podle zákona jinak přísluší úpadci, jestliže souvisí s majetkem náležejícím do podstaty. Správce je zejména oprávněn a také povinen zajistit vedení účetnictví a plnění povinností podle předpisů o daních.

Problematiku fyzického předání účetnictví správci řeší ustanovení § 17 ZKV, podle něhož je úpadce povinen neprodleně sestavit a odevzdat správci seznam svého majetku a závazků s přesným označením svých dlužníků a věřitelů včetně jejich adres. Dále je úpadce povinen odevzdat správci své účetnictví i všechny potřebné podklady a poskytnout mu nutná vysvětlení. Zákon tímto poukazuje na oprávnění správce požadovat určitou součinnost úpadce, bez které by se fyzické převzetí všech výše uvedených záznamů nadměru komplikovalo a znemožňovalo by to správci vytvořit si rychlý přehled o předmětu své správy.

Seznam majetku a závazků se všemi náležitostmi, účetnictví a všechny potřebné doklady včetně nutných vysvětlení předloží úpadce správci bez zbytečného odkladu nejpozději do 30 dnů od prohlášení konkursu.

Je-li dlužníkem právnická osoba, má výše uvedené povinnosti zejména její statutární orgán nebo osoby, které jsou jeho členy, nebo likvidátor, pokud je právnická osoba v likvidaci, nebo nucený správce podle zvláštních předpisů. Této povinnosti se uvedené osoby nemohou zprostit ani tehdy, pokud ze své funkce odstoupí nebo se jí vzdají v posledních dvou měsících před podáním návrhu na prohlášení konkursu anebo po podání tohoto návrhu.

Právní stav majetku náležejícího do konkursní podstaty nemusí vždy odpovídat účetnímu stavu. Je to dáno zejména tím, že podle § 6 odst. 3 ZKV patří do podstaty také majetek jiných osob, zejména těch, které jej nabyly na základě právně

neúčinných úkonů dlužníka. Jiným případem je situace, kdy správce podle § 27 odst. 6 vyloučí z konkursní podstaty nedobytné pohledávky a věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty, které nebylo možné zpeněžit.

K odstranění pochybností a nejasností o předmětu účetnictví úpadce se za předmět účetnictví dlužníka v období konkursu považuje jeho celé obchodní jmění, tj. včetně majetku vyloučeného z konkursní podstaty, majetku který konkursem nemůže být postižen a závazků, kterých se konkurs z jakýchkoli důvodů netýká anebo je k nim při konkursu nepřihlíží.

6.6 Povinnost zachovávat mlčenlivost

Povinnost správce zachovávat mlčenlivost podle § 8 odst. 8 ZKV o skutečnostech, které jsou zvláštními zákony určeny k utajení, pokud se o nich dozvěděl při výkonu své funkce je zavedena analogicky podle obdobné povinnosti jiných subjektů, jakými jsou např. dražebník podle zákona 26/2000 Sb. o veřejných dražbách nebo exekutora podle zákona 120/2001 Sb. exekuční řád.

Zvláštním zákonem, podle kterého má správce povinnost zachovávat mlčenlivost o utajovaných skutečnostech, je především:

- a) zákon 148/1998 Sb. o ochraně utajovaných skutečností, ve znění pozdějších předpisů, a na něj navazující prováděcí předpis – nařízení vlády 246/1998 Sb., kterým se stanoví seznamy utajovaných skutečností, ve znění pozdějších předpisů,
- b) zákon 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů. Na základě ustanovení § 2 odst. 5 SpDP jsou jakékoliv osoby, s výjimkou daňových subjektů v daňovém řízení o jejich daňové povinnosti, které byly jakkoliv zúčastněny na daňovém řízení, jsou povinny zachovávat mlčenlivost o všem, co se v řízení nebo v souvislosti s ním dozvěděly; tato povinnost však nezprošťuje správce daně povinnosti poskytnout údaje osobě, která prokáže, že je oprávněna tyto údaje získat podle zvláštního právního předpisu 3a) . Této povinnosti mohou být zproštěny jen za podmínek stanovených tímto zákonem. Podle § 7 odst. 2 písm. e) je správce konkursní podstaty, zvláštní správce, zástupce správce nebo vyrovnací správce osobou zúčastněnou na daňovém řízení. Podle § 24 odst. 2 SpDP musí být osoby zúčastněné na

daňovém řízení poučeny o své povinnosti zachovávat mlčenlivost a o právních důsledcích porušení této povinnosti,

- c) obchodní zákoník (podle § 17 je předmětem práv náležejících k podniku je i obchodní tajemství. Obchodní tajemství tvoří veškeré skutečnosti obchodní, výrobní či technické povahy související s podnikem, které mají skutečnou nebo alespoň potenciální materiální či nemateriální hodnotu, nejsou v příslušných obchodních kruzích běžně dostupné, mají být podle vůle podnikatele utajeny a podnikatel odpovídajícím způsobem jejich utajení zajišťuje.

Povinnost správce zachovávat mlčenlivost o utajovaných skutečnostech trvá nejen během konkursního řízení, ale i po jeho skončení, resp. po zproštění správce funkce. Zákonné povinnosti mlčenlivosti může správce zprostit osoba, v jejíž zájmu správce tuto mlčenlivost má nebo také soud. Soud zpravidla zprostit správce jeho mlčenlivosti v případech, kdy zproštění mlčenlivosti nelze dosáhnout jinak. Jde o případy, kdy ten, v jehož zájmu správce mlčenlivost má, odmítne správce mlčenlivosti zprostit nebo v případech, kdy zde není osoba, která by správce mohla jeho mlčenlivosti zprostit. k pravidelnému zproštění mlčenlivosti správce v praxi dochází pro potřebu provedení úkonů v trestním řízení.

Poměrně zajímavé stanovisko zaujala k problematice mlčenlivosti správce konkursní podstaty z pohledu správce – advokáta Česká advokátní komora, která ve svém stanovisku uvádí, že není oprávněna provádět autentický výklad zákona o advokacii, tím méně zákona o konkurzu a vyrovnání, avšak přesto její představenstvo vyslovuje svůj právní názor: „*I když činnost správce konkurzní podstaty je tzv. jinou činností advokáta, na níž se ve smyslu § 56 ZA přiměřeně vztahuje i ust. o povinnosti mlčenlivosti podle § 21 ZA, nelze konstatovat, že povinnost mlčenlivosti se bezvýhradně vztahuje i na jeho činnost jako správce konkurzní podstaty.*

Představenstvo ČAK vychází z úvahy, že povinnost mlčenlivosti advokáta je upravena ve vztahu ke klientovi a má především chránit zájmy klienta. Správce konkurzní podstaty při výkonu své činnosti je správcem majetkové podstaty dlužníka a neposkytuje právní služby klientovi. I když je jmenován soudem, nemůže být soudem zproštěn povinnosti mlčenlivosti, neboť soud není jeho klientem. Správce také není alter ego dlužníka a ani dlužník, ani věřitelé nejsou jeho klienty, není zde tedy

subjekt, který by mohl advokáta jako správce konkurzní podstaty zprostit povinnosti mlčenlivosti. Kromě toho při požadavku mlčenlivosti dle § 21 ZA by se do nerovného postavení dostával správce konkurzní podstaty - advokát se správcem konkurzní podstaty - neadvokátem.

Za těchto okolností pojem přiměřenosti v § 56 zákona o advokacii lze vztahovat k dodržování etických pravidel a nepochybně i k povinnosti mlčenlivosti o skutečnostech, které se advokát jako správce konkurzní podstaty dozvěděl v souvislosti s poskytováním právních služeb v jiných svých klientských věcech.“

6.7 Zápis do obchodního rejstříku a dokumenty sbírky listin

Úprava zápisů do obchodního rejstříku obsahuje zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, v platném znění, (dále jen „ObchZ“) ve své hlavě III. označené Obchodní rejstřík. Ustanovení § 38g ObchZ odst. 1 stanovuje, že do obchodního rejstříku se zapíše také prohlášení konkursu se jménem a bydlištěm nebo firmou a sídlem správce konkursní podstaty, popřípadě jméno a bydliště osoby, která bude vykonávat činnost správce konkursní podstaty za právnickou osobu. Do obchodního rejstříku se zapíše také zamítnutí návrhu na prohlášení konkursu z důvodu, že majetek dlužníka nepostačuje k náhradě nákladů konkursu, stejně tak jako zahájení řízení o vyrovnání.

Samostatnou problematikou jsou povinnosti se zakládáním příslušných dokumentů, listin a rozhodnutí do sbírky listin, kterou vedenou příslušné rejstříkové soudy. I tato agenda je poměrně rozsáhlá a je pravidelně vyžadováno, aby všechny náležitosti spojené s povinností vložit do sbírky příslušné dokumenty, byly řádně a včas plněny. Ustanovení § 38i ObchZ odst. 1 písm. b) uvádí, že sbírka listin obsahuje rozhodnutí o ustanovení nebo odvolání funkce osob, která je správcem konkursní podstaty vyrovnacím správcem, nuceným správcem.

Z příslušných ustanovení obchodního zákoníku dále vyplývají další povinnosti správce konkursní podstaty, které se týkají zejména vkladové povinnosti dokumentů a listin do sbírky listin. Takovou obecnou povinností je i ustanovení § 38i ObchZ písm. c) které dokumenty je třeba do sbírky listin pravidelně dokládat. Sbírka listin obsahuje dále podle písm. h) i rozhodnutí soudu vydaná podle zákona o konkursu a vyrovnání.

6.8 Povinnosti podle zákona o archivnictví

Právní norma upravující archivní službu nese je zákon č. 499/2004 Sb. o archivnictví a spisové službě, v platném znění. Účelem tohoto zákona je upravit způsob nakládání s archiváliemi. Takové povinnosti jsou ukládány příslušným osobám, které mají spisovou agendu a její evidenci uloženou jako svou povinnost. Správce konkursní podstaty má vzhledem ke svému postavení povinnost vyplývající z § 3 odst. 2 písm. e) zákona o archivnictví a spisové službě. Jeho povinnost spočívá v nařízení uchovávat dokumenty a umožnit výběr archiválií v případě dokumentů původce, na kterého byl prohlášen konkurs.

JUDIKÁT NEJVYŠŠÍHO SOUDU ČR - PROCESNÍ NÁSTUPNICTVÍ

Došlo-li na straně konkursního věřitele, jehož nevykonatelná pohledávka byla při přezkumném jednání popřena co do pravosti, poté, co podal žalobu o určení pravosti pohledávky, k procesnímu nástupnictví formou singulární sukcese, a nabylo-li právní moci usnesení, jímž konkursní soud připustil podle § 107a o. s. ř., aby na místo tohoto konkursního věřitele vstoupil do konkursního řízení nový konkursní věřitel, je soud v řízení o určení pravosti nevykonatelné pohledávky povinen jednat jako s účastníkem řízení (žalobcem) s novým konkursním věřitelem, aniž by o tom vydával rozhodnutí podle § 107a o. s. ř.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 29 Odo 223/2003, ze dne 24.9.2003

Z odůvodnění :

Krajský soud připustil, aby původní žalobkyně byla zaměněna za společnost T. S. L., (dále též jen „TSL“), maje za to, že byly splněny všechny podmínky formulované v ustanovení § 107a občanského soudního řádu (dále též jen „o.s.ř.“).

Odvolací soud usnesení soudu prvního stupně změnil tak, že návrh, aby do řízení na místo žalobkyně vstoupila společnost TSL, zamítl. Podle odvolacího soudu kladnému rozhodnutí podle § 107a o.s.ř. bránila absence souhlasu toho, kdo má vstoupit do řízení. Společnost TSL byla v řízení zastoupena společností A., která udělila plnou moc k jednání advokátce. Zástupcem účastníka v řízení však může být - s výjimkou popsanou v ustanovení § 26 o.s.ř. - pouze fyzická osoba, přičemž v téže věci může mít účastník pouze jednoho zástupce.

Proti usnesení odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání.

Nejvyšší soud se nejprve zabýval správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Podle ustanovení § 24 odst. 1 o. s. ř. se účastník může dát v řízení zastupovat zástupcem, jež si zvolí. Nejedná-li se o zastupování podle § 26 o.s.ř., může být zvoleným zástupcem účastníka jen fyzická osoba. V téže věci může mít účastník současně jen jednoho zvoleného zástupce.

Podle ustanovení § 21 odst. 1 písm. a/ o.s.ř. za právnickou osobu jedná též její statutární orgán; tvoří-li statutární orgán více fyzických osob, jedná za právnickou osobu jeho předseda, popřípadě jeho člen, který tím byl pověřen.

Odvolací soud proto pochybil, jestliže uzavřel, že společnost A., a. s. v rozporu s ustanovením § 24 odst. 1 věty druhé o.s.ř. vystupovala v řízení jako zástupce společnosti TSL, ačkoliv formulace obsažené v plné moci a založené osvědčení vybízely k závěru, že společnost A. je ve smyslu § 21 odst. 1 písm. a/ o.s.ř. - statutárním orgánem jednajícím jménem společnosti TSL. Je-li v souladu se zákonem jediným členem představenstva právnické osoby rovněž právnická osoba, pak jí samozřejmě přísluší i právo prostřednictvím vlastního statutárního orgánu zvolit právnické osobě, jejíž představenstvo reprezentuje, zástupce, včetně zastoupení advokátem.

Nejvyšší soud však z úřední povinnosti podle § 242 odst. 3 o. s. ř. přihlédl i k jiné než v dovolání namítané vadě, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

Podle ustanovení § 107a o. s. ř. platí, že má-li žalobce za to, že po zahájení řízení nastala právní skutečnost, s níž právní předpisy spojují převod nebo přechod práva nebo povinnosti účastníka řízení, o něž v řízení jde, může dříve, než soud o věci rozhodne, navrhnout, aby nabyvatel práva nebo povinnosti vstoupil do řízení na místo dosavadního účastníka; to neplatí v případech uvedených v § 107 odst. 1. Soud návrhu usnesením vyhoví, jestliže se prokáže, že po zahájení řízení nastala právní skutečnost uvedená v odstavci 1, a jestliže s tím souhlasí ten, kdo má vstoupit na místo žalobce; souhlas žalovaného nebo toho, kdo má vstoupit na jeho místo, se nevyžaduje. Právní účinky spojené s podáním žaloby zůstávají zachovány (odstavec 2). Ustanovení § 107 odst. 4 platí obdobně (odstavec 3).

Odvolací soud při úvaze o podmínkách, za nichž lze vyhovět návrhu podle § 107a o. s. ř., přehlédl zvláštní povahu sporu, v němž byl návrh podle § 107a o. s. ř. uplatněn. Spor o určení pravosti nevykonatelné pohledávky je sporem derivativním, slovy zákona o konkursu a vyrovnání „sporem vyvolaným konkursem“. Legitimace osob oprávněných k vedení takového sporu plyne z ustanovení zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „ZKV“), když na straně žalobce to vždy musí být přihlašovatel popřené nevykonatelné pohledávky a na straně žalované popírající konkursní věřitelé a správce konkursní podstaty nebo pouze správce konkursní podstaty.

Z ustanovení § 25 odst. 1 ZKV, jež určuje, že rozhodnutí soudu nebo příslušného správního orgánu o pravosti, výši nebo pořadí popřených pohledávek jsou účinná proti všem věřitelům, pak plyne, že výsledek sporu má význam pro konkursní řízení. Nevykonatelná pohledávka konkursního věřitele, která byla při přezkumném jednání popřena správcem konkursní podstaty co do pravosti, se totiž v případě, že přihlašovatel pohledávky s incidenční žalobou uspěje, pokládá pro účely konkursu za zjištěnou. Právní mocí zamítavého rozhodnutí o žalobě naopak účast takového konkursního věřitele v konkursním řízení končí. Odtud plyne, že pro úvahu, zda na straně žalobce (přihlašovatele pohledávky do konkursu) došlo v průběhu sporu o určení pravosti jeho pohledávky k procesnímu nástupnictví formou singulární sukcese, nejsou rozhodné listiny (smlouvy o postoupení pohledávek), z nichž na toto prosení nástupnictví usuzovaly soudy nižších stupňů, nýbrž to, kdo se stal procesním nástupcem konkursního věřitele, který žalobu o určení pravosti pohledávky podal, v konkursním řízení, pro něž ustanovení § 107a o. s. ř. platí – při absenci jiné úpravy v zákoně o konkursu a vyrovnání - přiměřeně (srov. § 66a odst. 1 ZKV). Jiný postup by mohl vést k absurdnímu závěru, že incidenční spor bude (bez jakéhokoli významu) veden na straně žalující osobou, která se v rozsahu pohledávky, o jejíž určení jde, dosud nestala účastnicí konkursního řízení, jež takový spor vyvolalo.

Došlo-li na straně konkursního věřitele, jehož nevykonatelná pohledávka byla při přezkumném jednání popřena co do pravosti, poté, co podal žalobu o určení pravosti pohledávky, k procesnímu nástupnictví formou singulární sukcese, a nabylo-li právní moci usnesení, jímž konkursní soud připustil (podle § 107a o. s. ř.), aby na místo tohoto

konkursního věřitele vstoupil do konkursního řízení nový konkursní věřitel, je soud v řízení o určení pravosti nevykonatelné pohledávky povinen jednat jako s účastníkem řízení (žalobcem) s novým konkursním věřitelem, aniž by o tom vydával rozhodnutí podle § 107a o. s. ř. Přitom není ani vyloučeno, že k procesnímu nástupnictví formou singulární sukcese dojde jen ohledně části nevykonatelné pohledávky, o jejíž pravost v řízení jde, takže v rozsahu, v němž pohledávka nebyla sukcesí dotčena, zůstane účastníkem sporu i původní žalobce. Soudu projednávajícímu takový incidenční spor pak nic nebrání v tom, aby usnesením, jímž se upravuje vedení řízení, a proti němuž není odvolání přípustné (§ 202 odst. 1 písm. a/ o. s. ř.) vzal změnu v osobě účastníka řízení, doloženou pravomocným usnesením konkursního soudu dle § 107a o. s. ř., na vědomí.

7 KONKURSNI PODSTATA

Definice konkursní podstaty je obsažena v § 6 odst. 1 ZKV. Rozumí se jí majetek úpadce podléhající konkursu. Za majetek je třeba považovat věci (movité i nemovité), pohledávky a jiná majetková práva a penězi ocenitelné hodnoty (např. práva průmyslová, kapitálová účast dlužníka v obchodních společnostech a družstvech). Dle odstavce druhého stejného ustanovení se konkurs týká majetku, který patřil dlužníkovi (tedy úpadci) v den prohlášení konkursu a kterého nabyl za konkursu. Tímto majetkem se rozumí také mzda úpadce nebo jiné podobné příjmy. Do podstaty však nenáleží majetek, jehož se nemůže týkat výkon rozhodnutí.

Podstata konkursního řízení spočívá v tom, že se jej účastní více věřitelů, kteří uplatňují více majetkových nároků společně v jediném řízení vůči jedinému dlužníku. Tito věřitelé se posléze uspokojí poměrně z dlužníkovy majetku, případně z majetku, na nějž se pro tyto účely hledí, jako na dlužníkův majetek.

Jedná se tak o souběh věřitelů formou přihlašování pohledávek za účelem jejich uspokojení z konkursní podstaty.

Soupis podstaty provede správce podle pokynů soudu za použití seznamu majetku a závazků předloženého úpadcem a za součinnosti věřitelského výboru. Nesplní-li úpadce svou povinnost vyplývající z § 17 odst. 2 ZKV, uloží mu soud, aby se dostavil k sepsání zápisu o majetku a aby vydal potřebné listiny správci. Zjistí-li třetí osoba, že má u sebe věc náležející do podstaty, je povinna to oznámit správci, jakmile se o prohlášení konkursu dozví a musí také umožnit správci, aby takovou věc mohl zahrnout do podstaty, jinak odpovídá za škodu tím vzniklou. Zjistí-li naopak třetí osoba, že do podstaty byla zahrnuta věc, která náleží jí nebo z nemá být z jiného důvodu věc do podstaty zahrnuta, uloží soud takové třetí osobě, aby v určené lhůtě

podala žalobu proti správci. Nepodá-li tato osoba žalobu včas, má se za to, že věc je zahrnuta do podstaty oprávněně.

Není nutné, aby movité věci spadající do podstaty musely být ke dni prohlášení konkursu v držení dlužníka. Konkurs se týká i těch věcí, které dlužník třetím osobám pronajal, u nich uschoval, jim přenechal do bezplatného užívání apod. Do konkursní podstaty spadají i ty movité věci náležející dlužníkovi, které zadržuje věřitel dlužníka k zajištění své splatné pohledávky na základě zadržovacího práva. Zákon s touto možností počítá a stanoví, že každý, kdo má věc náležející do podstaty, je povinen to oznámit správci, jakmile se dozví o prohlášení konkursu. Dále musí umožnit správci, aby věc mohl prohlédnout, ocenit, zapsat do soupisu a zpeněžit. Na výzvu správce je dokonce povinen věc i vydat. Pokud tyto povinnosti třetí osoba poruší, odpovídá taková osoba za škodu tím vzniklou.

Vzhledem k tomu, že prohlášením konkursu zaniká společné jmění úpadce a jeho manžela, ta jeho část, s níž úpadce podnikal, spadá ze zákona vždy do podstaty.

Z dosud uvedeného tedy plyne, že součástí konkursní podstaty je majetek úpadce, který je v jeho vlastnictví v okamžiku prohlášení konkursu, jakož i majetek, který úpadce nabył až po jeho prohlášení. I přesto do konkursní podstaty nenáleží veškerý dlužníkuv majetek. Vyloučeny jsou zejména věci, které nemohou být předmětem vykonacího řízení. Jde zejména o běžné oděvní součásti, obvyklé vybavení domácnosti, snubní prsteny a jiné předměty obdobné povahy, zdravotnické potřeby, dále cizí věci, které má dlužník v době prohlášení konkursu u sebe apod. Výjimku tvoří majetek sloužící podnikatelské činnosti dlužníka, který z podstaty vyloučen není.

Do konkursní podstaty může ale náležet i majetek jiných osob, zejména těch, které jej nabyly na základě neúčinných právních úkonů úpadce. Neúčinnost právních úkonů úpadce je blíže upravena v § 15 zákona. Jde například o věci, práva a jiné majetkové hodnoty, které převedl úpadce ze svého majetku na jiné osoby bezplatně nebo za nápadně nevýhodných podmínek v posledních šesti měsících před podáním návrhu na prohlášení konkursu anebo po podání návrhu do prohlášení konkursu. Plnění z neúčinných právních úkonů nebo náhrada za ně musí být vydáno do podstaty. Domáhat se toho může správce i kterýkoli z konkursních věřitelů.

Rozsah konkursní podstaty není neměnný, v praxi je pravidlem, že dochází k jeho zúžení či naopak rozšíření.

7.1 *Druhy konkursních podstat*

V platném konkursním právu lze vysledovat, že zákonodárce počítá s existencí dvou druhů konkursních podstat:

- d) zvláštní konkursní podstaty nebo
- e) společné konkursní podstaty.

Je tomu tak proto, že ani věřitelé úpadce nemusí mít vždy stejné postavení.

Zvláštní postavení mezi věřiteli mají tzv. oddělení věřitelé. Jedná se o věřitele, jejichž pohledávky byly zajištěny zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, převodem práva dle § 553 občanského zákoníku nebo postoupením pohledávky dle § 554 občanského zákoníku. Zvláštnost jejich postavení spočívá v tom, že se uspokojují z výtěžku prodeje věcí, které sloužily k zajištění jejich pohledávek, a to již v průběhu konkursního řízení. Jsou tak uspokojováni ze zvláštní konkursní podstaty, tedy z podstaty tvořené věcmi zatíženými věcnými právy oddělených věřitelů. Zvláštních konkursních podstat tedy může být podle počtu oddělených věřitelů i víc.

Opakem zvláštní konkursní podstaty je společná konkursní podstata. Ta je pouze jedna a tvoří ji vše, co není součástí zvláštní konkursní podstaty.

7.2 *Soupis podstaty a excindační žaloba*

Správce konkursní podstaty sepiše majetek náležející do podstaty. Soupis podstaty provede správce podle pokynů soudu za použití seznamu předloženého úpadcem a za součinnosti věřitelského výboru. Hlavním významem soupisu je především to, že jakmile je věc, právo nebo jiná majetková hodnota zapsána do soupisu, může s ní nakládat pouze správce nebo osoba, jíž k tomu dal správce souhlas. Soupis je navíc listinou, která správce opravňuje ke zpeněžení sepsaného majetku.

Podle ustanovení § 19 zákona o konkursu a vyrovnání, jsou-li pochybnosti, zda věc náleží do podstaty, zapíše se do soupisu podstaty s poznámkou o nárocích uplatněných jinými osobami anebo s poznámkou o jiných důvodech, které zpochybňují zařazení věci do soupisu (odst. 1) Soud uloží tomu, kdo uplatňuje, že

věc neměla být do soupisu zařazena, aby ve lhůtě určené soudem podal žalobu proti správci. V případě, že žaloba není včas podána, má se za to, že věc je do soupisu pojata oprávněně (odst 2).

Dle rozsudku Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 Cdo 2086/2000 k předpokladům, za nichž soud může vyhovět žalobě o vyloučení věci ze soupisu majetku konkursní podstaty, excindační žalobě, patří, že:

1. věc byla správcem konkursní podstaty příslušného úpadce řádně pojata do soupisu majetku konkursní podstaty;
2. excindační žaloba podaná osobou odlišnou od úpadce došla soudu nejpozději posledního dne lhůty určené této osobě k podání žaloby výzvou soudu, který prohlásil konkurs;
3. žalovaným je správce konkursní podstaty;
4. v době, kdy soud rozhoduje o vyloučení věci (§ 154 odst. 1 o. s. ř.), trvají účinky konkursu a věc je nadále sepsána v konkursní podstatě, nebyla tedy v mezidobí ze soupisu majetku konkursní podstaty správcem vyloučena;
5. osoba, která se domáhá vyloučení věci ze soupisu, prokázala nejen to, že věc neměla být do soupisu zařazena, nýbrž i to, že právo, které vylučovalo zařazení věci do soupisu majetku konkursní podstaty, svědčí jí.

NÁLEZ ÚSTAVNÍHO SOUDU ČR 275/04 - PRÁVO NA SOUDNÍ A JINOU PRÁVNÍ OCHRANU

Soud v řízení o vyloučení věci z konkursní podstaty je plně vázán zásadami občanského soudního řádu a je povinen ustanovení občanského soudního řádu v plném rozsahu aplikovat. Pokud bere na zřetel účel tohoto řízení (jímž je určení procesního postavení účastníků a jejich poměru k vylučované věci, nikoliv účel konkursu), musí zajistit i ochranu práv účastníků tam, kde by mohlo dojít ještě před rozhodnutím ve sporu k jejich ohrožení.

K poskytnutí takové ochrany může sloužit i institut předběžného opatření (§ 102 o. s. ř.). Soud jím upravuje zatím, nikoliv s konečnou platností, poměry účastníků, přičemž musí poskytnout ochranu oběma stranám. Zákon přitom nenechává na libovůli soudu, zda předběžné opatření vydá či nikoliv, nýbrž je předestírá jako prostředek, jehož účelem je buď zatím úprava poměrů účastníků řízení, a nebo ochrana před situací, za níž by mohl být výkon rozhodnutí, ve které by řízení mohlo vyústit, ohrožen.

Z odůvodnění:

Napadeným usnesením Městského soudu v Praze byl zamítnut návrh stěžovatelky na vydání předběžného opatření, kterým se stěžovatelka domáhala uložení povinnosti vedlejšímu účastníkovi zdržet se zpeněžení a jiného nakládání s blíže specifikovaným majetkem úpadce.

Toto usnesení bylo na základě odvolání stěžovatelky potvrzeno usnesením Vrchního soudu v Praze.

Jak stěžovatelka v ústavní stížnosti blíže rozvedla, řízení, v jehož rámci se domáhala vydání předběžného opatření, je incidenčním řízením, vyvolaném konkursem na majetek úpadce. V rámci tohoto řízení se stěžovatelka domáhá proti správci podstaty toho, aby byl ze soupisu majetku konkursní podstaty vyloučen majetek, k němuž stěžovatelka tvrdí své vlastnické právo, které by vylučovalo soupis majetku do konkursní podstaty úpadce.

Navzdory podané vylučovací žalobě však podal vedlejší účastník v rámci konkursního řízení žádost o zpeněžení předmětné části konkursní podstaty, ačkoliv podle ust. § 19 odst. 3 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon o konkursu a vyrovnání"), nesmí správce podstaty do pravomocného skončení řízení o vylučovací žalobě věc, právo nebo jinou majetkovou hodnotu zpeněžit ani s ní jinak nakládat, ledaže tím odvrací hrozící škodu na majetku, který je předmětem žaloby.

Stěžovatelka má zato, že napadenými rozhodnutími byla porušena její ústavně zaručená základní práva, a to právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina"), a vlastnické právo podle čl. 11 Listiny.

Porušení těchto základních práv spatřuje stěžovatelka v tom, že obecné soudy dospěly k závěru, že soudu, který rozhoduje o vylučovací žalobě vyvolané konkursem, nepřísluší zasahovat do činnosti soudu ve věci konkursního řízení a nelze správci zakázat ani zpeněžení majetku, ani vyslovit zákaz nakládání s tímto majetkem, neboť otázka posouzení, zda hrozí škoda, leží na správci a soudci v konkursním řízení.

Dle ustanovení § 19 zákona o konkursu a vyrovnání jsou-li pochybnosti, zda věc, právo nebo jiná majetková hodnota náleží do podstaty, zapíše se do soupisu podstaty s poznámkou o nárocích uplatněných jinými osobami anebo s poznámkou o jiných důvodech, které zpochybňují zařazení věcí, práva nebo jiné majetkové hodnoty do soupisu (odst. 1) a soud uloží tomu, kdo uplatňuje, že věc, právo nebo jiná majetková hodnota neměla být v soupisu zařazena, aby ve lhůtě určené soudem podal žalobu proti správci. V případě, že žaloba není včas podána, má se za to, že věc, právo nebo jiná majetková hodnota je do soupisu pojata oprávněně (odst. 2).

Smyslem a účelem excindačního řízení dle ust. § 19 odst. 2 zákona o konkursu a vyrovnání je tak autoritativní zjištění, zda u majetku, který byl pojat do konkursní podstaty, tak bylo učiněno oprávněně, tj. zda vůči němu nesvědčí jiným osobám silnější právo než osobě úpadce, které zahrnutí tohoto majetku do konkursní podstaty úpadce a následné zpeněžení v konkursu vylučuje. Tímto právem může být na prvním místě právo vlastnické, případně právo obligační. Řízení není řízením konkursním, nýbrž pouze konkursem vyvolaným

Spory vyvolané konkursem, incidenční spory, mezi něž řízení o vyloučení věcí z podstaty patří, jsou tedy spory, které je třeba rozhodnout pro potřebu zvláštního (konkursního) řízení, které však samo pro řešení takového sporu není způsobilé, neboť sleduje jiný účel.

V tomto sporu tak proti sobě stojí osoba, která tvrdí své lepší právo k věci jako žalobce a správce konkursní podstaty jako žalovaný, přičemž předmětem řízení je určení, zda věc byla zapsána do konkursní podstaty oprávněně či nikoliv. Byl-li by tento spor podřízen účelu konkursního řízení, jímž je uspořádání majetkových poměrů dlužníka, který je v úpadku, se zřejmým cílem, který směřuje k uspokojení pohledávek věřitelů úpadce, bezpochyby by nebylo možné v plném rozsahu ochranu právům stěžovatelky poskytnout. Řízení o excindační žalobě je zcela záměrně vyloučeno z režimu zvláštního zákona a řídí se příslušnými ustanoveními občanského soudního řádu. Avšak ani tento specifický důvod sporu, vzniklý na základě zvláštního zákona, nedovoluje závěr o tom, že je třeba obecná procesní pravidla

zásadním způsobem modifikovat nebo vůbec neužít ve prospěch účelu tohoto zvláštního (konkursního) řízení, tedy mimo zákonem stanovený postup.

Soud v řízení o vyloučení věci z konkursní podstaty je tak plně vázán zásadami občanského soudního řádu a je povinen ustanovení občanského soudního řádu v plném rozsahu aplikovat.

K poskytnutí takové ochrany může sloužit i institut předběžného opatření (§ 74 ve spojení s § 102 o. s. ř.). Soud jím upravuje zatím, nikoliv s konečnou platností, poměry účastníků, přičemž musí poskytnout ochranu oběma stranám. Jedná se přitom o opatření dočasná, jejichž trvání je omezeno § 77 odst. 1 o. s. ř., a navíc mohou být zrušena k návrhu (§ 77 odst. 2 věta první o. s. ř.). Jde o poskytnutí prozatímní ochrany jednomu z účastníků tím, že je uložena povinnost (něco konat, něčeho se zdržet, něco trpět) účastníku druhému. Má-li přitom být předběžné opatření nařízeno, musí být potřeba zatímní úpravy právních (nikoliv faktických) poměrů účastníků prokázána.

Přitom dle názoru Ústavního soudu je soud z hlediska ust. § 7 odst. 1 a 2 o. s. ř. oprávněn k vydání předběžného opatření, týká-li se věci, o níž je dána jeho pravomoc meritorně rozhodovat. V daném případě rozhoduje o tom, zda je věc vyloučena ze soupisu konkursní podstaty, tedy o úkonu, který učinil správce konkursní podstaty v konkursním řízení. Je tak povinen se zabývat tím, jak správce podstaty jako účastník řízení, které je u něj vedeno, svá práva a povinnosti v takovém řízení vykonává a za jakých okolností se tak děje, neboť jeho jednání se bezprostředně týká věci, o kterou v řízení jde. Existuje-li obava, že by v souvislosti s jednáním správce mohlo řízení a jeho výsledek ztratit reálný význam, a tato obava je v průběhu řízení druhou stranou sporu tvrzena a k jejímu prokázání jsou navrhovány důkazy, je soud povinen se těmito tvrzeními a důkazy zabývat.

Výsledkem úspěšného uplatnění vylučovací žaloby je totiž vyloučení určitého majetku ze soupisu podstaty, s čímž je spojena i ztráta správce oprávnění nakládat s tímto majetkem a zejména možnost zpeněžit jej.

Ze zákona je žalobci poskytována ochrana, která spočívá v uložení zákazu správci majetek zpeněžit, který není aplikován pouze tam, kde majetku, který je předmětem žaloby, hrozí škoda, již je možno prodejem věci odvrátit. Odvracení škody musí být však poměřováno závažností zásahu v souladu s principem proporcionality, neboť prodej majetku umožňuje ustanovení § 19 odst. 3 zákona o konkursu a vyrovnání pouze za zcela výjimečných okolností a za splnění zákonem daných podmínek, neboť jde o závažný zásah do základních práv vlastníka sporného majetku. Zda jsou splněny zákonné předpoklady posuzuje v konkursním řízení pouze správce konkursní podstaty, který v tomto postupu není zákonem o konkursu a vyrovnání nikterak omezen ani věřitelským výborem, ani soudem. Je pouze na jeho úvaze, jak posoudí skutkovou situaci a zda přistoupí či nepřistoupí k prodeji věci.

Soud v incidenčním řízení je tedy oprávněn se okolnostmi konkursního řízení k návrhu účastníků incidenčního řízení zabývat a vést k prokázání jejich tvrzení (obsažených v návrhu na vydání předběžného opatření) dokazování.

Prostředky, kterými by stěžovatelka mohla ovlivnit postup konkursního soudu ve smyslu ust. § 12 odst. 2 zákona o konkursu a vyrovnání nebo jeho rozhodování, nejsou prostředky, které by jí bez dalšího ochránily jejich práva k věci v řízení zaručily, a jejich uplatnění je velmi omezené. Zásah do práv k majetku sepsanému do podstaty pak v podstatě nelze zhojit ani v dalších fázích konkursního řízení či po jeho ukončení. Nelze proto připustit, aby do práv osob k sepsanému majetku, jimž přísluší ochrana dle ustanovení § 19 zákona o konkursu a vyrovnání bylo zasahováno toliko prostým poukazem na probíhající konkurs a účely konkursu nebo jim z tohoto důvodu byla ochrana jejich práv odepřena a jejich návrh nebyl řádně projednán.

Přes výše uvedené Ústavní soud respektuje, že poskytnutí ochrany prostřednictvím předběžného opatření vydaného v řízení o vyloučení věci, a to proti aktivitě správce konkursní podstaty, bude zásahem výjimečným, kde příslušné ochrany nebylo z důvodů časových nebo procesních možné v konkursním řízení dosáhnout.

Ústavní soud proto z těchto důvodů dospěl k závěru, že napadenými rozhodnutími obecných soudů bylo porušeno základní právo stěžovatelky na spravedlivý proces garantované čl. 36 odst. 1 Listiny. Némohl však současně přisvědčit tvrzení stěžovatelky, podle něhož bylo současně porušeno též její vlastnické právo chráněné čl. 11 odst. 1 Listiny, neboť skutečnost, zda stěžovatelce vlastnické právo svědčí či nesvědčí, je mimo jiné předmětem probíhajícího incidenčního řízení.

8 ODPOROVATELNOST A NEÚČINNOST PRÁVNÍCH ÚKONŮ

Ustanovení § 42a ObčZ upravuje problematiku odporovatelnosti právních úkonů. Tato úprava je poté dále rozvedena v zákonu o konkursu a vyrovnání, a to konkrétně v § 16. Právo odporovat právním úkonům podle § 42a ObčZ přísluší na základě zmocnění v § 16 odst. 1 ZKV správci konkursní podstaty nebo konkursnímu věřiteli.

Účelem institutu odporovatelnosti je zajistit právní ochranu věřitele před právními úkony nejen jeho dlužníka, nýbrž podle soudní praxe i před právními úkony ručitele a dalších osob, které jsou z důvodů akcesorické a subsidiární povinnosti zákonem zavázány uspokojit pohledávku věřitele, za předpokladu, že tyto právní úkony vedou ke zmenšení majetku dlužníka a tím i ke zmaření či k omezení možnosti, aby se věřitele z tohoto majetku dlužníka uspokojil (tzv. zkrácení věřitele). Právní podstata odporovatelnosti právního úkonu spočívá v tom, že takový úkon je platným právním úkonem, ztrácí však na základě pravomocného rozhodnutí soudu ve stanovených případech účinnost pouze vůči osobě oprávněné k odporu, tj. vůči věřiteli (tzv. relativní bezúčinnost). Vůči třetím osobám zůstává platnost odporovatelného úkonu dlužníka zachována. Tím se liší odporovatelný právní úkon od neplatnosti právního úkonu, jež vzniká buď ze zákona nebo tím, že se jí dovolá oprávněný subjekt, která však v obojím případě působí proti všem. Neplatnému právnímu úkonu nelze naproti tomu ani odporovat, neboť z něho žádné právní následky nenastaly.

Odporovatelnost se realizuje u soudu prostřednictvím odpůřčí žaloby. Aktivně věcně legitimován k podání odpůřčí žaloby je věřitel, který má vůči dlužníkovi v době rozhodování soudu o odpůřčí žalobě vymahatelnou pohledávku, tj. věřitel, který má již v době rozhodování soudu vymožen podklad pro výkon rozhodnutí. Pasivně legitimován je u odpůřčí žaloby subjekt, v jehož prospěch byl právní úkon učiněn (např. obdarovaný) anebo kterému z odporovaného právního úkonu vznikl prospěch.

Dlužník sám pasivně legitimován není, avšak jeho postavení jako vedlejšího účastníka ve sporu však vyloučeno není.

Podmínka pro úspěšné uplatnění odpůrčí žaloby splněna není, jestliže lze k uspokojení věřitelovy pohledávky prokazatelně použít jiný majetek dlužníka.

Vše, o co byl odporovatelným právním úkonem dlužníkův majetek zkrácen, musí být v souladu s ustanovením § 16 odst. 4 ZKV vráceno do podstaty, a není-li to možné, musí být za takové plnění poskytnuta peněžitá náhrada.

Specifická úprava postavení věřitele vůči dlužníkovi v konkursním řízení se odráží i v ustanovení § 15 ZKV, které upravuje institut neúčinnosti právních úkonů dlužníka vůči jeho věřiteli. Jedná se o taxativní výčet právních úkonů, které byly učiněny v posledních šesti měsících před podáním návrhu na prohlášení konkursu anebo po podání tohoto návrhu do okamžiku, kdy byl na majetek dlužníka prohlášen konkurs. Neúčinnost znamená, že osoba, vůči níž je úkon neúčinný, může požadovat uspokojení své pohledávky z předmětu tohoto úkonu. Plnění z neúčinných právních úkonů nebo náhrada za ně musí být v souladu s ustanovením § 15 odst. 2 ZKV vydáno do podstaty. Domáhat se takového vydání může správce i kterýkoliv z věřitelů. Takovými úkony dlužníka jsou úkony, jimiž:

- a) se podílí na založení právnické osoby anebo ji sám zakládá,
- b) nabývá majetkovou účast v obchodní společnosti či družstvu, popřípadě na podnikání jiné osoby,
- c) převádí věci, práva a jiné majetkové hodnoty ze svého majetku na jiné osoby bezplatně nebo za nápadně nevýhodných podmínek s výjimkou přiměřeného daru osobám blízkým k obvyklým příležitostem,
- d) na sebe přejímá svému majetku nepřiměřené závazky,
- e) odmítá dědictví nebo dar, aniž k tomu měl závažný důvod, který nespočívá v jeho majetkové situaci,
- f) uzavírá smlouvy o nájmu nebo o výpůjčce svého majetku anebo k tomuto majetku zřizuje věcné břemeno, za nápadně nevýhodných podmínek.

9 DŮSLEDKY PROHLÁŠENÍ KONKURSU

Účinky prohlášení konkursu nastanou dnem vyvěšení usnesení o prohlášení konkursu na úřední desce soudu. Tímto dnem se dlužník stává úpadcem. Proti usnesení je možné se odvolat, takové odvolání však nemá odkladný účinek. Aktivně legitimován k podání odvolání je dlužník, pokud však není navrhovatelem.

Jednotlivé důsledky prohlášení konkursu na majetek dlužníka lze třídit podle různých kritérií a vytvořit tak pojmové skupiny s hlavními charakteristickými rysy.

9.1 *Oprávnění nakládat s majetkem dlužníka přechází na správce*

Prohlášením konkursu pozývá úpadce právo nakládat se svým majetkem.

Chápeme-li jako pojmový znak vlastnického práva oprávnění vlastníka nakládat s věcí jako s věcí vlastní v souladu se svou vůlí, musíme se v případě prohlášení konkursu na majetek úpadce zabývat otázkou, jestli zaniká ve vztahu k věci samotné vlastnické právo v celém svém rozsahu, nebo jestli vlastnické právo nadále trvá a dochází pouze k jeho omezení s věcí nakládat. Odpověď obsahuje § 14 odst. 1 písm. a) ZKV, který stanoví, že jedním z důsledků prohlášení konkursu na majetek úpadce je i ta skutečnost, že oprávnění úpadce nakládat s majetkem přechází na správce. Přejed práva na správce konkursní podstaty disponovat s majetkem úpadce náležejícím do podstaty však není absolutní, správce je v řadě případů omezen věřiteli a konkursním soudem.

Ustanovení ohledně odporovatelnosti a neúčinnosti právních úkonů úpadce s majetkem náležejícím do konkursní podstaty – viz předcházející kapitola.

Smluvní volnost úpadce se třetí osobou je dále omezena vzhledem k tomu, že je třetí osoba, která uzavřela s úpadcem smlouvu oprávněna od smlouvy odstoupit, pakliže prokáže, že v době uzavření smlouvy nevěděla o prohlášení konkursu na majetek úpadce.

9.2 *Oprávnění vykonávat práva a plnit povinnosti související s nakládáním s majetkem náležejícím do konkursní podstaty*

Prohlášením konkursu přechází na správce oprávnění vykonávat práva a plnit povinnosti, které podle zákona a jiných právních předpisů přísluší úpadci, jestliže souvisí s nakládáním s majetkem patřícím do konkursní podstaty.

Správce tedy:

- vykonává akcionářská práva spojená s akciemi zahrnutými do konkursní podstaty,
- rozhoduje o obchodním tajemství a jiné povinnosti mlčenlivosti,
- vykonává práva a plnit povinnosti zaměstnavatele,
- rozhoduje o obchodních záležitostech podniku,
- činí za úpadce právní úkony potřebné k provozování podniku,
- zajišťuje vedení účetnictví,
- plní povinnosti vyplývající z daňových předpisů.

9.3 Úpadce může odmítnout přijetí daru nebo odmítnout dědictví jen se souhlasem správce

Zákonodárce tímto ustanovením posiluje postavení věřitele a konkursní podstaty, která může být po prohlášení konkursu rozšířena o majetek, který úpadce teprve nabude. Na druhou stranu toto ustanovení posiluje prevenci vůči úpadci, který tak ztrácí možnost účelové dispozice s majetkem ještě v době před prohlášením konkursu, který by tak ve formě daru v průběhu konkursu získal zpět, avšak takový majetek by se nestal součástí konkursní podstaty.

9.4 Oprávnění vést místo úpadce soudní spory, zahajovat je a samostatně v nich vystupovat dle § 14 odst. 1 písm. c/ a písm. d/, § 16 odst. 1

9.4.1 Přerušování řízení

Řízení o nárocích, které se týkají majetku náležejícího do konkursní podstaty nebo které mají být uspokojeny z tohoto majetku, jejichž účastníkem je úpadce, se přerušují. Výjimkou je pouze trestní řízení, řízení o výživném nezletilých dětí, řízení o výkon rozhodnutí, s výjimkou řízení o pohledávkách, které je třeba přihlásit v konkursu (§ 20 ZKV), lze v řízení pokračovat na návrh správce, popř. ostatních účastníků řízení a účastníkem řízení se stává správce místo úpadce.

9.4.2 Oprávnění zahájit řízení

Řízení o nárocích, které se týkají majetku patřícího do podstaty nebo které mají být uspokojeny z tohoto majetku, mohou být zahájeny jen na návrh správce, nebo proti správci. Jde-li o pohledávky, které je třeba přihlásit v konkursu (§ 20 odst. 1 ZKV), může být řízení, s výjimkou exekučního řízení, zahájeno jen za podmínek uvedených v § 23 a § 24 ZKV.

9.5 Pozastavení výkonu rozhodnutí

Nelze provést výkon rozhodnutí postihující majetek patřící do podstaty a k tomuto majetku nelze nabýt právo na oddělené uspokojení (§ 28 ZKV).

9.6 Zánik některých práv na oddělné uspokojení

Zanikají práva na oddělené uspokojení, která se týkají majetku patřícího do podstaty, který věřitelé získali v posledních dvou měsících před podáním návrhu na prohlášení konkursu anebo po podání tohoto návrhu. Byly-li však věci, práva nebo pohledávky v této době také zpeněženy, náleží do podstaty získaný výtěžek.

9.7 Nesplatné pohledávky

Nesplatné pohledávky úpadce a jeho závazky, které mají být uspokojeny z podstaty, se považují v konkursu za splatné. Toto ustanovení má zásadní význam pro všechny věřitele úpadce. Dochází zde k rovnému postavení mezi věřitelskou částí splatných i nesplatných pohledávek a otevírá se tak cesta k poměrnému uspokojení všech věřitelů úpadce.

9.8 Zánik udělených zmocnění

Zanikají úpadcovy příkazy, plné moci včetně prokury a dosud nepřijaté návrhy na uzavření smlouvy, jestliže se týkají majetku patřícího do podstaty. Plné moci udělené dlužníkem pro konkursní řízení zanikají až dnem právní moci usnesení o prohlášení konkursu.

9.9 Započtení na majetek náležející do podstaty není přípustné

Tímto ustanovením je chráněno postavení věřitele vůči majetku konkursní podstaty. Započtením na majetek náležející do konkursní podstaty by docházelo k znehodnocení konkursní podstaty a k oslabení věřitele.

9.10 Zánik některých věcných břemen

Zanikají věcná břemena zatěžující majetek patřící do podstaty, která vznikla za nápadně nevýhodných podmínek v posledních dvou měsících před podáním návrhu na konkurs nebo po podání tohoto návrhu.

9.11 Zánik SJM

Zaniká společné jmění úpadce a jeho manžela, přičemž ta jeho část, s níž úpadce podnikal, náleží vždy do podstaty.

9.12 Nucené vypořádání majetku náležejícího do SJM

Stanoví se lhůta pro vypořádání zániku společného jmění manželů.

9.13 Oprávnění odstoupit od nesplněné smlouvy

Jestliže smlouva o vzájemném plnění nebyla ještě v době prohlášení konkursu plněna ani jednou ze smluvních stran, nebo byla splněna jen částečně, může kterákoliv ze smluvních stran od smlouvy odstoupit. Od smlouvy o koupi najaté věci nemůže pronajímatel jednostranně odstoupit, ledaže úpadce neplní řádně své závazky vyplývající z této smlouvy.

9.14 Výpověď některých smluv

Správce je oprávněn vypovědět nájemní nebo podnájemní smlouvu, smlouvu o půjčce uzavřenou úpadcem ve lhůtě stanovené zákonem nebo smlouvou, a to i v případě, že byla sjednána na dobu určitou. Výpovědní lhůta však nesmí být delší než 3 měsíce. Ustanovení § 711 ObčZ o výpovědi nájmu bytu tím není dotčeno. Nájemné nebo jinou úhradu zaplacenou předem je třeba přihlásit do konkursu podle § 20 ZKV.

9.15 Povinnost třetích osob vydat plnění

Postupují-li osoby povinné poskytovat součinnost správci, uvedené v § 9d ZVK, v rozporu s účinky prohlášení konkursu na majetek dlužníka podle § 14 odst. 1 písm. a) a e), musí tyto osoby vydat do podstaty ušlé plnění. Domáhat se toho může správce i kterýkoliv z konkursních věřitelů.

Z výčtu činností správce podstaty vyplývá, že jeho činnost připomíná činnost likvidátora právnické osoby. Podstatným rozdílem mezi nimi je však různost jejich postavení: zatímco správce konkursní podstaty je subjektem soudního řízení (procesním subjektem), má likvidátor postavení statutárního orgánu právnické osoby v likvidaci (jeho postavení se opírá o hmotné právo).

JUDIKÁT NEJVYŠŠÍHO SOUDU ČR - STŘETU KONKURNÍHO ŘÍZENÍ A ŘÍZENÍ O VÝKON ROZHODNUTÍ ZŘÍZENÍM SOUDCOVSKÉHO ZÁSTAVNÍHO PRÁVA K NEMOVITOSTEM

Prohlášení konkursu na majetek dlužníka samo o sobě nebrání tomu, aby byl nařízen výkon rozhodnutí postihující majetek, který patří do konkursní podstaty dlužníka – úpadce. Spočívá-li nařízení výkonu rozhodnutí ve zřízení soudcovského zástavního práva na nemovitostech, nenabývá tím oprávněný v konkursním řízení právo na oddělené uspokojení své pohledávky ve smyslu § 28 ZKV.

Z odůvodnění:

Oprávněná podala u okresního soudu návrh, kterým se domáhala, aby byl podle vykonatelného výkazu nedoplatků nařízen výkon rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva na nemovitostech.

Odvolací soud návrh oprávněné zamítl. Soud zjistil, že na majetek povinné byl prohlášen konkurs a že účinky prohlášení konkursu nastaly již před podáním návrhu. Na základě uvedených zjištění odvolací soud dovodil, že "z hlediska účinků prohlášení konkursu" nelze majetek úpadce "nijak obstatit" a že tedy k němu nelze zřídit ani soudcovské zástavní právo. Prohlášení konkursu na majetek dlužníka má totiž účinky spočívající v tom, že nelze provést výkon rozhodnutí postihující majetek patřící do konkursní podstaty a že k tomuto majetku nelze ani nabýt právo na oddělené uspokojení [§ 14 odst.1 písm.e) zákona č. 328/1991 Sb. ve znění pozdějších předpisů].

Proti tomuto usnesení odvolacího soudu podala oprávněná dovolání.

Podle ustanovení § 14 odst. 1 písm. a), c), d) a e) zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "ZKV"), má prohlášení konkursu účinky spočívající v tom, že oprávnění nakládat s majetkem konkursní podstaty přechází na správce, že řízení o nárocích, které se týkají majetku patřícího do konkursní podstaty nebo které mají být uspokojeny z tohoto majetku, jejichž účastníkem je úpadce, se přerušují, ledaže jde o trestní řízení (v němž však nelze rozhodnout o náhradě škody), o řízení o výživném a o řízení o výkon rozhodnutí, že řízení o nárocích, které se týkají pohledávek, jež je třeba přihlásit v konkursu, může být, s výjimkou řízení o výkon rozhodnutí, zahájeno jen na návrh správce konkursní podstaty nebo proti správci konkursní podstaty a jen za podmínek uvedených v ustanoveních § 23 a 24 ZKV, že nelze provést výkon rozhodnutí postihující majetek patřící do konkursní podstaty a že k majetku patřícímu do konkursní podstaty nelze nabýt právo na oddělené uspokojení. Právo na oddělené uspokojení mají v konkursu - jak vyplývá z ustanovení § 28 odst.1 ZKV - věřitelé pohledávek, které byly zajištěny zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, převodem práva podle ustanovení § 553 ObčZ nebo postoupením pohledávky podle ustanovení § 554 ObčZ.

S názorem dovolatelky, že předmětné řízení o výkon rozhodnutí mělo být přerušeno, nelze souhlasit. K přerušení tohoto řízení o výkon rozhodnutí ve skutečnosti nemohlo dojít, a to jednak proto, že podle ustanovení § 14 odst. 1 písm. c) ZKV prohlášení konkursu na majetek povinného nemá takový účinek, jednak proto, že na majetek povinného byl prohlášen konkurs již před zahájením tohoto řízení o výkon rozhodnutí. Soudy proto postupovaly v souladu se zákonem, když meritorně rozhodly o návrhu oprávněné na nařízení výkonu rozhodnutí, přestože jím byl poškozen majetek patřící do konkursní podstaty povinné.

Závěr odvolacího soudu, podle kterého nebylo možné návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva na nemovitostech patřícím povinné (a do její konkursní podstaty) vyhovět proto, že podle ustanovení § 14 odst. 1 písm. e) ZKV nelze nabýt k majetku patřícímu do konkursní podstaty právo na oddělené uspokojení, není správný.

Z ustanovení § 14 odst. 1 písm. c) ZKV vyplývá, že řízení o výkon rozhodnutí se nepřerušuje, i když byl po jeho zahájení prohlášen na majetek povinného konkurs, a že povinný zůstává i po prohlášení konkursu na jeho majetek účastníkem tohoto řízení. Z ustanovení § 14 odst. 1 písm. d) ZKV je zřejmé, že pro vymožení pohledávky, kterou je třeba přihlásit v konkursu, může věřitel podat návrh na nařízení výkonu rozhodnutí (samozřejmě za předpokladu, že mu pohledávka byla přiznána vykonatelným soudním rozhodnutím nebo jiným titulem způsobilým pro výkon rozhodnutí) i po prohlášení konkursu na majetek dlužníka a že jako povinný je i po prohlášení konkursu v řízení o výkon rozhodnutí věcně legitimován dlužník. Je-li možné i po prohlášení konkursu na majetek povinného pokračovat v dříve zahájeném řízení o výkon rozhodnutí a lze-li v souladu se zákonem i po prohlášení konkursu na majetek dlužníka zahájit řízení o výkon rozhodnutí pro pohledávku, kterou je oprávněný (věřitel) jinak povinen přihlásit v konkursu (má-li být také v konkursu uspokojena), pak to mimo jiné znamená, že o návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí soud může i po prohlášení konkursu na majetek povinného meritorně rozhodnout (a jsou-li splněny zákonné podmínky, nařídí výkon rozhodnutí), tedy že o něm rozhodne stejně, jako kdyby na majetek povinného vůbec konkurs nebyl prohlášen. V této souvislosti je třeba přihlídnout též k tomu, jaký má nařízení výkonu rozhodnutí význam pro oprávněného. I když konkursní řízení úspěšně projde fází zpeněžení majetku konkursní podstaty a soud konkurs zruší po splnění rozvrhového usnesení [§ 44 odst. 1 písm. b) ZKV], nedochází tím k "oddlužení" úpadce; pro pohledávky (části pohledávek), které přesto, že byly řádně zjištěny (§ 23 odst. 1 ZKV zákona), nebyly v konkursu plně uspokojeny, mohou věřitelé na základě seznamu přihlášek vést po právní moci rozvrhového usnesení výkon rozhodnutí na úpadcovo jmění (srov. § 45 odst. 2 ZKV). Takový postup může být za jistých okolností úspěšný (např. nebude-li majetek poškozený nařízeným výkonem rozhodnutí v konkursu zpeněžen nebo nabude-li úpadce další majetek po skončení konkursu), zvláště je-li úpadcem fyzická osoba. Za této situace má vždy význam pořadí pohledávek ve výkonu rozhodnutí. Protože pro výkon rozhodnutí (pro pořadí úhrady pohledávek) srážkami ze mzdy povinného (§ 280 odst. 3 o.s.ř.), příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu (§ 308 o.s.ř.), příkázáním jiných peněžitých pohledávek (§ 316 odst. 1 o.s.ř.) i poškozením jiných majetkových práv (§ 320 odst. 1 a § 316 odst. 1 o.s.ř.) je prioritní pořadí, v jakém bylo doručeno (plátcí mzdy, peněžnímu ústavu, dlužníkovi povinného) usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí, a protože pro výkon rozhodnutí prodejem movitých věcí (§ 332 odst. 1 o.s.ř.), prodejem nemovitostí (§ 335a odst. 2 o.s.ř.), prodejem spoluvlastnického podílu (§ 338 odst. 1 o.s.ř.) a zřízením soudcovského zástavního práva (§ 338b odst. 2 o.s.ř.) je zásadně rozhodující den, kdy soudu došel návrh na nařízení výkonu rozhodnutí, musí být věřiteli dána možnost podáním návrhu (eventuálně následným nařízením výkonu rozhodnutí) si výhodnější pořadí (oproti těm věřitelům, jejichž pohledávky před zjištěním v konkursu nebyly vykonatelné) zajistit.

Naplnění účelu konkursního řízení spočívajícího v tom, že k uspokojení konkursních věřitelů bude použit i majetek patřící do konkursní podstaty, postižený nařízeným výkonem rozhodnutí, zabezpečuje z tohoto hlediska ustanovení § 14 odst.1 písm.e) ZKV. I když byl majetek patřící do konkursní podstaty postižen nařízeným výkonem rozhodnutí, z ustanovení § 14 odst.1 písm.e) ZKV vyplývá, že výkon rozhodnutí nelze provést; znamená to mimo jiné, že majetek postižený nařízeným výkonem rozhodnutí nelze v řízení o výkon rozhodnutí (tj. při provedení výkonu rozhodnutí) vybrat nebo zpeněžit a použít jej k uspokojení oprávněného a že takový majetek může být jako součást konkursní podstaty zpeněžen a použit též k uspokojení nároků konkursních věřitelů. Ustanovení § 14 odst.1 písm.e) ZKV rovněž zabezpečuje, že nařízením výkonu rozhodnutí, k němuž došlo po prohlášení konkursu, oprávněný nezíská v konkursním řízení výhodnější postavení; spočívá-li nařízení výkonu rozhodnutí v získání práva, které by jinak pro věřitele znamenalo nárok na oddělené uspokojení (například ve zřízení soudcovského zástavního práva na nemovitostech), ustanovení § 14 odst.1 písm.e) ZKV vylučuje, aby oprávněný v důsledku nařízení výkonu rozhodnutí nabyl v konkursním řízení právo na oddělené uspokojení ve smyslu ustanovení § 28 ZKV.

Nejvyšší soud ČR proto dospěl k závěru, že prohlášení konkursu na majetek dlužníka samo o sobě nebrání tomu, aby byl nařízen výkon rozhodnutí postihující majetek, který patří do konkursní podstaty dlužníka - úpadce; spočívá-li nařízení výkonu rozhodnutí ve zřízení soudcovského zástavního práva na nemovitostech, nenabývá tím oprávněný v konkursním řízení právo na oddělené uspokojení své pohledávky ve smyslu ustanovení § 28 ZKV. Z uvedeného vyplývá, že usnesení odvolacího soudu není správné, neboť spočívá na chybném právním posouzení věci.

10 ZPŮSOB ZPENĚŽENÍ MAJETKU NÁLEŽEJÍCÍHO DO KONKURNÍ PODSTATY

Naplnění účelu konkursu je zcela závislé na úspěšnosti zpeněžení majetku náležejícího do konkursní podstaty, neboť následně bude moci dojít alespoň částečnému uspokojení věřitelů. Věcnými důvody pro volbu efektivního způsobu zpeněžení konkursní podstaty zpravidla bývá ekonomická vhodnost nebo účelnost či nemožnost zpeněžení konkursní podstaty nebo její části.

Ostatně celé činnosti správce a všechna jeho oprávnění směřují k jedinému cíli, kterým je zabezpečení zpeněžení majetku náležejícího do podstaty a rozdělení takto získaného výtěžku mezi věřitele.

V souladu s ustanovením § 27 odst. 1 ZKV lze konkursní podstatu zpeněžit pouze následujícími způsoby:

- a) veřejnou dražbou podle zákona 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších právních předpisů (dále jen „ZVD“)
- b) soudním výkonem rozhodnutí podle § 251 a násl. o.s.ř.

- c) prodejem mimo dražbu jednou smlouvou ve smyslu § 27a ZKV
- d) prodejem mimo dražbu více smlouvami ve smyslu § 27 odst. 2 ZKV

10.1 Zpeněžení ve veřejné dražbě

V případě zpeněžení majetku tvořícího konkursní podstatu ve veřejné dražbě, je třeba vzít v úvahu zejména následující skutečnosti, které mohou ovlivnit celkový výnos dražby:

a) povaha dražby

Zpeněžení majetku tvořícího konkursní podstatu, je-li prováděn na návrh správce konkursní podstaty dle ZKV, je vždy dražbou dobrovolnou ve smyslu § 17 a násl. ZVD. Ustanovení § 17 odst. 1 ZVD definuje dobrovolnou dražbu jako dražbu prováděnou na návrh vlastníka. Vlastníkem se rozumí též správce konkursní podstaty na základě § 17 odst. 4 ZVD. Z povahy dražby navrhované správcem tedy vyplývá, že na ni nelze užít úpravu dražby nedobrovolné obsaženou v ZVD.

b) předmět dražby

V souladu s ustanovením § 17 odst. 3 ZVD: *„Předmětem dražby může být věc, podnik nebo jeho organizační složka, převoditelná majetková práva s výjimkou práv z duševního vlastnictví a soubor věcí, soubor práv nebo soubor věcí a práv, bylo-li navrženo jejich vydražení a splňují-li podmínky stanovené tímto zákonem.“* Je tedy možné, aby se ve veřejné dražbě zpeněžovala jak jednotlivá věc, tak i soubor věcí, popř. i podnik sestávající z věcí, práv a jiných majetkových hodnot, které slouží provozování podniku, je-li v soupisu podstaty zapsán v souladu s ustanovením § 18a odst. 1 ZKV.

c) odměna dražebníka

Odměna dražebníka je určena smluvně dle ustanovení § 18 odst. 1 ZVD, nicméně v případě, že je navrhovatelem správce, je nutné dodržet podmínky § 18 odst. 2 ZVD: *„Je-li navrhovatelem správce konkursní podstaty, výše odměny dražebníka nesmí překročit 10 % z ceny dosažené vydražením, nejvýše však 1.000.000,- Kč zvýšených o 1 % z ceny dosažené vydražením přesahující 10.000.000,- Kč.“* Odměna dražebníka, jež se ve smlouvě o provedení dražby sjednává, tak musí respektovat omezení vyjádřené v § 18 odst. 2 ZVD, jinak je dle § 19 odst. 7 ZVD neplatná.

d) náklady dražby

Rizikem zpeněžení majetku ve veřejné dražbě je skutečnost, že přestože majetek ve veřejné dražbě nebude z jakéhokoliv (s výjimkou zmaření dražby dle § 24 odst. 1 ZVD) důvodu zpeněžen (např. pro absolutní nezájem potencionálních nabyvatelů), je třeba z konkursní podstaty uhradit všechny náklady vzniklé v souvislosti s realizovanou dražbou podle § 28 odst. 2 ZVD: „*Nebude-li předmět dražby vydražen nebo nestačí-li výtěžek dražby na úhradu nákladů dražby, uhradí náklady dražby nebo jejich zbývající část navrhovatel, není-li ve smlouvě o provedení dražby ujednáno, že náklady dražby nese dražebník.*“

Dražebník by se s ohledem na povahu jeho činnosti jako činnosti podnikatelské zpravidla nezavázal k úhradě nákladů dražby, pokud by k tomu neexistovaly zvláštní důvody.

e) opakovaná dražba

V dražební vyhlášce je v souladu s ustanovením § 20 odst. 1 písm. a) ZVD uvedena skutečnost, že jde o dražbu opakovanou. Tato skutečnost by mohla mít negativní dopad na výsledek dražby, neboť v případě předešlé bezúspěšné dobrovolné dražby, se zpravidla při opakované dražbě nejnižší podání sníží. Nejnižší podání může samozřejmě zůstat i nezměněno, popř. může být i zvýšeno, ale zpravidla lze uzavřít, že opakovaná dražba nesplní očekávání s ohledem na předpokládaný vnos.

f) zpeněžení věcí ve veřejné dražbě, které zajišťují pohledávky oddělených věřitelů

V ustanovení § 27 odst. 5 větě třetí ZKV je obsažena možnost správce zpeněžit věci, které zajišťují pohledávky oddělených věřitelů dle § 28 odst. 1 ZKV, ve veřejné dražbě. Správci je v tomto případě dána možnost, nikoliv však povinnost, zvolit pro konkrétní věci tento způsob prodeje.

10.1.1 Zpeněžení jednotlivých částí tvořících konkursní podstatu ve veřejné dražbě

Výhodami, které hovoří pro zpeněžení věcí ve veřejné dražbě jsou především transparentnost, rovnost a objektivnost podmínek všech účastníků. Proto je tento postup velmi často využíván ke zpeněžení majetku náležejícího do konkursní podstaty.

V případě, že součástí konkursní podstaty je více nemovitostí, popř. jejich funkční celek, je nutné rozhodnout, zda-li je v daném případě výhodnější zpeněžit nemovitosti prostřednictvím veřejné dražby po větších či po menších částech. V případě zpeněžení po menších částech je nezbytné počítat s menší výtěžností než v případě zpeněžení větších částí nebo celku, jež má určitou funkci (tzv. funkční celek). Rizikem vyplývajícím ze zpeněžení nemovitostí po větších částech či celku je skutečnost, že takovou investici bude schopen ekonomicky unést pouze velmi úzký okruh zájemců.

10.1.2 Zpeněžení celého podniku či jeho části ve veřejné dražbě

Se souhlasem soudu a věřitelského výboru může správce zpeněžit věci, práva a jiné majetkové hodnoty, které slouží provozování podniku jednou smlouvou. Při prodeji musí samozřejmě respektovat úpravu obsaženou v obchodním zákoníku o prodeji podniku.

10.2 Zpeněžení soudním výkonem rozhodnutí

Tento způsob zpeněžení je upraven v ustanovení § 251 a násl. o.s.ř. Problémem zpeněžování majetku soudním výkonem rozhodnutí je jeho časová zdlouhavost a přílišný soudní formalismus. Ve chvíli, kdy je nutné rychle zpeněžit majetek náležející do konkursní podstaty, tak aby nevznikaly další náklady spojené s udržováním a správou samotné podstaty, je výhodné hledat efektivnější způsoby zpeněžení podstaty.

10.3 Zpeněžení mimo dražbu

Obecně tento způsob zpeněžení podstaty připouští ZKV v ust. § 27 odst. 1.

Prodej mimo dražbu uskuteční správce za podmínek stanovených v § 27 odst. 2 ZKV, tedy se souhlasem soudu a věřitelského výboru a po slyšení úpadce za podmínek stanovených soudem.

K vyjádření věřitelského výboru soud sice přihlíží, avšak není těmito skutečností vázán při svém rozhodování.

Proti usnesení o udělení souhlasu není možné se podle § 67b odst. 2 ZKV odvolat. Jedná se o poměrně zásadní omezení, které je podloženo i rozhodnutím Nejvyššího Soudu ČR 29 Odo 199/2003, které dále stanoví, že: „*Usnesení, jímž konkursní soud*

uděluje správci konkursní podstaty souhlas se zpeněžením majetku konkursní podstaty mimo dražbu (§ 27 odst. 2 zákona č. 328/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů), je rozhodnutím vydaným v rámci dohlédací činnosti konkursního soudu (§ 12 ZKV), proti němuž není odvolání přípustné.“

Zákon o konkursu a vyrovnání v § 27 odst. 2 větě třetí rovněž připouští, že věci lze prodat mimo dražbu pod odhadní cenu. Tato možnost však nesmí být zároveň v rozporu s rozhodnutím soudu, jež by stanovilo jako podmínku zpeněžení (dle věty druhé) určitou minimální kupní cenu. Odhadní cenou bude třeba rozumět ocenění osobami, které jsou držiteli příslušného oprávnění k takové činnosti (tzv. odhadci), nikoliv však nutně ocenění provedené znalcem, jež je k této činnosti oprávněn v souladu se zákonem o znalcích a tlumočnících (dále jen „ZZT“).

10.3.1 Postup při zpeněžení

V případě, že soud udělí souhlas se zpeněžením konkursní podstaty mimo dražbu, může též stanovit podmínky pro zpeněžení. Správce je bez dalšího takovým usnesením ve všech bodech vázán. V případě, že soud správci neuloží v usnesení, kterým se uděluje souhlas se zpeněžením podstaty mimo dražbu jakoukoliv podmínku při takovém prodeji, je správce při svém postupu vázán pouze zásadou „postupovat s péčí řádného hospodáře“.

Těmito podmínkami mohou být např.:

- a) povinnost shromáždit veškeré správci známé nabídky k určitému dni,
- b) uskutečnit uzavírání kupních smluv, popř. smlouvy o zpeněžení podniku nebo její části až k určitému datu anebo za písemného souhlasu věřitelského orgánu a popř. poté kdy marně uplyne lhůta pro podání excindačních žalob (§ 19 odst. 2 ZKV),
- c) určení splatnosti kupní ceny (předem, nejpozději při uzavření smlouvy).

Zpeněžení konkursní podstaty mimo dražbu (odhlédneme-li od tzv. soudního prodeje) tak lze realizovat následujícími způsoby:

- a) prostřednictvím výzvy k podávání návrhů na uzavření smlouvy podle § 276 odst. 2 ObchZ

§ 276 ObchZ: (1) *Projev vůle, kterým se navrhovatel obrací na neurčité osoby za účelem uzavření smlouvy, je veřejným návrhem na uzavření smlouvy (dále jen "veřejný návrh"), jestliže obsah odpovídá § 269. (2) Podnět k uzavření smlouvy, který nemá náležitosti uvedené v odstavci 1, se považuje pouze za výzvu k podávání návrhů na uzavření smlouvy.*

- Uzavřením kupní smlouvy v souladu s ustanovením § 409 a násl. ObchZ, popř. § 588 a násl. ObčZ

- Uzavřením smlouvy o zpeněžení podniku, nebo jeho části (§ 476 a násl. ObchZ s výjimkami dle § 27a ZKV).

Smlouva o zpeněžení podniku nebo jeho části je v souladu s ustanovením § 261 odst. 3 ObchZ uzavírána vždy v režimu obchodního zákoníku jako tzv. absolutní obchod. Otázkou funkčnosti a jednotnosti podniku je rovněž třeba upozornit na kritérium, jež podstatně vstupuje do rozhodování správce, a to povinnost chránit veřejný zájem vyplývající z ustanovení § 27 odst. 2 věta šestá ZKV, jež v přiměřené míře může mít přednost i před výnosem z prodeje.

b) bez výzvy k podávání návrhů

Takový způsob lze správci doporučit pouze v jeho součinnosti s věřiteli, aby uzavření takové smlouvy mohly být dostatečně transparentní.

c) podle jiných zásad

Ostatními možnostmi jsou zejména veřejný návrh na uzavření smlouvy dle ust. § 276 odst. 1 ObchZ a obchodní veřejná soutěž dle ust. § 281 ObchZ. Tyto způsoby se však nejeví ve vztahu ke zpeněžení konkursní podstaty prodejem mimo dražbu jako vhodné řešení, neboť ustanovení § 276 odst. 1 ObchZ a § 281 ObchZ jsou svou kogentností výrazně svázána a stěžují tak správci postup při zpeněžení takového majetku.

10.3.2 Odhadní cena

Zákon o konkursu a vyrovnání v § 27 odst. 2 větě třetí rovněž připouští, že věci lze prodat mimo dražbu pod odhadní cenu. Tato možnost bude dána, nebude-li soudem rozhodnuto tak, aby stanovil jako podmínku zpeněžení určitou minimální kupní cenu. Odhadní cenou bude třeba rozumět cenu určenou osobou, které přísluší oprávnění k takové činnosti (tzv. odhadci), nikoliv však nutně ocenění provedené znalcem, jež

je k této činnosti oprávněn v souladu se ZZT. Existence odhadní ceny jako ceny dle znaleckého posudku je však nezbytná v případě, požaduje-li to věřitelský výbor na základě § 18 odst. 5 věta první za středníkem ZKV.

V opačném případě, se předpokládá odhad provedený správcem, jež obvykle vychází ze zůstatkových účetních hodnot.

10.4 Nedobytné pohledávky a nezpeněžitelný majetek

Nedobytné pohledávky a věci, které nebylo možné prodat, může správce v souladu s ustanovením § 27 odst. 6 ZKV vyloučit z podstaty. Věřitelský výbor s tím však musí předem projevit souhlas.

10.5 Věřitelé zajištěných pohledávek

Za věřitele tzv. zajištěných pohledávek považujeme věřitele takových pohledávek, které byly zajištěny zástavním nebo zadržovacím právem, případně omezením převodu nemovitostí, Tito věřitelé mají v konkursním řízení při zpeněžování majetku zvláštní postavení, neboť mají zákonné právo na to, aby jejich pohledávka byla uspokojena z výtěžku prodeje věci, na níž zástavní nebo zadržovací právo vázne. Nebyla-li zajištěná pohledávka takto plně uspokojena, neuspokojená část pohledávky se považuje za pohledávku přihlášenou podle § 20 ZKV. Vydání výtěžku z prodeje věci věřiteli podléhá schválení soudu.

10.6 Zpeněžení věcí, práv a jiných majetkových hodnot, které slouží provozování podniku, jednou smlouvou

Na otázku, zda-li je možné zpeněžit věci, práva a jiné majetkové hodnoty, které slouží provozování podniku jednou smlouvou podle § 27a ZKV v případě, že existuje nárok na oddělené uspokojení z důvodu zástavního práva váznoucí na některé věci, je třeba nahlížet v souladu s jednotlivými ustanoveními zákona o konkursu a vyrovnání.

Zpeněžit podnik jednou smlouvou umožňuje § 27a ZKV, avšak při zachování podmínek stanovených v § 27 ZKV, neboť i tyto podmínky se na zpeněžení podniku vztahují. Rozdíl v těchto dvou ustanovení spočívá ve skutečnosti, že § 27 odst. 2 ZKV pouze předpokládá vyjádření věřitelského výboru, což vyjadřuje skutečnost, že nevyjádří-li se věřitelský výbor ve lhůtě stanovené soudem, neznamená to, že by

soud nemohl vydat usnesení o udělení souhlasu podle § 27 odst. 2 ZKV, kdežto § 27a ZKV vyžaduje podmíněně před vydáním usnesení vyjádření věřitelského výboru.

a) k této skutečnosti se musí vyjádřit věřitelský výbor

Přestože ZKV v § 27a nestanovuje formu souhlasu věřitelského výboru, je zřejmé, že bez prokázání existence vyjádření věřitelského výboru by soud takové usnesení nevydal. Tímto důkazem může být buď zápis z jednání věřitelského výboru, nebo písemná odpověď věřitelského výboru na dotaz soudu, který věřitelský výbor žádá o vyjádření v souladu s § 27a ZKV. V případě, že správce hodlá postupovat podle § 27a ZKV je nutné, aby spolu s návrhem na vydání usnesení o udělení souhlasu se zpeněžením „podniku“ předložil soudu veškeré dokumenty, jež jsou pro samotné rozhodnutí soudu nezbytné:

6. vyjádření věřitelského výboru
7. soupis, ve kterém je podnik označen a oceněn v souladu s požadavky ZKV
8. dokumentaci, jež analyzuje zpeněžení jednou smlouvou (doba předpokládaného zpeněžení, náklady jež by bylo nutné vynaložit na další udržování a správu podstaty apod.)

b) musí existovat pravomocné usnesení soudu, které následuje po vyjádření věřitelského výboru, kterým soud uděluje souhlas se zpeněžením podniku mimo dražbu:

1. Usnesení, kterým soud uděluje souhlas se zpeněžením podniku se musí vztahovat na takovou část konkursní podstaty, která byla dle § 18a odst. 1 ZKV zaspána do soupisu
2. Pro vydání usnesení je nezbytné, aby podnik byl v souladu s § 18 odst. 5 řádně oceněn. Řádným oceněním se zde rozumí takové ocenění, které splňuje zákonem požadované podmínky, přičemž zákonem požadovanými podmínkami jsou ocenění v souladu se zákonem o konkursu a vyrovnání nebo ocenění znalcem, požaduje-li to věřitelský výbor.
3. Proti usnesení, jímž soud uděluje souhlas není v souladu s ustanovením § 66b odst. 2 odvolání přípustné a nabývá tedy právní moci v souladu s ustanovením § 66c odst. 1 věta druhá ZKV.

Soud ve svém usnesení o udělení souhlasu může v souladu s požadavkem věřitelského výboru, nebo dle vlastního uvážení stanovit správci podmínky, které správce při zpeněžování podniku mimo dražbu musí dodržet (§ 27 odst. 2 věta druhá ZKV).

NÁLEZ ÚSTAVNÍHO SOUDU 220/04 - PRÁVO VLASTNIT MAJETEK, NABÝVÁNÍ MAJETKU

Je-li věc, právo nebo jiná majetková hodnota zapsána do soupisu konkursní podstaty, nemůže soud opatřením podle § 12 odst. 2 zákona č. 328/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů, uložit povinnost osobě, která uplatňuje, že tato věc, právo nebo jiná majetková hodnota neměla být do soupisu zařazena, aby s nimi (jako jejich vlastníky) disponovala; toto právo náleží za zákonem stanovených podmínek správci konkursní podstaty, příp. osobě, které udělí svůj souhlas (§ 18 odst. 3, § 19 odst. 3 zákona č. 328/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

Z odůvodnění:

Jak Ústavní soud zjistil, bylo v konkursní věci úpadce, rozhodnuto k návrhu ZKL Brno (tj. vedlejšího účastníka), že ZKL K. (tj. stěžovatelka), je povinna uzavřít s uvedeným vedlejším účastníkem dodatek č. 1 k licenční smlouvě k právům k ochranné známce, uzavřené mezi úpadcem a ZKL Brno, jejímž předmětem je oprávnění ZKL Brno k výkonu práv k ochranné známce. Uvedená společnost ZKL Brno po vyhlášení konkursu údajně vyzvala správce konkursní podstaty, aby do soupisu podstaty vyznačil poznámku výhrady vlastnictví ke třem ochranným známkám. Správce však v rozporu s § 19 odst. 3 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "ZKV"), smlouvou o prodeji podniku převedl na stěžovatelku podnik úpadce, a to včetně tří ochranných známek. Nově ustanovený správce zapsal do soupisu konkursní podstaty soubor věcí movitých a nemovitých, práv a všeho, co tvořilo prodaný podnik úpadce. ZKL Brno podala na základě výzvy soudu "vylučovací" žalobu. ZKL Brno se domáhala, aby soud v rámci své dohlédací činnosti uložil uzavření dodatku. Soud dále konstatoval, že uložil stěžovatelce, aby neprováděla právní úkony mající za následek převod nebo přechod vlastnického práva k ochranným známkám a aby je nezatěžovala zástavním právem či jiným věcným právem, neručila jimi ve prospěch třetích osob a nepřenechala je k užívání třetím osobám. Přitom uzavření dodatku k předmětné licenční smlouvě by bylo v rozporu s tímto rozhodnutím soudu, proto ZKL Brno správně požádala soud o rozhodnutí o uložení povinnosti uzavřít dodatek k licenční smlouvě.

Ústavní soud, vzhledem ke svému postavení vyplývajícímu z čl. 83 a násl. Ústavy ČR, není oprávněn dohlížet na zákonost konkursního řízení, nicméně v posuzované věci bylo nezbytné se některými aspekty legality zabývat. Podle § 18 odst. 3 zákona o konkursu a vyrovnání pokud je věc, právo nebo jiná majetková hodnota zapsána do soupisu podstaty, může s ní nakládat pouze správce konkursní podstaty nebo osoba, které tento správce udělil souhlas. Do soupisu se zapisují věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty i v případě, že existují pochybnosti, zda do ní náleží, ovšem s poznámkou o nárocích uplatněných jinými osobami nebo s poznámkou o jiných důvodech, které takové zařazení zpochybňují (§ 19 odst. 1 ZKV). Osoby, jež mají za to, že věc, právo nebo jiná majetková hodnota neměla být do soupisu zařazena, může podat tzv. vylučovací žalobu; byla-li k tomu vyzvána, musí tak učinit v soudem stanovené lhůtě (§ 19 odst. 2 ZKV). Tento majetek pak správce konkursní podstaty není oprávněn zpeněžit ani s ním jinak nakládat; to však neplatí, pokud by tím odvracel

hrozící škodu na tomto majetku (§ 19 odst. 3 ZKV). Lze tedy shrnout, že s předmětnými ochrannými známkami, jakožto majetkem zahrnutým do soupisu podstaty, je oprávněn nakládat výlučně správce; vzhledem k "vyklučovacím" žalobám podaným stěžovatelkou a ZKL, však pouze za předpokladu, že by tím odvracel hrozící škodu.

V souvislosti s tím nelze přehlédnout již zmíněné usnesení o nařízení předběžného opatření, které přikazuje stěžovatelce, již předtím bylo soudem zakázáno s ochrannými známkami disponovat, uzavřít s vedlejším účastníkem ZKL Brno, a. s., dodatek k licenční smlouvě.

Jak je z výše citovaných ustanovení zákona patrné, stěžovatelka není oprávněna disponovat s předmětnými ochrannými známkami, neboť toto oprávnění náleží výlučně správci konkursní podstaty, tedy uzavření uvedené licenční smlouvy je *contra legem*; pokud soudní rozhodnutí takovouto povinnost ukládá, samo se tím dostává do rozporu se zákonem.

Dle názoru Ústavního soudu je tedy na správci konkursní podstaty, aby posoudil, zda neprodlení platnosti licenční smlouvy nezpůsobí na majetku úpadce škodu a eventuálně aby se souhlasem věřitelského orgánu anebo na pokyn soudu uzavřel licenční smlouvu. Výtěžek z licenčních poplatků by pak měl správce konkursní podstaty spravovat až do pravomocného ukončení sporu o vyloučení majetku ze soupisu, a poté jej případně vydat i s úroky oprávněné osobě.

Soud ještě předtím, než uloží povinnost třetím osobám podle § 12 odst. 2 ZKV, je povinen zkoumat, zda nelze zamýšleného účelu dosáhnout jinak, např. opatřením směřujícím vůči správci konkursní podstaty. V posuzovaném případě je zřejmé, že stejného účelu bylo možno dosáhnout jiným, zákonem předpokládaným způsobem tak, jak bylo uvedeno shora.

Ústavní soud dospěl k závěru, že napadeným rozhodnutím došlo k porušení čl. 11 odst. 4 Listiny ve spojení s čl. 2 odst. 2 a čl. 4 odst. 1 Listiny, jakož i čl. 1 odst. 1 Ústavy ČR.

Ústavní soud na závěr pokládá za podstatné zdůraznit, že z ustanovení § 19 ZKV stavi správce konkursní podstaty do výhodné právní pozice, neboť procesně aktivní musí být ta strana, jejíž právo je fakticky (zapsáním do soupisu) zpochybňováno, a to se všemi negativními důsledky pro ni z toho plynoucími. Daný přístup může mít své opodstatnění v počáteční fázi konkursu, neboť správce podstaty je osobou, jež právních úkonů úpadce účastna nebyla, osobou teprve zjišťující rozsah majetku úpadce, a tak, aby mohlo dojít k naplnění účelu konkursu, správce podstaty dostává v zásadě efektivní nástroj k rychlému vymezení majetku, resp. rozdělení na sporný a nesporný, který je možno následně i zpeněžit. Jiná situace je však, jestliže správce konkursní podstaty již tyto kroky učinil, když předmětný majetek pokládal za nesporný a jako takový jej zpeněžil, a jestliže se tedy převodem majetku věc nebo právo dostala mimo režim konkursu, resp. zákona o konkursu a vyrovnání. Proto se může jevit nanejvýše sporné, zda by správce podstaty měl za této situace i nadále požívat do určité míry "privilegovaného" postavení, nebo by měl vystupovat jako "běžný" procesní subjekt, jenž pokud by chtěl práva stěžovatelky zpochybnit, musel by tak činit prostřednictvím příslušné soudní žaloby. Okolnost, že došlo k výměně osoby konkursního správce, je přitom irelevantní.

Pokud by Ústavní soud vycházel z toho, že předmětný postup byl protiprávní, protože správce konkursní podstaty nebyl vůbec oprávněn věc nebo právo znovu zařadit do konkursní podstaty a s ním jakkoliv disponovat, došlo by k podstatné změně situace, neboť touto ústavní stížností napadené rozhodnutí soudu by správně bylo směřováno vůči stěžovatelce jako osobě, již náleží *ius disponendi*, jde-li o předmětné ochranné známky, a nikoliv vůči správci konkursní podstaty, jak Ústavní soud vyvodil shora. Ovšem i za této situace by byla ústavní stížnost, byť z jiných důvodů, opodstatněná.

11 OBLIGATORNOST A ZPŮSOB OCENĚNÍ SOUPISU KONKURSNÍ PODSTATY

Požadavek zpracování znaleckého posudku by bez ohledu na skutečnost, zda-li je jeho existence nezbytně nutná či nikoliv, znamenal další finanční zatížení spravované konkursní podstaty. Přesná výše zatížení by se samozřejmě odvíjela od rozsahu oceňovaného majetku. Od případů jednotlivých a bagatelních je třeba odlišit případy vysoce finančně a časově náročné. Jedním z takových případů je např. případ ocenění celého podniku. Je tedy nezbytně nutné, aby se správce při každém uvažovaném oceňování majetkové hodnoty zabýval otázkou přiměřenosti nákladů na samotné ocenění takové majetkové hodnoty a reálné možnosti takovou zjištěnou hodnotu při zpeněžení získat zpět, neboť výtěžek prodávané věci je určován ve své podstatě cenou tržní, a ta se může od ceny odhadní značně lišit. Správce by si měl tedy pro své rozhodnutí vypracovat vlastní analýzu, ve které poukáže na účelnost a efektivitu zamýšlené operace.

Co se týče zpracování samotného znaleckého posudku, kterým se majetková hodnota oceňuje, měl by být zpracován obligatorně pouze ve chvíli, kdy není bez dalšího objektivně jasné, jakou reálnou hodnotu konkrétní část konkursní podstaty má. Reálná hodnota dosažená zpeněžením bývá často odlišná od hodnoty vyjádřené ve znaleckém posudku. To souvisí se skutečností, že správce nabídne prodej neurčitému počtu zájemců, přičemž k realizaci prodeje dojde se zájemcem, jehož finanční nabídka bude nejvýhodnější.

11.1 Ocenění na základě účetní hodnoty

Zákon o konkursu a vyrovnání v § 18 odst. 5 po správci vyžaduje, aby provedl ocenění. Způsoby oceňování jsou rozvedeny v zákoně 151/1997 Sb., o oceňování majetku, ve znění pozdějších právních předpisů (dále jen „ZOM“), konkrétně v ust. § 2, jež stanovuje závazné způsoby oceňování majetku.

Provede-li správce ocenění v souladu s § 2 odst. 3 písm. e) ZOM podle účetní hodnoty věci, které vychází ze způsobů oceňování stanovených na základě předpisů o účetnictví, je zřejmé, že se nejedná o postup protiprávní. Účetní předpisy ukládají účetním jednotkám povinnost účetně odepisovat majetek, k němuž mají účetní jednotky vlastnické právo. Odepisování se provádí na základě odpisového plánu, jež účetní jednotky sestavují. Odpisový plán je třeba zpracovat tak, aby na jeho základě

bylo účetnictví vedeno úplně, průkazným způsobem a aby věrně zobrazovalo skutečnosti, které jsou jeho předmětem.

Pokud úpadce jako účetní jednotka výše uvedené povinnosti plnil, což lze z úpadcova účetnictví vyzorovat, nelze správci vytýkat, že jako způsob ocenění použije účetní evidenci úpadce, zejména s přihlédnutím ke skutečnosti, že tento způsob ocenění byl zřejmě nejméně nákladný a časově nenáročný.

11.2 Ocenění znalcem dle § 18 odst. 5 ZKV

Ocenění znalcem musí správce provést pouze v případě, požaduje-li to věřitelský orgán. Znalec je v souladu se ZTT osobou odborně způsobilou pro ocenění jednotlivých majetkových hodnot nebo celého podniku.

Zákon o konkursu a vyrovnání tedy správci až na výjimky neukládá konkursní podstatu nechat oceňovat znalcem. Tato skutečnost je celkem logická, neboť je zřejmé, že každé konkursní řízení vyžaduje individuální přístup s tím, že věřitelský orgán, který může do průběhu konkursního řízení podstatně zasahovat, má ve své dispozici prostředky v souladu s ZKV, jak konkursní řízení ovlivňovat.

11.3 Odborná péče správce

Správce v souladu s ust. § 8 odst. 2 ZKV je povinen při výkonu funkce správce postupovat s odbornou péčí. Odbornou péčí se zde rozumí samostatný postup správce v souladu se ZKV, jinými obecně závaznými právními předpisy a pravomocnými rozhodnutími konkursního soudu. Odborná péče tedy, je-li realizována v zákonných intencích závisí mimo jiné i na odbornosti konkrétního správce. Nesprávným ekonomickým rozhodováním správce, přestože je v souladu se ZKV, může dojít ke snížení hodnoty konkursní podstaty nebo její části, naopak vhodným ekonomickým rozhodováním správce se hodnota konkursní podstaty může zvýšit a celý konkurs tak může lépe naplnit svůj prvotní účel vyjádřený v § 1 odst. 1 ZKV. Otázka posouzení zachování odborné péče při jednání správce souvisí pouze s posouzením, zda-li jednání správce bylo v souladu s ZKV, ostatními obecně závaznými právními předpisy a pravomocnými rozhodnutími konkursního soudu. Nelze tedy namítat, že správce nepostupoval v souladu s odbornou péčí v případě, že postupoval v souladu se ZKV, ostatními obecně závaznými právními předpisy a pravomocnými

rozhodnutími konkursního soudu. Je nezbytné tedy uzavřít, že individuální schopnosti správce přispívají významnou měrou ke splnění účelu konkursu.

12 ZÁVĚREM K § 27A ZKV

12.1 Otázka zákonné nutnosti ocenění podstaty znalcem

Obecně platí, že realizace zpeněžení konkursní podstaty jako funkčního celku (dle § 27a ZKV) je z hlediska dosaženého výtěžku zpeněžení nejvýhodnější. V případě, že by se konkursní podstata prodávala po částech, zatěžovaly by konkursní podstatu další náklady, zejména:

- a) výdaje na údržbu a správu - jakými jsou především běžná údržba, opravy, pojištění, opatření k zamezení poškození či zničení věcí tvořících podstatu, apod.
- b) náklady na zpeněžení – především náklady, které vzniknou v souvislosti s uskutečněním dražby, inzerce, výběru smluvního partnera apod.
- c) náklady správce - další hotové výdaje správce, jež by bylo nutné vynaložit.

Vzhledem k tomu, že je možné podstatu zpeněžit prodejem mimo dražbu i pod odhadní cenou (§ 27 odst. 2 věta druhá ZKV), není výše odhadní ceny pro zpeněžení právně ani fakticky nutně relevantní. Pokud tedy odhad postrádá relevanci, není možné se jeho existence dovolávat jako skutečnosti, jež je podmínkou prodeje podstaty mimo dražbu.

Ekonomická nutnost ocenění podstaty v případě prodeje podniku jednou smlouvou dle ust. § 27a obecně¹ dána není, neboť lze konstatovat, že pokud by se podnik úpadce prodával jednou smlouvou, byl by znalecký posudek ve vztahu k navrhované kupní ceně v rámci principu autonomie vůle při kontraktačním procesu irelevantní, neboť ZKV neukládá povinnost zpeněžení kterékoliv části konkursní podstaty v ceně dle znaleckého posudku.

Pokud správce splnil povinnost vyplývající z ustanovení § 18 odst. 5 ZKV tím, že soupis konkursní podstaty ocenil v souladu se ZOM a zároveň věřitelský výbor

¹ Nepožaduje-li ocenění podniku znalcem věřitelský výbor, popř. není-li jakéhokoliv jiného důležitého důvodu pro ocenění podniku znalcem.

nepožadoval ocenění soupisu znalcem podle ZTT a ani soud správci takovou povinnost neuložil, správce splní všechny své povinnosti vyplývající ze ZKV. Správce by tak při naplnění výše uvedených předpokladů jednal s odbornou péčí v souladu s ustanovením § 8 odst. 2 ZKV.

12.2 Otázka vhodnosti postupu správce v případě prodeje podstaty jednou smlouvou dle § 27a ZKV

Co se týče zpeněžení podniku, nebo jeho části jako funkčního celku, je z hlediska výtěžnosti zpeněžení mimo dražbu vhodnější variantou zpeněžení funkčního celku než „rozprodeje“ jednotlivých majetkových hodnot. Stejného názoru jsou i autoři Zelenka a Maršíková ve svém komentáři k zákoně o konkursu a vyrovnání, str. 689 (viz Literatura): „*V praxi se totiž pravidelně ukazuje, že pokud se nepodaří věc prodat co nejdříve (natož za stanovenou minimální cenu), nepodaří se ji pak prodat později vůbec. To je způsobeno zejména tím, že hodnota věci prodávané v konkursu zpravidla trvale klesá. Čím je delší doba předpokládaného zpeněžení, tím je zpravidla i nižší výtěžek získaný ze zpeněžení podstaty. Rychlé zpeněžení podstaty sebou nezřídka přináší minimalizaci nákladů, které správce vynakládá na její udržování a správu (nájemné, cena energií, ostraha, zaměstnanci apod.). Je zřejmé, že celkově je dosahováno vyššího výtěžku ze zpeněžení funkčně uceleného souboru věcí než při zpeněžení stojícího provozu.*“

12.3 Vliv zástavního práva odděleného věřitele na možnost zpeněžit podnik jednou smlouvou

Ustanovení § 28 odst. 1 ZKV stanoví, že „*Věřitelé pohledávek, které byly zajištěny zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, převodem práva dle § 553 občanského zákoníku nebo postoupením pohledávky dle § 554 občanského zákoníku (dále jen "oddělení věřitelé"), mají právo, aby jejich pohledávka byla uspokojena ze zpeněžení věci, práva nebo pohledávky, jimiž byla zajištěna.*“ Oddělení věřitelé mají oproti věřitelům podle § 20 ZKV zvláštní postavení, které se projevuje jednak ve vztahu možnosti rychlejšího uspokojení (§ 28 odst. 2: „*vydá správce odděleným věřitelům se souhlasem soudu*“) a jednak uspokojení vyššího až „*do výše 70% z výtěžku zpeněžení na ně připadajícího*“ (§ 28 odst. 4 ZKV). Sama skutečnost, že na určitých majetkových hodnotách vázne věcné právo třetí osoby, která tak má nárok na přednostní uspokojení, není důvodem, který

by znemožňoval zpeněžení v rámci prodeje jednou smlouvou, bylo-li toto právo na přednostní uspokojení zachováno. Zákon o konkursu a vyrovnání neobsahuje ustanovení, které by takový postup správci znemožňovalo. Každé řízení, a pro konkursní řízení to platí zvláště, je mimo jiné ovládáno zásadou hospodárnosti, která spočívá především v časové a finanční efektivitě, jež je zpeněžením podniku jednou smlouvou sledována.

Cílem konkursního řízení v souladu s ustanovením § 2 odst. 3 je dosáhnout poměrného uspokojení věřitelů z majetku tvořícího konkursní podstatu. Tato zásada, jež se svou působností vztahuje pouze na úpadkové právo a je v úpadkovém právu zásadou ústřední, prostupuje celým zákonem o konkursu a vyrovnání. Poměrností je však třeba rozumět poměrné uspokojení mezi věřiteli stejné třídy. Tuto skutečnost ve svých jednotlivých ustanoveních zdůrazňuje i samotný ZKV, jež nepřipouští, aby se věřitelé jednotlivých tříd při uspokojování svých nároků „setkávali“. Poměrného uspokojení je tedy dosaženo tím, že každému věřiteli je vydáno poměrně stejně jako věřiteli, který se pro uspokojení nachází ve stejné skupině.

Z § 27a věta druhá: „Výtěžek tohoto prodeje je součástí celkového výtěžku zpeněžení konkursní podstaty a nemůže sloužit pouze ke krytí závazků souvisejících s prodáváním podnikem.“ Lze dovodit, že pokud se výtěžek z prodeje jednou smlouvou stává součástí celkového výtěžku, je součástí skladby tohoto výtěžku rovněž možnost uspokojení případných oddělených věřitelů, což znamená, že možnost postupu dle ustanovení § 27a ZKV není v rozporu s nárokem na oddělené uspokojení dle ustanovení § 28 ZKV.

Při zpeněžení podniku jednou smlouvou v návaznosti na nároky odděleného věřitele je třeba jen správně propočítat, jaký je poměr hodnoty ocenění provedeným znalcem u zatížených věcí a věcí, které zatíženy nebyly, k celkové kupní ceně. V takovém případě je možné volit jeden z následujících způsobů:

- a) ocenění znaleckým posudkem, ve kterém budou zohledněny jednotlivé součásti zcizovaného celku,
- b) stanovením poměrných hodnot pohledávek s odděleným uspokojením ve vztahu k realizované kupní ceně,

- c) označit ve smlouvě dle § 27a ZKV cenu jednotlivých položek, jejichž součet dohromady tvoří celkovou kupní cenu.

12.4 Problematika neplatnosti kupní smlouvy pro rozpor s § 27 odst. 5 ZKV v souvislosti se zpeněžováním majetku náležejícího do konkursní podstaty

V soudní praxi se nikoliv ojediněle vyskytují případy, kdy při uplatňování výkonu vlastnického práva je na základě námítky žalovaného držitele věci přezkoumávána platnost smlouvy o převodu vlastnického práva k nemovitosti uzavřené mezi správcem konkursní podstaty a nabyvatelem ve zjevném rozporu s § 27 odst. 5 konkursního zákona pro nerespektování způsobu zpeněžení, jakož i obcházení zákona ve prospěch určitých konkursních věřitelů, případně dotčených osob.

Podle § 27 odst. 5 věta druhá a třetí zákona ZKV platí, že věci, které zajišťují pohledávky oddělených věřitelů, lze zpeněžit jen předepsaným způsobem. Ustanovení tohoto odstavce neplatí, jde-li o ručitele včetně bankovní záruky a zvláštních případů ručení (např. směnečné rukojemství, záruky poskytnuté věřitelem na zajištění celního dluhu).

Ustanovení § 27 odst. 5 konkursního zákona je kogentní povahy. Smyslem tohoto ustanovení je zabránit zpeněžování tohoto majetku ve vlastnictví povinných osob prodejem mimo dražbu (tj. více či méně skrytým způsobem zpeněžení), ale aby probíhalo veřejně a bylo zejména pro povinné osoby dostatečně transparentní. Vzhledem k tomu, že podle ZVD nelze některé věci dražit ani ve veřejné dražbě, nezbyvá než takový majetek zpeněžit pouze v soudní dražbě.

Platné právo neumožňuje zpětné zhojení vad absolutně neplatných právních úkonů (konvalidaci).

Smlouva o převodu vlastnictví věci, která zajišťuje pohledávku odděleného věřitele, uzavřená správcem konkursní podstaty v rozporu s § 27 odst. 5 ZKV prodejem přímo určenému zájemci za předem stanovenou cenu, je ve smyslu § 39 občanského zákoníku absolutně neplatná, na čemž nic nemění, že tento způsob prodeje v rozporu se zákonem případně odsouhlasil soud a schválil věřitelský výbor. Případný nezákonný souhlas soudu a věřitelského výboru má význam jen pro existenci dobré víry nabyvatele a netrestnost skutku správce konkursní podstaty.

Je-li smlouva o převodu vlastnického práva uzavřená mezi správcem konkursní podstaty a nabyvatelem absolutně neplatná, zůstává vlastnictví úpadce i nadále zachováno.

Institut absolutní neplatnosti právního úkonu dle § 37 odst. 1 a § 39 ObčZ existuje zvláště proto, aby nemohlo docházet k obcházení kogentních ustanovení zákona, což se právě v případě zpeněžování často děje s tím, že účastníci dopředu spoléhají na "nevratnost" jejich protiprávního jednání.

12.5 Konečná zpráva správce konkursní podstaty o zpeněženém majetku

Zákon o konkursu a vyrovnání ukládá v § 29 povinnost správci podávat soudu zprávy o zpeněžování majetku z podstaty v průběhu zpeněžování a informovat tak soud o základních úkonech a naplňování účelu konkursního řízení. Konečnou zprávu spolu s vyúčtováním své odměny a výdajů předloží soudu po zpeněžení veškerého majetku z podstaty. Odměnu a výdaje správce vyúčtují i zvláštní správci a zástupce správce, jakož i ti, kdo byli soudem v průběhu řízení funkce správce zproštěni. Soud předloženou zprávu přezkoumá a odstraní po slyšení správce namítané chyby nebo nejasnosti a uvědomí o konečné zprávě a vyúčtování úpadce a konkursní věřitele. Upozorní je také na skutečnost, že do 15 dnů od vyvěšení zprávy na úřední desce soudu mohou podat námitky.

Konečnou zprávu a vyúčtování projedná soud při jednání, k němuž přizve správce, úpadce a konkursní věřitele, kteří podali námitky a věřitelský výbor, a rozhodne o ní usnesením, které jim doručí a vyvěsí na úřední desce soudu.

JUDIKÁT NEJVYŠŠÍHO SOUDU ČR - ZPENĚŽOVÁNÍ KONKURSNI PODSTATY - KONEČNÁ ZPRÁVA KONKURSNIHO SPRÁVCE

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 29 Odo 777/2002, ze dne 23.10.2003

Z odůvodnění :

Odvolací soud potvrdil usnesení, jímž Krajský soud zrušil konkurs na majetek úpadce z důvodu, že majetek konkursní podstaty nepostačuje k úhradě nákladů konkursu (bod I. výroku), schválil odměnu a výdaje správce konkursní podstaty (bod II. výroku) a uložil správci konkursní podstaty do třiceti dnů ode dne právní moci usnesení písemně oznámit soudu, zda uzavřel účetní knihy a sestavil účetní závěrku úpadce (bod III. výroku).

Dovolatel namítal, že jeho majetek postačuje k úhradě nákladů konkursu, neboť součástí majetku konkursní podstaty byly rovněž veškeré jeho pohledávky. Při alespoň částečném vydobytí těchto konkursních pohledávek by bylo možno plně uhradit náklady konkursu i částečně uspokojit věřitele.

Soud prvního stupně v průběhu přezkumného jednání dal správci konkursní podstaty souhlas k postoupení všech pohledávek úpadce v úhrnné nominální výši 6,379.000,- Kč za minimální cenu 19.000,- Kč a k prodeji úpadcova movitého majetku mimo dražbu za minimální cenu 1.000,-Kč. Správce předložil konečnou zprávu o zpeněžení konkursní podstaty a vyúčtování odměny a výdajů, avšak tuto zprávu konkursní soud postupem upraveným v § 29 ZKV nepřezkoumal a nerozhodl o ní.

Podle ustanovení § 29 ZKV je správce povinen předložit soudu konečnou zprávu o zpeněžení majetku z podstaty a vyúčtování odměny a výdajů vždy, došlo-li ke zpeněžení majetku z podstaty (zpeněžením majetku ve smyslu § 29 odst. 1 ZKV se rozumí i úplné postoupení úpadcových pohledávek třetí osobě dle § 524 a násl. občanského zákoníku) a soud je povinen konečnou zprávu přezkoumat a následně projednat a rozhodnout o ní. Právě tento postup totiž slouží k tomu, aby bylo mimo jiné přezkoumáno (v námitkovém řízení, se kterým počítá § 29 odst. 3 ZKV), zda správce postupoval správně při soupisu konkursní podstaty, jakým způsobem byla konkursní podstata zpeněžena a jak bylo s výtěžkem zpeněžení konkursní podstaty naloženo.

Stanoví-li tedy zákon o konkursu a vyrovnání, že konečná zpráva musí být podána (a rozhodnuto o ní předepsaným způsobem), je na odvolacím soudu, aby zkoumal, zda byl tento zákonem vyžadovaný postup zachován. Případné výhrady vůči zpeněžení majetku podstaty totiž za takové situace měly být projednány a rozhodnuto o nich výlučně v režimu upraveném v ustanovení § 29 ZKV, přičemž proti usnesení o konečné zprávě je přípustné odvolání a ve smyslu § 237 a 238a odst. 1 písm. a/ o.s.ř. i dovolání. Nabude-li proto usnesení o schválení konečné zprávy právní moci, je zásadně vyloučeno, aby problematikou, k jejímuž řešení je konečná zpráva primárně určena, se v konkursu soudy zabývaly později, např. při vydání rozvrhového usnesení či při vydání usnesení o zrušení konkursu.

V daném případě je dovolání důvodné právě proto, že soud prvního stupně správcem předloženou konečnou zprávu (včetně vyúčtování odměny a výdajů) nepřezkoumal a nerozhodl o jejím schválení. Odvolací soud se otázkou, proč se tak stalo, nezabýval, a v důsledku toho bylo jeho právní posouzení věci (za stavu, kdy úpadcův majetek byl zpeněžován) při řešení otázky potřeby kvalifikovaného rozhodnutí o konečné zprávě ve smyslu § 29 ZKV nesprávné.

Nejvyšší soud proto shledal, že je zrušení konkursu předčasné a napadené usnesení odvolacího soudu podle § 243b odst. 2 věty za středníkem o. s. ř. zrušil.

13 ROZVRH PODLE § 30 ZKV

Po právní moci usnesení o schválení konečné zprávy a vyúčtování odměny a výdajů správce předloží správce soudu návrh na rozvrh a upravený seznam přihlášek, v němž uvede, kolik má být pro každou pohledávku vyplaceno. Po přezkoumání věcné správnosti vydá soud rozvrhové usnesení.

Rozvrhové usnesení doručí soud správci a všem účastníkům s výjimkou konkursních věřitelů, jejichž nároky již byly plně uspokojeny, a dále usnesení vyvěsí soud na úřední desku soudu. Proti rozvrhovému usnesení lze podat odvolání do 30 dnů ode dne, kdy bylo vyvěšeno na úřední desce soudu.

Se souhlasem věřitelského výboru může správce navrhnout, aby soud ještě před schválením konečné zprávy povolil částečný rozvrh, jestliže to umožňuje stav zpeněžení konkursní podstaty a je-li zřejmé, že provedení rozvrhu po konečné zprávě tím nebude ohroženo. V konečné zprávě i v konečném rozvrhu se uvede, v jakém rozsahu byly pohledávky věřitelů uspokojeny splněním částečného rozvrhu.

V rozvrhu se uspokojí nejprve na základě ustanovení § 32 a násl. ZKV nezaplacené pohledávky za podstatou, zbývající část pohledávek oddělených věřitelů a pracovní nároky. Nepostačuje-li výtěžek zpeněžení na plnou úhradu všech těchto pohledávek, uhradí se nejprve odměna správce a jeho výdaje (pakliže přesahují poskytnutou zálohu na náklady konkursu), potom náklady spojené s udržením a správou podstaty, následuje soudní poplatek za konkurs, poté pohledávky výživného ze zákona a ostatní pohledávky se uspokojí poměrně.

Nároky na vyloučení z podstaty, pohledávky za podstatou, nároky na oddělené uspokojení a pracovní nároky lze uspokojit kdykoliv v průběhu konkursního řízení. Jiné nároky lze uspokojit jen na základě pravomocného rozvrhového usnesení.

Nároky na vyloučení z podstaty jsou věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty, o kterých ve prospěch oprávněných osob rozhodl pravomocně soud na základě proti správci podaných vylučovacích žalob.

Pohledávkami za podstatou jsou:

- a) odměna a hotové výdaje správce podstaty
- b) náklady spojené s udržováním a správou podstaty
- c) náhrada nutných výdajů a odměna likvidátora a odměna odpovědného zástupce za činnost prováděnou po prohlášení konkursu
- d) daně, poplatky, pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a pojistné na veřejné zdravotní pojištění
- e) nároky věřitelů ze smluv uzavřených správcem podstaty, jakož i ze smluv týkajících se provozování podniku, od nichž správce neodstoupil podle § 14 odst. 4
- f) nároky na vrácení plnění ze smluv, od nichž bylo odstoupeno podle § 14 odst. 1 písm. a)

g) pohledávky výživného ze zákona

h) pohledávky za podstatou označené za ně zvláštním právním předpisem.

Nároky na oddělené uspokojení v sobě zahrnují skupinu pohledávek, která podléhá vlastnímu režimu uspokojení, upraveného v § 28 ZKV. Oddělenými věřiteli označujeme věřitele, jejichž pohledávky byly zajištěny zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, zajišťujícím převodem práva podle 553 ObčZ nebo postoupením pohledávky podle 554 ObčZ. Tito oddělení věřitelé mají právo na to, aby jejich pohledávka byla uspokojena ze zpeněžení věci, práva nebo pohledávky, jimiž byla zajištěna.

Oddělení věřitelé se uspokojí do výše 70% výtěžku zpeněžení, které na ně připadá. Neuspokojenou část pohledávky lze uspokojit v rozvrhu v příslušné třídě, do které pohledávka podle své povahy náleží.

Zpeněžením věci, práva nebo pohledávky podle § 28 odst. 1 dochází k zániku zajišťovacích práv, a to i v případě, že oddělení věřitelé nepřihlásili své pohledávky.

Výtěžek zpeněžení po odečtení nákladů spojených se správou uchováním a zpeněžením věci, práva nebo pohledávky vydá správce se souhlasem soudu odděleným věřitelům. Nebyla-li zajištěná pohledávka plně uspokojena, považuje se její neuspokojená část za pohledávku přihlášenou podle § 20 ZKV.

Za pracovní nároky se považují:

- a) mzdové a platové nároky úpadcových zaměstnanců a jejich odměna za pracovní pohotovost
- b) odměny z dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr
- c) nároky úpadcových zaměstnanců na náhradu mzdy za dovolenou, za svátek a při překážkách v práci
- d) nároky úpadcových zaměstnanců z titulu převedení mzdových nároků úpadcových zaměstnanců úpadci na smluvním základě
- e) odstupné úpadcových zaměstnanců poskytované při skončení pracovního poměru
- f) hmotné zabezpečení poskytované úpadcovým zaměstnancům podle zvláštních předpisů

- g) nároky na náhradu mzdy při neplatném rozvázání pracovního poměru
- h) náhrady cestovních, stěhovacích a jiných výdajů, které vznikly úpadcovým zaměstnancům při plnění pracovních povinností
- i) náhrady příslušející úpadcovým zaměstnancům za opotřebení vlastního nářadí, zařízení a předmětů potřebných pro výkon práce
- j) splátky náhrad za ztrátu na výděлку po skončení pracovní neschopnosti nebo při uznání invalidity nebo částečné invalidity, není-li hrazena jinak, a nároky na náhradu nákladů na výživu pozůstalých, jde-li o náklady poskytované v souvislosti s pracovním úrazem nebo nemocí z povolání.

Pracovními nároky uvedenými v bodech a) až c) jsou nároky, které vznikly za poslední tři roky před prohlášením konkursu, jakož i po prohlášení konkursu.

Pracovními nároky uvedenými v bodech d) až j) jsou nároky, které vznikly po prohlášení konkursu nebo v měsíci, v němž byl konkurs prohlášen.

Po úplném uspokojení výše uvedených pohledávek se uspokojí i ostatní nároky podle svého zařazení do tříd:

Ze zbývajícího výtěžku ze zpeněžení konkursní podstaty připadá 30% na první třídu a 70% na druhou třídu. Nebudou-li v některé třídě vyčerpány všechny prostředky určené k uspokojení do ně připadajících pohledávek, přesunou se tyto prostředky do následující třídy. Nelze-li uspokojit všechny pohledávky náležející do jedné třídy, uspokojí se tyto pohledávky poměrně. Neuspokojené pohledávky v celé výši nebo v částečné výši z první třídy se uspokojí ve druhé třídě.

Pohledávkami první třídy jsou nároky úpadcových zaměstnanců z pracovního poměru vzniklé během posledních tří let před prohlášením konkursu, nároky účastníků z penzijního připojištění se státním příspěvkem a pohledávky na výživné ze zákona. Pohledávkami druhé třídy jsou ostatní pohledávky.

Z uspokojení pohledávek jsou vyloučeny:

- úroky, úroky z prodlení a poplatek z prodlení z pohledávek věřitelů vzniklých před prohlášením konkursu, jestliže přirostly v době od prohlášení konkursu
- náklady účastníků řízení vzniklé jim účastí na konkursním řízení
- nároky věřitelů z darovacích smluv

- mimosmluvní sankce postihující majetek úpadce, s výjimkou penále za nezaplacení daní, poplatků, cla, pojistného na sociální zabezpečení, příspěvku na státní politiku zaměstnanosti nebo pojistného na veřejné zdravotní pojištění uhrazeného řádně a včas, pokud povinnost zaplatit toto penále vznikla před prohlášením konkursu
- smluvní pokuty, pokud by nárok na ně vznikl až po prohlášení konkursu

JUDIKÁT NEJVYŠŠÍHO SOUDU ČR - NALÉHAVÝ PRÁVNÍ ZÁJEM

Pro zpeněžení majetku úpadce nemusí být úpadce zapsán jako vlastník nemovitostí v katastru nemovitostí. Správce konkursní podstaty nemá na takovém určení vlastnického práva k takové nemovitosti naléhavý právní zájem.

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 30 Cdo 137/2002, ze dne 30.1.2004

Z odůvodnění:

Okresní soud zamítl žalobu na určení, že pozemkové parcely ve výroku podrobně označené, jsou v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů – úpadce a druhé žalované.

Odvolací soud poté určil, že pozemkové parcely jsou v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů. Dospěl k závěru, že žalobce (správce konkursní podstaty) má s ohledem na § 26 zákona č. 328/1991 Sb. o konkursu a vyrovnání naléhavý právní zájem na určení vlastnictví k označeným pozemkům.

V podaném dovolání žalovaní především namítají, že nebylo zjištěno, zda správce konkursní podstaty po prohlášení konkursu na majetek úpadce vyhotovil soupis konkursní podstaty. A dále namítají, že na určovací žalobě žalobce nemůže mít naléhavý právní zájem a poukazuje v tomto směru na rozhodnutí zveřejněné pod č. 65/2001 Sb. soudních rozhodnutí a stanovisek.

Žalobce a zvláštní správce konkursní podstaty ve společném vyjádření namítají, že skutečnost, jestli byl předmětný majetek zapsán do konkursní podstaty, není právně relevantní, neboť by proto správce musel mít najisto postaveno a určeno, o jaké vlastnictví se vlastně jedná. Proto nesouhlasí s námitkou, že správce konkursní podstaty nemůže mít naléhavý právní zájem na určení vlastnického práva úpadce k nemovitostem. V případě, že by v řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví bylo rozhodováno i o majetku, který je v katastru nemovitostí zapsán pro někoho jiného, než je účastník řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví, jednalo by se zjevně o řízení trpící vadou, neboť by se jednalo o právech někoho, kdo není schopen se bránit.

Dovolatelům třeba přisvědčit, že uvedenou problematiku řeší již rozhodnutí publikované pod č. 65/2001 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. Správce konkursní podstaty nemá naléhavý právní zájem na určení vlastnického práva úpadce k nemovitostem (§ 80 písm. c/ o.s.ř.). Má-li za to, že úpadce je vlastníkem nemovitostí, sepíše je do konkursní podstaty.

Při posuzování otázky existence naléhavého právního zájmu na určení vlastnického práva je třeba vzít v úvahu, že žalobce vystupuje jako správce konkursní podstaty, jehož majetek se tímto způsobem snaží zabezpečit. Postup správce konkursní podstaty při zjišťování a zajišťování majetku patřícího do podstaty má zvláštní právní režim, upravený zákonem č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů.

Základním podkladem pro zpeněžení podstaty je soupis podstaty, který provádí správce podstaty. Soupis může být i dodatečně rozšířen (§ 18 zákona o konkursu a vyrovnání). Soupis musí zachytit celý rozsah konkursní podstaty a správce do něj zahrne i všechny pochybné případy spolu s poznámkou o důvodech pochybností. Správce do soupisu v zásadě zahrne každou věc a právo, o nichž je přesvědčen, že do podstaty náleží. Pokud je do podstaty zahrnuta věc, k níž uplatňuje právo třetí osoba, soud této třetí osobě uloží, aby ve stanovené lhůtě podala proti správci vylučovací (excindační) žalobu. Není-li vylučovací žaloba včas podána, má se za to, že věc patří do konkursní podstaty (§ 19 odst. 2 zákona o konkursu a vyrovnání). Jestliže správce oznámí příslušnému katastrálnímu úřadu, že sepsal do konkursní podstaty nemovitosti ve vlastnictví osob odlišných od úpadce, nesmí katastrální úřad povolit zápis změn vlastnických práv k nemovitostem na základě právních úkonů, které učinila jiná osoba než správce. Soupis majetku podstaty představuje titul, kterým správce konkursní podstaty dokládá, že je oprávněn se sepsaným majetkem při jeho zpeněžení nakládat. Uvedená zásada jednoznačně vyplývá z § 18 odst. 2 a 3 zákona o konkursu a vyrovnání.

Ze shora uvedeného vyplývá, že pro zajištění majetku úpadce za účelem jeho budoucího zpeněžení není třeba, aby u nemovitých věcí, o nichž je správce přesvědčen, že náležejí do podstaty, byl v katastru nemovitostí zapsán jako vlastník úpadce. Titulem pro nakládání s majetkem úpadce, včetně nemovitostí, je soupis majetku. Je-li určitá nemovitost sepsána v soupisu majetku, pak při zpeněžení majetku je dostatečným podkladem pro zápis vlastnického práva v katastru nemovitostí na další subjekt právě soupis majetku. Není proto nezbytné, aby byl úpadce jako vlastník nemovitostí v katastru nemovitostí zapsán. Z tohoto hlediska pak žalobce nemá naléhavý právní zájem na určení existence vlastnického práva, neboť pro zpeněžení majetku úpadce nemusí být úpadce zapsán jako vlastník nemovitostí v katastru nemovitostí.

14 NUCENÉ VYROVNÁNÍ PODLE § 34 A NÁSL.

Důsledkem provedení nuceného vyrovnání je podle § 34 odst. 1 ZKV ukončení konkursu, což je příznivé východisko zejména pro úpadce, kterému se tak do ruky dostává účinný nástroj uspořádání svým majetkových závazků vůči svým věřitelům. Také se otevírá společný prostor stanovení určitých pravidel mezi věřitelem a úpadcem, na základě kterých budou vzájemné vztahy dále fungovat.

Nucené vyrovnání může navrhnout pouze úpadce, a to až po prvním přezkumném jednání, avšak ještě před tím, než bylo vydáno rozvrhové usnesení. Nuceným se toto vyrovnání nazývá protože po jeho přijetí se stane závazným i pro ty věřitele, kteří s touto formou vyslovili svůj nesouhlas. Návrh úpadce musí obsahovat především, jaké vyrovnání úpadce nabízí. Uvádí-li úpadce osoby, ochotné ručit za splnění navrhovaného vyrovnání, musí tyto osoby návrh spolupodepsat s tím, že jejich podpis musí být úředně ověřen.

Nucené vyrovnání je nepřipustné podle § 35 ZKV, jestliže okolnosti zpochybňují, že u navrhovatele se jedná o poctivý úmysl. Takovými okolnostmi jsou zejména

nedostatečná součinnost úpadce při zjišťování jeho majetku, závady ve vedení účetnictví, zkracování věřitele v době před prohlášením konkursu, dřívější konkurs či vyrovnání a neúměrně nižší uspokojení pohledávek konkursních věřitelů podle návrhu na nucené vyrovnání ve srovnání s možnostmi uspokojení při provedení konkursu.

Soud návrh na nucené vyrovnání zamítne, jestliže by jeho potvrzením:

- a) byla dotčena práva na vyloučení věcí z podstaty, práva oddělených věřitelů podle § 28 ZKV, nebo na poskytování výživného ze zákona,
- b) nebyly uspokojeny nebo zajištěny pohledávky uvedené v § 31 odst. 2 a 3 a pohledávky první třídy,
- c) nebylo vypořádáno společné jmění manželů, zaniklé prohlášením konkursu nebo před prohlášením konkursu.

Jestliže návrh má potřebné náležitosti a navrhované nucené vyrovnání nelze považovat za nepřípustné, odloží soud zpeněžení podstaty a nařídí vyrovnací jednání, k němuž předvolá úpadce, jeho ručitele, správce a všechny neuspokojené konkursní věřitele i věřitelský výbor, jímž zároveň doručí i návrh úpadce o ukončení konkursu nuceným vyrovnáním, oznámení o jednání též vyvěsí na soudní desce. Nedostaví-li se úpadce bez náležité omluvy, má se podle § 37 odst. 2 ZKV za to, že od návrhu ustoupil. Při jednání soud zjišťuje, zda konkursní věřitelé souhlasí s obsahem navrhovaného vyrovnání. Na základě výsledků vyrovnacího jednání buď soud návrh na nucené vyrovnání zamítne (a pokračuje se dále v konkursním řízení) nebo jej usnesením potvrdí. Jakmile usnesení o potvrzení nuceného vyrovnání nabylo právní moci, soud dalším usnesením vrátí úpadci oprávnění nakládat s majetkem a dalšími právy omezenými prohlášením konkursu, dále se úpadce vstupuje do postavení správce ve všech řízeních, které vedl správce namísto úpadce. Potvrzení nuceného vyrovnání, popř. jeho splnění je důvodem ke zrušení konkursu.

Zákon dále stanovuje, kdy soud návrh na potvrzení nuceného vyrovnání zamítne, i když s ním konkursní věřitelé vyslovili souhlas, vyšlo-li najevo, že:

- a) jsou tu důvody, pro které není návrh na nucené vyrovnání přípustný podle § 35 ZKV

- b) byly poskytnuty některému konkursnímu věřiteli zvláštní výhody proti ostatním konkursním věřitelům téhož postavení
- c) výhody poskytnuté v nuceném vyrovnání úpadci nejsou úměrné jeho hospodářským poměrům
- d) nucené vyrovnání odporuje společnému zájmu konkursních věřitelů
- e) konkursní věřitelé pohledávek druhé třídy mají dostat nejpozději do jednoho roku od podání návrhu méně než 15%
- f) nucené vyrovnání by navazovalo na úpadcovo nepoctivé nebo lehkomyšlné hospodaření.

K základním důsledkům pravomocného potvrzení nuceného vyrovnání náleží, že úpadce není po řádném a včasném splnění nuceného vyrovnání povinen hradit konkursním věřitelům újmu, kterou vyrovnáním utrpěli, je tedy zproštěn povinnosti hradit jejich pohledávky nad rozsah potvrzeného vyrovnání (na rozdíl od konkursního řízení, kde v konkursu neuspokojené pohledávky trvají nadále a věřitelé mohou požadovat na úpadci jejich uhrazení i po zrušení konkursu).

Byl-li na úpadcův majetek prohlášen nový konkurs dříve než úpadce splnil nucené vyrovnání, nejsou konkursní věřitelé povinni vrátit, co v dobré víře získali na základě nuceného vyrovnání. V novém konkursu se jejich pohledávky považují za uspokojené jen částkou, která jim byla podle nuceného vyrovnání skutečně vyplacena.

Jestliže nucené vyrovnání bylo dosaženo podvodným jednáním nebo nedovoleným poskytnutím zvláštních výhod jednotlivým konkursním věřitelům, může každý konkursní věřitel do tří let od potvrzení nuceného vyrovnání uplatnit nárok, aby jeho pohledávky byly plně uspokojeny anebo aby byla jiná výhoda pokládána za neúčinnou. Příslušným k projednání nároku je soud, který prohlásil konkurs. Nárok však nepřísluší konkursním věřitelům, kteří se zúčastnili podvodných jednání nebo nedovolených úmluv anebo mohli uplatnit důvody neúčinnosti v řízení o potvrzení nuceného vyrovnání.

Byl-li úpadce do tří let od potvrzení nuceného vyrovnání pravomocně odsouzen pro úmysl trestný čin, kterým dosáhl nuceného vyrovnání nebo kterým zkrátil uspokojení

svého konkursního věřitele, stává se nucené vyrovnání neplatným a věřitelé mohou na úpadci požadovat úplné uspokojení svých nároků.

15 ZRUŠENÍ KONKURSU

Každé konkursní řízení musí skončit rozhodnutím soudu. Je to totiž právě soud, který rozhoduje o návrhu na prohlášení konkursu, a proto mu přísluší i rozhodnutí o jeho skončení. zrušení konkursu upravuje zákon o konkursu a vyrovnání v § 44 a násl. Soud usnesením zruší konkurs, ve kterém nedošlo k potvrzení nuceného vyrovnání, jestliže nastane jedna z uvedených skutečností:

- a) zjistí-li soud, že tu nejsou předpoklady pro konkurs
- b) po splnění rozvrhového usnesení podle § 30 a násl. ZKV
- c) na návrh úpadce, jestliže všichni konkursní věřitelé vyjádřili svůj souhlas na listině s úředně ověřeným podpisem a souhlasil s tím i správce
- d) zjistí-li soud, že majetek podstaty nepostačuje k úhradě nákladů konkursu, přičemž nepřihlíží k věcem, právům, pohledávkám nebo jiným majetkovým hodnotám vyloučeným z podstaty podle § 27 odst. 6 ZKV
- e) došlo-li k fúzi úpadce nebo k převodu jmění úpadce na společníka úpadce
- f) zemřel-li úpadce v průběhu konkursu; zemřel-li úpadce v průběhu konkursu, předloží správce soudu zprávu o dosavadním průběhu konkursu. Na místo úpadce nastupují jeho dědici (není-li jich, tak stát). Po schválení předložené zprávy soud konkurs zruší a zprávu postoupí soudu, který projednává dědictví.
- g) prokáže-li úpadce, že zajištění daná k potvrzení nuceného vyrovnání jsou dostatečná; došlo-li k potvrzení nuceného vyrovnání, soud konkurs zruší, prokáže-li úpadce, že zajištění daná jím pro splnění nároků na vyloučení věci z podstaty, nároků oddělených věřitelů na oddělené uspokojení, jakož i nároků podle § 31 odst. 3 jsou dostatečná. Nedošlo-li ke zrušení konkursu po § 44 odst. 1, zruší soud konkurs až po splnění nuceného vyrovnání.

Správce ke dni zrušení konkursu uzavře účetní knihy a sestaví účetní závěrku s výjimkou případů, kdy došlo k nucenému vyrovnání. Poté zprostí soud správce funkce. Zánik účinků prohlášení konkursu nastane s právní mocí usnesení o zrušení

konkursu, nerozhodne-li soud jinak. Platnost a účinnost není právní mocí usnesení o zrušení konkursu podle § 45 odst. 1 dotčena.

16 TRESTNĚPRÁVNÍ EXKURZ DO JEDNÁNÍ ÚČINĚNÝCH ZA TRVÁNÍ KONKURSU

Postavení jednotlivých subjektů v rámci konkursu vyplývá z jejich konkrétních práv a povinností, které jsou stanoveny právním řádem nebo rozhodnutím soudu. I správce konkursní podstaty musí dbát dodržování zákonnosti při své jednání, nejen kvůli jeho odpovědnosti za způsobenou škodu, kterou s sebou celým konkursem nese, ale i kvůli další sankci, jaká je například uvedena v trestněprávních předpisech, zejména v trestním zákoně. Tato koncepce vychází u poznání, že správce při výkonu své funkce nakládá s cizím majetkem, a je tudíž přímo nadán oprávněním takový majetek spravovat, jak je podrobněji uvedeno u trestného činu porušování povinnosti při správě cizího majetku. Další trestný čin, který přímo souvisí s výkonem funkce správce je trestný čin pletichy při řízení konkursním a vyrovnacím. Správce konkursní podstaty může samozřejmě během výkonu své funkce spáchat celou řadu trestných činů, i těch které sice budou spáchány během výkonu funkce, ale nebudou přímo s touto funkcí souviset. Účelem je zde poukázat na běžné formy trestné činnosti, která přímo souvisí s výkonem funkce správce konkursní podstaty.

Úmyslný trestný čin porušování povinnosti při správě cizího majetku podle § 255 trestního zákona, v platném znění (dále jen „TZ“) je v ustanovení § 255a doplněn i nedbalostní alternativou.

Ustanovení § 255 se vztahuje na osoby, jimž bylo svěřeno opatrování nebo správa cizího majetku. Uplatní se tam, kde se pachateli nedá prokázat, že by ve své funkci obohatil sebe nebo jiného, avšak prokáže se jen způsobení škody na opatrovaném nebo spravovaném cizím majetku. V tomto smyslu je toto ustanovení TZ ve vztahu ke zpronevěře podle § 248 TZ subsidiární.

Obohacení pachatele nebo získání jiné majetkové výhody může být vyjádřeno jinou právní kvalifikací, například ustanovením § 248 TZ (zpronevěra) nebo souběhu s trestným činem zneužívání informací v obchodním styku podle § 128 TZ.

Objektem trestného činu je cizí majetek, přičemž ochrany požívá i zvláštní vztah důvěry. Pokud majetek nepatří zcela nebo z části pachateli, jedná se o cizí majetek.

Jednání záleží v tom, že pachatel jinému způsobí škodu nikoliv malou tím, že poruší zákonem mu uloženou nebo smluvně převzatou povinnost opatrovat nebo spravovat cizí majetek. Zákonem uložená povinnost je jednak povinnost, která vyplývá přímo ze zákona, ale také povinnost vyjádřená výrokem státního orgánu. Pojem škody nikoliv malé je vymezen v ustanovení § 89 odst. 11 TZ. Za takovou škodu je nutné považovat škodu dosahující částky nejméně 25.000,- Kč. Škodou se rozumí nejen zmenšení majetku, ale i ušlý zisk, jehož by při vynaložení řádné péče mohlo být dosaženo.

Subjektem tohoto trestného činu může být jen speciální subjekt, tedy ten, kdo má povinnost spravovat majetek cizích osob. Jedná se o trestný čin úmysl, avšak úmysl se musí vztahovat i na porušení povinnosti opatrovat nebo spravovat cizí majetek.

Ze zákona má uloženou povinnost opatrovat nebo spravovat cizí majetek zejména správce konkursní podstaty nebo likvidátor obchodní společnosti podle obchodního zákoníku.

Nedbalostní alternativa k úmyslnému trestnému činu podle § 255 TZ je trestný čin spáchaný z vědomé nedbalosti podle § 255a TZ, kdy pachatel způsobí jinému značnou škodu tím, že poruší podle zákona mu uloženou nebo smluvně převzatou důležitou povinnost při opatrování nebo správě cizího majetku.

Rozdíl mezi úmyslnou a alternativní variantou tohoto trestného činu spočívá kromě formy zavinění jen v tom, že při nedbalostní formě se musí jednat o porušení důležité povinnosti a že takovým porušením musí být způsobena značná škoda. Značná škoda je definována v § 89 odst. 11 TZ jako škoda dosahující alespoň částky 500.000,- Kč.

Objektivní stránka úmyslného trestného činu pletichy při řízení konkursním a vyrovnacím podle § 256b TZ záleží v pasivním (odst. 1) nebo aktivním (odst. 2) úplatkářství v souvislosti s hlasováním podle zákona o konkursu a vyrovnání. Podstatou jednání podle odst. 3 je pasivní úplatkářství ke škodě věřitelů ze strany vyrovnacího správce nebo konkursního správce. Tento přijme nebo si dá slíbit pro jiného ke škodě věřitelů majetkový nebo jiný prospěch, který mu nepřísluší.

17 ZÁVĚR

Zákon o konkursu a vyrovnání je stěžejní právní úpravou úpadku v českém právním řádu. Účelem této práce bylo vypořádat se s pojetím práv a povinností správce konkursní podstaty v průběhu konkursu. **Správce konkursní podstaty má specifické postavení v průběhu konkursu**, jeho pozice je vymezena jednak autoritou soudní moci, postavením a zájmy věřitelů a v neposlední řadě i postavením úpadce. Konkurs je nutné chápat jako sousled několika na sebe navazujících fází řízení, které v jednotlivém stupni svého vývoje sledují předem určený účel. Tato práce podává přehled o těchto stádiích, a to formou interpretace a komentáře jednotlivých fází konkursu, které jsou doplněny o nálezy Ústavního soudu ČR a současnou judikaturu Nejvyššího soudu ČR. Právě tato judikatura s sebou přináší zajímavé poznatky právní teorie, která pomáhá rozklíčovat jednotlivé aplikační nesnáze současného konkursu a vyrovnání. **Samotná judikatura je tou pomyslnou autoritou odpovědí na seznaná úskalí, která ze svého postavení vytváří a dotváří tak právní úpravu konkursu v České republice.** Jsou to právě soudy, které podávají výklad i ostatních ustanovení právního řádu.

Je nutné poznamenat, že postavení správce konkursní podstaty samozřejmě vychází zejména ze zákona 328/1991 Sb. o konkursu a vyrovnání v platném znění, ale zákon neobsahuje taxativní výčet a universální formulí pro všechny situace a případy, se kterými se správce konkursní podstaty musí při své činnosti vypořádat. Naprosto nepominutelná je jeho součinnost s konkursním soudem a právě soud je tou autoritativní institucí, které musí správce skládat účty ze své činnosti. Právě soud dohlíží na zákonnost a efektivitu provádění konkursu.

Na druhou stranu právě správce je tou osobou, která má největší vliv na úspěšné provedení samotného konkursu, neboť na jeho kvalitách, schopnostech a invenci právě záleží, jakým způsobem a jak rychle bude možné konkurs provést. Podobné postavení přísluší správci i v řízení vyrovnacím, které však v aplikační praxi je pouze alternativou konkursu.

Otázka **úpravy de lege ferenda** je otázkou nad míru aktuální, snad už jen proto, že v PSPČR byl předložen návrh insolvenčního zákona, který by měl nahradit stávající právní úpravu konkursu. Stávající právní úprava se ukázala býti jakýmsi

mezistupněm ve vývoji konkursního práva, neboť se současná úprava potýká s neustálými novelizacemi a adaptací na ně navazujících právních norem. De lege ferenda je možné zejména doporučit, aby se zákonodárce zabýval komplexní úpravou konkursního práva a neřešil aplikační potřeby pouze nekonformními zásahy do současného právního řádu s těžko zhojitelnými problémy vlastní kompatibility s ostatními právními normami. Takovéto nekonformní zásahy jsou celkovou bolestí celého současného pozitivního práva, které se doposud zcela uspokojivě neadaptovalo na novou společenskou situaci a postrádá tak v mnohých aspektech následnou reflexi současného vývoje.

Dalším systémovým požadavkem, se kterým by se měl zákonodárce vypořádat je skutečnost, zda-li bude budoucí právní úprava konkursu vykazovat převážně **ustanovení rigidního charakteru** odvolává se tak na veřejnoprávní zájem nebo zda-li se úprava konkursu de lege ferenda spokojí s minimální úrovní zastoupeného veřejného zájmu a veřejnoprávní ochrany a ponechá na autonomii zúčastněných subjektů řešení vzniklých problémů pod dohledem nezávislého soudu.

Zdá se býti naprosto nezbytné, aby nový insolvenční zákon **posílil postavení věřitele**, který je právě tím subjektem, který se ocitl, mnohdy bez svého vědomí a zavinění, v pozici oprávněného a zároveň poškozeného. Je nutné, věnovat v nové právní úpravě zvýšenou pozornost institutům zaručujícím právě věřitelům rozhodné postavení v konkursu, aby právě věřitel byl tím, kdo bude mít zásadní vliv na jednotlivé úkony v rámci konkursu. Věřitel by také měl rozhodovat o tom, jakým způsobem a v jakém rozsahu bude uplatňovat svůj vliv na průběh konkursního řízení, potažmo na vymožení své pohledávky. Základním institutem této autoritativní pozice věřitele by mělo být jeho oprávnění s konečnou rozhodovat o osobě správce konkursní podstaty.

Samotné postavení správce konkursní podstaty se také pravděpodobně dostalo na pomyslný rozcestník, kde nebude jednoduché určit, kterým směrem se budoucí úprava vydá. Je nezbytné odprosit se od poměrně zastaralého chápání správce konkursní podstaty jako výkonného orgánu moci soudní, kterému chybí dostatečná vlastní vůle opřená o autonomii věřitelů. V moderním pojetí se postavení správce v mnohém blíží spíše **postavení krizového manažera**, který disponuje dostatečnou teoretickou průpravou a v případě rozsáhlých konkursů i dostatečným aparátem k tomu, aby byl schopen s největším urychlením analyzovat příčiny a blížící se

důsledky krizového situace úpadce. Měl by to být v moderním pojetí konkursu a vyrovnání právě správce, který by svou invencí a svými úkony prováděl vlastní řízení a role soudu by spočívala pouze v monitorování zákonnosti celého procesu. Soud by svou autoritou zasahoval pouze v případě ohrožení práva některého ze subjektů. Stejně tak by svými rozhodnutími povoloval navrhované úkony účastníků, čímž by poskytoval dostatečnou autonomii dotčených subjektů k uspořádání nedořešených vzájemných majetkových vztahů. Největší úskalí, se kterou se bude muset nová právní úprava vypořádat, spočívá ve stanovení zákonných podmínek, které budou aplikovatelné universálně, bez ohledu na to, jestli se jedná o konkurs malého rozsahu nebo o konkurs mimořádně rozsahově náročný. Právě v rozdílnosti a náročnosti jednotlivých konkursů spočívá poměrně zásadní legislativní potíž. Na jednu stranu je nezbytné stanovit podmínky dostatečně určité, aby nevznikaly legislativní nejasnosti a mezery, na druhou stranu by takové zákonné podmínky měly být i dostatečně flexibilní k tomu, aby svým charakterem odpovídaly i náročným konkursům.

Základním úkolem této práce bylo tedy seznámit čtenáře se současnou úpravou zákona o konkursu a vyrovnání s ohledem na postavení správce konkursní podstaty, na jeho práva a povinnosti v rámci řízení. Takové seznámení poskytuje čtenáři poměrně ucelený obraz o výše uvedené problematice, ale na druhou stranu je nutné si uvědomit, že každé konkursní řízení se může vyznačovat určitými specifickými rysy, které následně determinují postavení jednotlivých účastníků konkursního řízení.

Zvláštní důraz jsem kladl na soudobou judikaturu Nejvyššího soudu ČR a Ústavního soudu ČR, kterými jsem doplňoval jednotlivé pasáže tohoto díla tak, aby podávaly náležitý výklad u jednotlivých fází řízení, která jsou ze svého aplikačního hlediska zajímavé nebo problematické. Je pravdou, že aplikační praxe se potýkala v určitých ustanoveních s výkladovými nesnáze, které pramenily jednak ze samotného znění právních norem, mnohem narážely na vzájemnou nekompatibilitu, jindy se aplikační praxe nedokázala jednoznačně a přesvědčivě vypořádat s nevášně řešenými problémy. A práva judikatura Nejvyššího soudu ČR a Ústavního soudu ČR poskytuje dostatečně přesvědčivou argumentaci, aby byly takové aplikační nejasnosti odstraněny.

Domnívám se, že jsem se s oběma úkoly vypořádal a věnoval jsem oběma tématickým okruhům v díle dostatečný prostor k tomu, aby bylo možné na jejich základě vypracovat nosnou strukturu celého díla.

V Praze dne 21.1.2006

Martin Grác

LITERATURA A OSTATNÍ PRAMENY

Winterová, A. a kolektiv: Civilní právo procesní, 2. vydání, Praha 2002

Schelleová, I. a kolektiv: Konkurs a vyrovnání, 3. vydání, Praha 2005

Zoulík, F.: Zákon o konkursu a vyrovnání, 2. vydání, Praha 1992

Zelenka, Maršíková: Zákon o konkursu a vyrovnání: Komentář, 2. vydání, Linde Praha 2002

Jehlička, Švestka, Škárová a kolektiv: Občanský zákoník komentář, 9. vydání, C.H. Beck Praha 2004

Knappová M., Švestka J. a kolektiv, Občanské právo hmotné 2., 3. vydání, Aspi 2002

Štenglová, Plíva, Tomsa a kolektiv: Obchodní zákoník komentář, 7. vydání, C.H.Beck Praha 2002

Šámal, Púry, Rizman: Trestní zákon komentář, 5. vydání, C.H.Beck Praha 2003

Jelínek, Hasch, Nováková, Sovák: Trestní právo hmotné – zvláštní část, 1. vydání, Eurolex Bohemia Praha 2003

zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších právních předpisů („ZKV“ nebo „zákon“)

zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších právních předpisů („ObčZ“)

zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších právních předpisů („ObchZ“)

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších právních předpisů („o.s.ř.“)

zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších právních předpisů („ZVD“)

zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku, ve znění pozdějších právních předpisů („ZOM“)

zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších právních předpisů („ZZT“)

zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů („TZ“)

vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR č. 476/1991 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších právních předpisů („prováděcí vyhláška k ZKV“)